

OSALLISTAVAT TYÖPAJAT KULTTUURISUUNNITTE- LUN VÄLINEINÄ LÄHIÖTUTKIMUKSESSA

Petra Suonperä
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muut-
tuvassa maailmassa (KUMU)
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historia ja etnologia
Tekijä Petra Suonperä	
Työn nimi Osallistavat työpajat kulttuurisuunnittelun välineinä lähiötutkimuksessa	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 71 + liitteet
<p>Tässä etnologian ja kulttuuripolitiikan alan maisterintutkielmassa etsin vastauksia kysymyksiin, miten työpajat toimivat kulttuurisuunnittelun välineinä ja eri väestöryhmien kohdalla sekä millaisia haasteita ja onnistumisia työpajoissa nousee esiin. Käytän tähän apuna osallistavia työpajoja, joista nousseita havain- toja käsittelen teoreettisessa viitekehyksessäni, joka koostuu kulttuurisuunnittelusta sekä osallisuuden ja osallistumisen käsitteistä.</p> <p>Tutkielman aineistona ovat tekemäni havainnot työpajatoiminnasta – havainnoinnista aineistoksi syntyi havainnointimuistiinpanot ja työpajojen järjestäneiden opiskelijoiden kenttäpäiväkirjat. Työpajat järjestettiin Jyväskylän yliopiston toteuttamalla Soveltavan kulttuurientutkimuksen kurssilla osana lähiötutkimusta, jonka kanssa tämä tutkielma on toteutettu. Lähiöhankkeen nimi on “Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä”; hanketta johti kulttuuripolitiikan dosentti Kaisu Kumpulainen (JYU/KUMU).</p> <p>Työpajoista kerätyn aineiston analyysimenetelmänäni toiminut teemoittelu. Teemoja ovat työpajojen onnistumiset ja haasteet, aktiivisuus ja osallisuus. Analyysini tuloksena olen löytänyt työpajojen onnistumiseksi erilaiset taiteelliset työpajamuodot ja haastateltavien yhteenkuuluvuuden. Haasteita oli kielimuuri ja keskustelun soljumattomuus eri aktiivitasoisten haastateltavien välillä. Lasten työpajoissa käsittelin toiminnallisuuden hyötyjä, nuorilla yhteisöllisyyden, ikääntyneillä aktiivisuuden ja maahanmuuttajilla taiteen erinäisiä muotoja. Johtopäätökseni onkin, että työpajoja järjestäessä tulee tarkasti pohtia kohderyhmälle sopiva aktiviteetti, paikka ja osallisuuden vaikutus. Näitä kannattaa tarkkailla myös kesken työpajan ja sitten muovata työpajaa sen mukaan haastateltaville sopivammaksi.</p>	
Asiasanat kulttuurisuunnittelu, osallisuus, taide, toiminnallisuus, työpaja, lähiö, iäkäs, maahanmuuttaja, nuori, lapsi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, JYX	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Työpaja-aineistot.....	33
TAULUKKO 2	Työpajojen toiminta.....	54

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Kulttuurisuunnittelua lähiöissä	9
1.2	Kulttuuritoiminta Huhtasuolla ja Keltinmäessä	11
1.3	Aikaisempi tutkimus	13
1.4	Tutkimuksen tavoitteet ja kysymykset	15
2	KESKEISET KÄSITTEET JA TEORIA	17
2.1	Kulttuurisuunnittelu.....	17
2.1.1	Monimenetelmäinen kulttuurikartoitus	19
2.1.2	Yhteistyö ja vuorovaikutus	21
2.2	Osallisuus ja osallistuminen.....	22
2.2.1	Kulttuuritoimintaan osallistuminen	24
2.2.2	Osallistuminen kaupunkiympäristössä	27
3	AINEISTOT JA MENETELMÄT	30
3.1	Aineiston tuottaminen havainnoimalla	31
3.2	Työpaja-aineistot.....	33
3.3	Teemoittelu analyysimenetelmänä.....	37
3.4	Tutkimuseettiset kysymykset	38
4	TYÖPAJOJEN TYÖMUODOT JA OSALLISTUMINEN.....	40
4.1	Luovaa ryhmätyöskentelyä maahanmuuttajataustaisille.....	40
4.2	Keskustelutyöpaja aktiivisille ikääntyneille	43
4.3	Luova askartelutyöpaja koululaisille	46
4.4	Toiminnallinen työpaja nuorisotalolla	48
4.5	Taidetyöpaja lapsille.....	50
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	54
6	LOPUKSI.....	59

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Tämä etnologian ja kulttuuripolitiikan alan maisterintutkielma käsittelee lähiöiden kulttuurisuunnittelua ja siinä hyväksi käytettäviä työpajoja, joiden välineinä ovat osallisuus, osallistaminen tai osallistuminen. Työpajat on järjestetty kahden eri jyvaskyläläisen lähiön asukkaille, heidän arjen ympäristöissään. Tutkielmani kytkeytyy dosentti Kaisu Kumpulaisen (JYU/KUMU) johtamaan Lähiöhankkeeseen: ”Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä”.¹ Olen ollut mukana kurssitehtävän toteuttavana opiskelija-avustajana myös aiemmassa Kaisu Kumpulaisen johtamassa OSKU-kulttuurisuunnitteluhankkeessa², joten aihepiiri on itselleni tuttu. OSKU-hankkeessa järjestimme ryhmänä työpajan, jossa haastattelimme lähiön asukkaita ja minä muun muassa valokuvasin ympäristöä. Lähiötutkimuksen paikallinen vaikuttaminen ja ruohonjuuritason tieto kulttuurista kiinnostivat minua eniten. Myös projektimainen tutkimusenteko sopi minulle, sillä sen myötä on mahdollista soveltaa yliopistossa opittua teoriaa kentällä, käytännön työelämässä.

Tutkielmassani on etnografinen ote kulttuurisuunnitteluun. Tutkin osallistamista ja osallistumista havainnoimalla työpajatoimintaa. Kulttuurisuunnittelun tärkeänä osana on tarkastella kulttuuria ihmisten arjen, elämäntapojen ja arvovalintojen kautta (Häyrynen, M. 2017)). Tällaisen kulttuurisen tiedon aineistonkeruu tapahtuu havainnoimalla ympäristöä systemaattisesti ja tekemällä saadusta informaatiosta päätelmiä (Hämeenaho, Koskinen-Koivisto, Mäkinen & Väkeväinen 2022; Emerson 2011). Kaikki tulkintani ovat subjektiivisia ja riippuvaisia kyseisistä työpajoista. Päätelmiini vaikuttavat työpajoihin osallistuneiden asukkaiden vuorovaikutus ja aktiivisuus sekä työpajojen muoto (keskustelu, taide tai toiminta). Analyysimenetelmänäni toimi

¹ Ks. [Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä - Tutkimusportaali - Converis - Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](#)

² Ks. [Osallistava kulttuurisuunnittelu kylähenkeä vahvistamassa – Humanities and Social Sciences \(jyu.fi\)](#)

teemoittelu, jonka avulla aineistosta nousivat esiin keskeiset teemat, joita ovat työpajojen onnistumiset ja haasteet, osallisuus ja aktiivisuus.

Tutkielman tuloksia voidaan käyttää kulttuurisuunnittelun ja siihen sisältyvien erilaisten osallistavien menetelmien kuten työpajatoimintojen kehittämiseen. Tutkielma tuottaa spesifiä tietoa kahden tutkitun lähiön kohderyhmistä ja siitä, mitä asukkaat arvostavat, harrastavat ja toivovat lisää. Näiden asukkaiden osallistuminen työpajatoimintaan antaa myös hyödyllistä tietoa työpajojen järjestämisestä käytännössä: mitä kannattaa ottaa huomioon ja millaisia työpajoja kannattaa järjestää huomioiduille fokusryhmille. Tutkielman taustana toimineen Lähiöhankkeen tavoitteena on kulttuurisen tiedonkeruun lisäksi lisätä alueen asukkaiden elinvoimaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Näitä tavoitteita edistettiin hankkeessa erilaisilla osallistumista ja osallisuutta tukevilla aktiviteeteilla kuten eri asukasryhmille järjestetyillä työpajoilla, jotka aktivoivat asukkaita tuoden heidän äänensä kuuluviin ja liittäen heidät alueensa kehitykseen. Tutkielmani sijoittuu kulttuuripolitiikan ja yhteiskuntaetnologian alojen risteykseen. Sovellan laadullisia tapoja kerätä ainestoa ja tehdä tutkimusta. Tavoitteenani on tutkia, miten työpajat toimivat kulttuurisuunnittelun välineinä eri väestöryhmien kohdalla.

Kulttuurisuunnittelun tarve on syntynyt, koska perinteisesti kaupunkeja ja alueita on suunniteltu ylhäältä alaspäin, mikä ei ole tukenut asukkaiden omia haluja ja toiveita. Asukkaiden osallistava käänne on tullut kulttuurisuunnitteluun 2000-luvulla, ja kulttuurisuunnittelussa tällaiset osallistavat työpajamenetelmät ovatkin tällä hetkellä suosittuja. Osallisuutta on tutkittu viimeisten vuosikymmenien aikana esimerkiksi nuorilla, iäkkäillä tai taiteen avulla (Kumpulainen & Husu 2020; Brand, Holmi & Kuikka 2013; Lumme 2018), mutta itse työpajamuodot ja varsinkin niiden kriittinen tarkastelu on jäänyt vähemmälle. Tutkielmani pyrkiikin tarkastelemaan työpaja toimintaa osallistujien näkökulmasta ja käytännön tasolla. Kysyn, miten eri asukasryhmät osallistuivat ja näyttivät aktiivisuuttaan työpajoissa ja tarkastelen, mitä asukkaat itse kertovat alueestaan työpajoissa. Havainnoimisen keinoin pääsen systemaattisesti tarkastelemaan työpajoissa käytyjä keskusteluja ja niissä järjestettyä toimintaa ja esittämään päätelmiä ja parannusehdotuksia. Tulkintani nousevat pääaineistostani, joka on havainnointimuistiinpanoista täydennetty kenttäpäiväkirja. Kenttäpäiväkirja on subjektiivinen kooste havainnoimistani asioista ja tutkimusprosessistani, joista olen tehnyt järjestelmällisiä havaintoja.

1.1 Kulttuurisuunnittelua lähiöissä

Kulttuurisuunnittelu on alueiden ja kaupunkisuunnittelun lähestymistapa. Sen lähtökohtana on kulttuuri, joka ulottuu kaikille kunnan toiminnan sektoreille (Häyrynen, M. 2017). Kulttuurisuunnittelussa kulttuuri nähdään sen laajemmassa määrittelytavassa eli yhteisölähtöisesti ihmisten arkena, elämäntapoina ja arvovalintoina. Sitä sovelletaan yhdyskuntasuunnittelussa ja kaupunkikehityksessä nykyään myös Suomessa. Globalisoituneessa maailmassa yhteisöt haluavat muokata itse itseään ja kehitys tapahtuu alhaalta ylöspäin. Yhteisön jäsenet vaikuttavat ja ovat kiinnostuneita ympäristöstään, tehden siitä dynaamisen, jatkuvasti muokkaantuvan lähiön. Kulttuurisuunnittelu pyrkii integroimaan yhteisön jäsenet alueen kehitykseen, ja siksi siinä sovelletaan osallistavia menetelmiä. Kulttuurisuunnittelun ideana on kuitenkin pyrkiä välttämään ”ylhäältä alas” ohjautuvaa mallia. Siinä viranomaiset ja yhteiskunnan ylemmät toimijat määräävät asuinalueiden kehittämiskohteet huomioimatta asukkaita tai heidän näkemystään. (Häyrynen, M. 2017.)

Asukkaiden näkemystä, toiveita ja kokemuksia tarkastelemalla saamme tietoa alueen kulttuurista. Kulttuuria tarkastelemalla näemme koko alueen moninaisuuden; sen identiteetit, arvot ja elämäntavat. Yhteisön kulttuuri muokkautuu ja vaikuttaa asukkaiden fyysiseen ympäristöön ja sitä kautta jopa kaupungin hallintoon (Häyrynen, M. 2017). Yhteisön kulttuurin tarkastelu antaa meille tietoa, jonka avulla on mahdollista kehittää parempia palveluita. Palveluiden kehityksen tarkoituksena on kuitenkin rakentaa yhteisön identiteettiä ja turvata päivittäisten tarpeiden täytyminen. Kulttuurisuunnittelu pyrkii saamaan asukailta tietoa heidän elinympäristöstään, tärkeistä paikoista ja kehittämisen tarpeista. Usein tämä toteutetaan haastattelemalla erinäisiä ryhmiä alueella. Haastatteluiden lisäksi asukkaita on mahdollista pyrkiä osallistamaan yhteisöön ja vaikuttamaan alueensa kehitykseen.

Kaupungistumisen ja yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä 1960–1970-luvuilla Suomessa tapahtui ”suuri muutto”, jossa suuri osa suomalaisista muutti maaseudulta kaupunkeihin. Lähiörakentaminen alkoi 1950–1960-lukujen vaihteessa, jolloin sitä kuvailtiin uudeksi urbaaniksi mahdollisuudeksi. Suurin osa suomalaisista lähiöistä on rakennettu 1970-luvulla. Nykyään yli miljoona suomalaista asuu lähiöissä (Junnilainen 2019; Ahola 2009). Lähiöihin on kuitenkin enenevässä määrin kohdistettu kritiikkiä, ja viime vuosikymmeninä niihin on liitetty negatiivisia piirteitä, joita on kehittynyt alueita leimaavia stigmoja. (Junnilainen 2019; Roivainen 1999.) Maalta muuttaessa monen oli vaikea sopeutua tiiviiseen kaupunkiasumiseen, ja kotiseutuidentiteetti oli jatkuvan pohdiskelun alla (Junnilainen 2019; Kortteinen 1982). 1990-luvun laman jälkeen työttömyys ja sosiaaliset ongelmat piinasivat myös lähiöitä (Junnilainen 2019; Wallin 2014). 2000-luvulta alkaen lähiöihin onkin liitetty huono-osaisuuden kasvattamisen diskurssia (Junnilainen 2019; Kortteinen & Vaattovaara 2000). Marjaana

Seppänen (2001) onkin arvioinut lähiöiden maineen paranevan, jos sen määrittelijöinä toimisivat itse asukkaat. Lähiöitä suosivat muun muassa yksin asuvat vanhukset, jotka käyttävät alueen palveluita, mutta myös pientaloudelliset nuoret, jotka työskentelevät kaupungeissa. Näin palveluiden on oltava monipuolisia ja kaikille saatavilla. Tässä kaupunkisuunnittelu tulee tärkeäksi. (Seppänen, 2001.)

Sosiologi Lotta Junnilaisen (2019) mukaan lähiön asukkaat kuvailevat aluettaan eri tavalla kuin sen ulkopuolella elävät. Junnilainen (emt.) luonnehtii ulkopuolisten tai siellä aiemmin asuneilta kuvaavan lähiöelämää kauhistellen sen tiivyyden, korutummuuden ja ongelmien kautta. Elämä Junnilaisen (emt.) tutkimissa lähiöissä on kuitenkin muuttunut paljon vuosien saatossa sillä nykyään niiden asukasmäärä ja rikollisuus on puolittunut ja asukkaiden keski-ikä noussut. Media, taide, politiikka ja arjen keskustelut antavat kuitenkin edelleen kuvan ongelmalähiöistä, joiden ongelmia voisi helpottaa keskittymällä yhteisöllisyyden rakentamiseen. Lähiöissä asuvien ihmisten mukaan elämä siellä kuitenkin on hyvin yhteisöllistä, sillä lähiöissä autetaan muita (naapuriapu), turvataan toisiin (väliaikainen side) ja vietetään aikaa kullekin tärkeissä paikoissa, joita voi olla esimerkiksi pubi, ostari tai kauppa (paikkasuhde). Myös moni pois muuttanut päättääkin muuttaa takaisin lähiöihin. Alueen yhteisöllisyyttä voi myös selittää kovien olojen jaettu kärsimys, jossa lähiön asukkaat koetaan samassa tilassa oleviksi. Alueella kuitenkin on myös asukkaita erottavia tekijöitä, kuten varakkuus, koulutuksen taso, ikä, etnisyytys ja uskonnollinen tausta. (Emt.)

Yhteiskunnallisessa keskustelussa pohditaan usein lähiöiden ongelmia ja niiden negatiivista kehitystä. Alueiden huono-osaisuuden ja segregaaation huolista on puhunut esimerkiksi asunto- ja viestintäministeri Pia Viitanen (YM 2014). Hän on ollut huolissaan segregaaation aiheuttamasta syrjäytymisestä ja siitä, kuinka asukkaiden huonot olosuhteet tulevat yhteiskunnalle kalliiksi, puhumattakaan inhimillisistä kustannuksista. Tutkimusta lähiöiden sosiaalisesta elämästä on kuitenkin keskustelua verrattain vähän. Lähiöiden kehittämisen lähtökohdaksi Junnilainen (2019) suosittelisikin etnografista tutkimusta, jossa tutkittaisiin asukkaiden kautta yhdessä tekemistä, vuorovaikutusta, kohtaamisia, arjen rutiineja ja suhteita.

Esimerkin Ympäristöministeriön Lähiöohjelman 2020–2022 kulttuurisuunnitteluhankkeista tarjoaa Turun yliopiston “Kulttuurisuunnittelu”-tutkimushanke (2020–2022). Hanke keskittyi kahden lähiön paikallisidentiteettiin ja kulttuurin kehittämiseen Ympäristöministeriön lähiöohjelman mukaisella kulttuurikartoituksella. Kartoituksessa kerättiin tietoa mm. lähiön asukkaiden paikkasuhteista ja yhteisistä jaetuista muistoista. Nämä muistot vahvistivat asukkaiden identiteettiä, ja ylpeys omasta asuinalueesta muodosti kulttuuriperintöä, joka toi yhteisöllisyyttä, tasa-arvoa ja hyvinvointia. (Kulttuurisuunnittelu-tutkimushanke 2020–2022.)

1.2 Kulttuuritoiminta Huhtasuolla ja Keltinmäessä

Maisterintutkielmani kuuluu ja on tehty tiiviissä yhteistyössä Kaisu Kumpulaisen johtaman Lähiöhankeeseen kanssa. Hankkeen tutkimus on tehty Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen Kulttuuripolitiikan yksikön sekä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen konsortiona. Sen nimi on: ”Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä” ja se on toteutunut 1.9.2020-31.1.2023.³ Hankkeen tarkoituksena oli tuottaa tietoa, joka edistäisi elinvoimaisuutta kaupungin lähiöalueilla. Tavoitteena olikin ymmärtää asukkaiden ja yhteisöjen omaehtoista toimintaa sekä järjestettyjen kulttuuri-instituutioiden merkitystä asukkaiden arjessa. Hanke tutki myös, miten kulttuuripoliittiset toimenpiteet saavuttavat lähiöiden ihmiset ja voisiko oikein kohdistetuilla toimenpiteillä vähentää segregatiota eli asuinalueiden välisiä eroja. Hankkeen toiminta kohdistuikin Jyväskylän sosioekonomisilla mittareilla tarkasteltuna kahteen heikoimpaan asuinalueeseen; Huhtasuolle ja Keltinmäkeen. (Lähiöhankehakemus 2020.)

Lähiöhanke keskittyi Ympäristöministeriön 2020–2022 lähiöohjelman kehittämisteemoihin 3. Yhteistyö luo yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta ja 7. Taide ja kulttuuripalvelut elävöittävät lähiöitä.⁴ Näihin vastauksia hanke pyrki saamaan tutkimuskysymyksellä: ”Millaisia ovat kulttuuritoiminnan muodot ja niiden merkitys 2020-luvun lähiöiden arjessa ja niiden kehittämisessä?”. (Lähiöhankehakemus 2020.) Lähiöiden kulttuuritoimintaa selvitettiin kysymällä asukkailta, millaiseen toimintaan he osallistuivat ja millaisia toiveita heillä olisi toiminnan järjestämisestä. Näiden selvittäminen tapahtui monimenetelmällisesti kartoittamalla erilaisin määrällisin ja laadullisin aineistonkeruu ja -analyysimenetelmin. Näitä olivat työpajat, kyselyt, kulttuuripoliittinen analyysi, asiantuntijahaastattelut, valokuvaaminen ja etnografinen havainnointi. (Koskinen-Koivisto ym. tulossa.)

Monimenetelmällisyyden oli tavoite saada mahdollisimman monipuolista tietoa sekä kulttuurisen toiminnan tarjoajilta, että sitä kuluttavilta asukkailta. Myös asukkaille järjestettyjen työpajojen suunnittelu onnistui helpommin, kun tiedettiin alueella järjestettyjen yhdistysten toiminnasta. Asiakirjojen kulttuuripoliittinen analyysi antoi tärkeää tietoa kaupungin osallisuus- ja kulttuuristrategioista, jotka kertoivat millaista toimintaa julkinen ja muut sektorit tukevat. (Koskinen-Koivisto ym., tulossa.) Monimenetelmällinen aineistonkeruu antaa kokonaisvaltaisemman kuvan lähiöistä, niiden vahvuuksista ja kehityshaasteista. Tutkimuksen tavoitteena ei ollut tuottaa vain tietoa vaan myös edistää omaehtoista kehitystä lähiöissä ja tuoda esille asukaslähtöiset kehitystarpeet. (Lähiöhankehakemus 2020.)

³ Ks. [Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä - Tutkimusportaali - Converis - Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](#)

⁴ Ks. [Lähiöiden kehittäminen - Ympäristöministeriö](#)

Tutkimushankkeen kulttuuripoliittisella analyysillä haluttiin selvittää, miten kaupungin kulttuuripoliittiset toimenpiteet saavuttavat asukkaat. Se kohdistui asiakirjoihin, joista analysoitiin kaupungin päätöksentekoa ohjaavat strategiat. Asiakirjoihin kuului Jyväskylän kaupunkistrategia vuosille 2017–2021, hyvinvointisuunnitelma 2017–2020, Jyväskylän kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma 2017–2020, osallisuusohjelma, kulttuurisuunnitelma ja keskustavisiio. Aineistosta etsittiin vastausta kysymyksiin, millainen suhde kaupungin strategisilla tavoitteilla on asukkaiden omaehtoiseen toimintaan, mitä kulttuuripoliittisia toimia kaupungissa on ja mikä on kulttuurin rooli kaupungin strategiateksteissä. Kulttuuri löydettiin strategisten linjauksien tavoitteiden keinona, muttei yksinomaan osallistumisen mahdollisuuksissa, jotka kuitenkin kuuluvat Jyväskylän kaupungin strategiaan tavoitteisiin. Kulttuuri kytkettiin erityisesti keskustan elinvoimaisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin nostattamiseen. (Koskinen-Koivisto ym. tulossa; Luonila & Ruokolainen, 2023.)

Etnografinen havainnointi ja asiantuntijahaastattelut toimivat paikallisen kulttuurin tutkimusmetodeina. Alueiden omaehtoisesta toiminnasta, kuten yhdistyksistä, haastateltiin yhteyshenkilöitä asiantuntijahaastatteluilla. He kertoivat omia kokemuksiaan asukkaiden osallisuudesta ja kulttuuripalveluiden toimimisesta. Haastatteluissa pohdittiin alueiden vahvuuksia ja kehittämistarpeita, myös ottaen kantaa julkisen sektorin kulttuuritoimintaan. He myös kertoivat julkisista tiloista ja paikoista, joiden havainnoinnin päätelmänä oli ulkotilojen suuri merkitys asukkaille. Havainnointia tehtiin myös alueiden yleisötapahtumissa ja tutustumiskävelyillä samalla valokuvaten tiloja ja paikkoja. (Koskinen-Koivisto ym. tulossa.)

Hankkeen järjestämällä kyselyllä pyrittiin selvittämään lähiöiden asukkaiden ja siellä vierailevien kulttuuriosallistumista eli millaista kulttuuritoimintaa siellä ihmisten mielestä on. Kyselyllä tuli ilmi ihmisten arjesta henkilökohtaisia kokemuksia, joita voitiin käyttää tarkastelemaan alueiden ominaisuuksia. Tätä edistivät avoimet kysymyskohdat, joihin sai vastata vapaammin kyseisestä aiheesta. Suurin osa kyselyn vastauksista tuli sähköisen verkkokyselyn kautta, jossa se oli tarjolla suomeksi ja englanniksi. Asukasyhdistysten tiloihin, kirjastoihin ja kirkolle jaettiin myös paperisia kyselyitä ja niihin kuuluva vastauslaatikko. Suurin osa kyselyn vastauksista tuli todennäköisesti ns. aktiivisilta asukkailta, jotka tällaisissa, tai ylipäätään, paikoissa kävivät. Suurin osa vastaajista kertoikin kokevansa itsensä onnelliseksi ja harrastuksia omistava joukko oli suuri. Viimeiseen avoimeen kysymykseen mahdollisista lisäkommenteista tuli paljon alueiden kehittämiseen liittyviä toiveita. (Koskinen-Koivisto yms. tulossa.)

Hankkeessa järjestetyt työpajat olivat oman tutkielmani kannalta tärkeimpiä ja niiden järjestämisestä kerron tarkemmin lisää vielä myöhemmin. Hankkeen työpajat toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston yhteisöt ja kulttuurit muuttuvassa maailmassa -tutkinto-ohjelman (KUMU) Soveltavan kulttuurien tutkimuksen kurssin

kanssa. Kurssin opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat fokusryhmille suunnattuja toiminnallisia työpajoja, joissa kerättiin tietoa asukkaiden omista ideoista alueen kulttuuritoiminnan kehittämiseksi. Näiden työpajojen tarkoitus oli myös aktivoida ja osallistaa asukkaita, jotka eivät itse vastaisi verkkokyselyyn, ns. haavoittuvia ryhmiä. Näitä ovat esimerkiksi lapset ja nuoret tai vanhuksat, joilla ei digitaalisesti tai kielellisesti ole valmiuksia vastata (esimerkiksi maahanmuuttajat). (Koskinen-Koivisto ym. tulossa.)

1.3 Aikaisempi tutkimus

Tutkielmani sijoittuu kulttuuripolitiikan ja yhteiskuntaetnologian aloille. Lähdekirjallisuutta käytän myös sosiologian ja yhteiskuntatieteiden alalta, jonne tärkein teoreettinen viitekehystenikin suuntautuu. Kulttuurin laaja elämäntapaperusteinen määritelmä pohjautuu antropologiaan, josta tulee myös tämän tutkielman kulttuurin käsite. (Häyrynen, M. 2017; Knuuttila 1994.) Kuitenkin monet kulttuurisuunnittelun tärkeimmät nimet, joihin viitataan, ovat sosiologeja tai kulttuurin- ja kulttuuripolitiikan tutkijoita (esim. Mercer 2006; Bianchini 2013; Duxbury 2019).

Kulttuurisuunnittelua on tutkittu ja sovellettu jo vuosikymmeniä ympäri maailmaa, mutta se on verrattain uusi lähestymistapa Suomessa (Häyrynen, M. 2017). Pia Hovin (2021) väitöskirja *Kyl maar tääl kaikenlaista kulttuuria on!* on tuoreimpia kulttuurisuunnitteluun liittyviä tutkimuksia, joihin viitataan teoreettisessa viitekehyksessäni. Hän tutki kulttuurisuunnittelua kokonaisvaltaisena kulttuuri- ja taidelähtöisenä menetelmänä, jota hyödynnettiin yhteiskehittämisessä. Eli mikä taiteilijoiden kanssa toteutettujen taideprojektien ja seinämaalausten merkitys on yhteiskehittämisessä: kuinka julkista tilaa ja taidetta hyödynnetään kulttuurikartoituksessa ja -suunnittelussa. Taiteilijat kuuluvat kolmanteen ja neljanteen sektoriin, joissa aloitetaan kulttuurikehittäminen. Tätä kutsutaan alhaalta päin eteneväksi yhteiskehittämiseksi. Tämä on tärkeimpiä muutoksia, joita kulttuurisuunnittelu on tuonut kaupunkisuunnitteluun, koska yleensä kaupunkikehittäminen ja yhdyskuntasuunnittelu on tapahtunut ylhäältä alaspäin etenevästi, jolloin hallinto ohjaa asukkaiden osallistamista ottamatta heitä mukaan sen suunnittelu- ja toteutusprosessiin. Hovi (emt.) pyrkiikin tutkimaan kolmannen sektorin ja hallinnon välisenä yhteistyönä tapahtunutta kehittämistä. Tämä tapahtui neljän eri osatutkimuksen avulla, joissa tutkittiin joko ylhäältä alaspäin tai alhaalta ylöspäin tapahtuvaa kehittämistä. Tutkimuksessa etsittiin välimaastoa, jossa nämä kaksi kehittämisen tapaa kohtaisivat. Siinä pohdittiinkin, mitä tällöin syntyy tai mitä menetelmiä silloin käytetään.

Kulttuurisuunnittelua on sovellettu Suomen kunnissa jo jonkin aikaa monen kuntastrategian kehittämismetodeihin. Turun yliopistossa toteutettiin vuonna 2018 ”KOKKELI”-hanke, joka tutki 121 km pituisen Kokemäenjoen ympäristöä kulttuurisuunnittelun avulla. Hanke pyrki taiteen avulla kulttuurikartoittamaan aluetta, yhteiskehittämään ja luomaan uusia tukiverkostoja. Kokemäenjoki merkitsi asukkaille identiteettiä, kulttuuriperintöä ja taidetta. Kulttuurikartoituksessa sen varrelta löytyi arvokkaita arkeologisia paikkoja, tunnustettuja rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja myös aineetonta kulttuuriperintöä. Ympäristö on ihmisten asuinalue, mutta arvokkaan kulttuuriperinnön suojelu heikkenee, kun maaseudun rakennuksia jää tyhjilleen ja resurssit niukentuvat.

Kulttuurisuunnittelun hyödyntäminen kuntastrategiassa on ollut käytössä osassa Uudenmaan kuntia. Sipoon kunnassa pääkaupunkiseudun kasvupaineet ovat herättäneet päättäjät suunnittelemaan kehitystä tarkemmin. Kunnan yleiskaavapäällikö Kaisa Yli-Jaman (2015) mukaan kunta aloitti kulttuurisuunnitteluprosessin viikolla, jolloin kilpailuun alueen kehittämistä saivat osallistua kaikki kiinnostuneet. Vuonna 2010 aloitetussa projektissa mielipiteitä alueen kehityksestä kysyttiin yleisöltä, asukkailta ja taidekoulun lapsilta. Ideoita kysyttiin alueesta kokonaisuutena sekä kortteli- ja talotopologioihin. Asukkailta saatiin tärkeää taustatietoa ja ajatuksia alueen suunnittelun yksityiskohtiin.

Tutkimusta kulttuurisuunnittelun toimimisesta kehityshankkeessa ovat tehneet esimerkiksi Kuokkanen, Häyrynen, Kemppe-Vienola ja Eskelinen (2017), jotka selvittivät kansalaisten aktiivisuutta ja identiteetin vahvistamista. Turun yliopiston kehityshankkeessa tarkasteltiin paikallisten toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä sekä kuntalaisten osallistamista. Tutkimusta tehtiin kuntaliitosalueilla, rakennemuutosalueilla, maaseudulla ja kyläyhteisössä. Hanke perustui Sote-palveluiden järjestämisessä käytettyyn ”welfare mix”-periaatteeseen, jossa palveluita järjestävät yhdessä kaikki sektorit: julkinen, toinen ja kolmas. Luottamukseen, paikallisuuteen perustuva yhteisöllisyys ja virallisten suhteiden rinnalle luodut verkostot mahdollistavat yhteistoimintaa, jolla varmistetaan kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen. Muuttuvat rakenteet uhkaavat tätä yhteistoimijuutta ja hanke pohtikin, mikä on asukkaiden rooli palvelujen kehittämisessä ja paikallisessa hyvinvoinnin edistämisessä, ja miten heitä kuullaan tulevassa muutoksessa. Lopputulemana oli toive saada keskustelua toimijoiden välille ja lopulta saada myös asukkaiden ääntä kuuluviin.

1.4 Tutkimuksen tavoitteet ja kysymykset

Maisterintutkielmani tavoitteena on selvittää työpajojen mahdollisuuksia kulttuurisuunnittelun välineinä. Vaikka lähiöhanke, johon tutkielmani sisältyy, kerää tietoa alueen kulttuurisista voimavaroista ja hyödynnän niitä analyysissäni, tutkielman painopiste on kuitenkin kulttuurisuunnittelun parissa käytetyssä osallisuudessa ja miten se vaikuttaa työpajatoimintaan. Hankkeessa pyrittiin osallistamaan asukkaita ja lisäämään tätä kautta yhteisöllisyyttä ja alueen elinvoimaisuutta. Työpajat ovat yksi tapa toteuttaa kulttuurikartoitusta, joka sisältyy kulttuurisuunnitteluprosessiin ja niiden kautta voidaan saavuttaa tarkemmin rajattuja kohderyhmiä (Häyrynen, M. 2017). Tällaisia kohde- tai fokusryhmiä ovat tutkielmassani venäläistaustaiset maahanmuuttajat, ikääntyneet, viidesluokkalaiset, 10–11-vuotiaat ja 7–10-vuotiaat lapset. Ryhmien valinta syntyi vaikeasti tavoiteltavien tai haavoittuvien ryhmien tavoittamisesta. Lapset ja nuoret eivät ole välttämättä motivoituneita osallistumaan kyselytutkimukseen. Muunkielisten asukkaiden ja maahanmuuttajien kielelliset haasteet saattavat evätä heitä vastaamasta kyselyyn tai osallistumasta yleisesti asuinalueen yhteisöllisiin tapahtumiin (ks. Vilkama 2011). Ikääntyneillä taas voi olla vaikeuksia vastata verkkoympäristössä täytettävään kyselyyn (Nylund, Sainio, Taipale & Tenh 2008).

Fokusryhmiksi valikoitui siis vaikeasti tavoitettuja ryhmiä, joiden alueellaan ja arjen harrastus- ja päivätoiminnassa toteutetut työpajat mahdollistivat paremmin heidän tavoittamisensa. Tavoitteena olikin kerätä mahdollisimman kattava aineisto, joka osallistaisi samalla asukkaita työpajojen avulla. Työpajojen avulla koitan saada vastauksia tutkimuskysymyksiini, joita ovat:

- Miten työpajat toimivat kulttuurisuunnittelun välineinä eri väestöryhmissä?
- Millaisia haasteita ja onnistumisia työpajoissa nousee esiin?

Päätutkimuskysymykseni siis on, miten työpajat toimivat kulttuurisuunnittelun välineinä eri väestöryhmien kohdalla. Lisätutkimuskysymyksenä on millaisia haasteita ja onnistumisia työpajoissa nousee esiin. Vaikka Lähiöhankkeen työpajojen tavoitteena oli tutkia kulttuuritoimintaan osallistumista, tässä tutkielmassa ei keskitytä kulttuuritoimintaan erityisesti vaan työpajoihin kulttuurisuunnittelun menetelmänä. Tarkastelin työpajojen sisältöä ja ohjelmaa, niissä toteutunutta vuorovaikutusta ja työpajatyöskentelyssä esiin nousseita teemoja (työpajojen onnistumiset ja haasteet, osallisuus ja aktiivisuus).

Työpajojen käyttö tutkimusmetodinä on hyvin ajankohtainen ja käytetty monenlaisissa kehittämishankkeissa ja tutkimuksissa (ks. Suopajarvi 2018; Nylund 2008; Raitio & Karjalainen 2013; Sulkakoski 2012). On tärkeää tutkia, miten ne toimivat

erilaisten osallistujien ja kohderyhmien kohdalla. Kalliomäen, Ahokkaan ja Vahlon (2017) mukaan Jyväskylässäkin on kulttuurisuunnittelun historiaa, kun kulttuurisektoria on avattu muillekin sektoreille järjestämällä esimerkiksi lasten kulttuurityöpajoja ja kulttuurista vanhustyötä. Kaupunkia on kehitetty myös asukkaiden kanssa käydyn keskustelun kautta Jyväskylä-foorumilla, josta on esimerkiksi noussut idea rakentaa nykyisin erittäin suosittu luistinrata keskustan läheiselle jälle (ks. Jyväskylä-Forum).

Seuraavassa luvussa kerron teoreettisesta viitekehystäni, joka koostuu kulttuurisuunnittelusta ja siinä käytetyistä käsitteistä. Tämän jälkeen esittelen aineistostani, joka koostuu havainnointi- ja kenttäpäiväkirjasta, sekä analyysimetodistani, joka on teemoittelu. Kuvailen tässä myös tutkielman etiikkaa ja pohdin objektiivisuuttani. Tutkielmani toinen osio koostuu analyysikappaleista, jonka aloitan kertomalla tiivistetysti jokaisen työpajan toteuttamistavasta ja pohdin asukkaiden aktiivisuutta. Jokaisessa alakappaleessa siirryn lopulta analyysiin, jossa nostan aineistosta teorian rinnalla tärkeitä havaintojani. Tutkielman päätän pohdintaan, jossa viimeistelen matkani ja mietin mahdollista jatkoa.

2 KESKEISET KÄSITTEET JA TEORIA

Tässä luvussa avaan tutkielmani teoreettista viitekehystä, kulttuurisuunnitteluun liittyviä teoreettisia keskusteluja ja osallisuuden määrittelyä. Tutkielmani keskeisiä käsitteitä ovat kulttuurikartoitus, kulttuuriset voimavarat ja osallisuus. Ensimmäisessä luvussa määrittelen viimeaikaisten käsikirjojen ja tutkimuksien mukaan, mitä kulttuurisuunnittelu on ja mitä käsitteitä siihen kuuluu. Tämän jälkeen käyn läpi esimerkkejä osallistumisesta, osallisuudesta ja osallistamisesta tutkimuksien ja hankkeiden parissa. Lähdekirjallisuudesta olen valikoinut käsitteitä ja niiden määrittelyt, jotka tukevat tutkimustani. Esittelen siis kulttuurisuunnittelun ja osallistumisen teorioita näkökulmasta, josta olen itse tehnyt tutkimusta.

2.1 Kulttuurisuunnittelu

Kaupunkien asuinalueet moninaistuvat, yhteisöt muuttuvat jatkuvasti ja ihmiset haluavat elämältä ja asuinympäristöltään moninaisempia asioita (Häyrynen, M. 2017). Yhteisöt kehittyvät ihmislähtöisesti dynaamisena prosessina, jota tavallinen yhdyskuntasuunnittelu ei tue. Kaupunkien kehittämiseen on kuulunut määrättyihin päätöksenteon etenemiskaavoihin sidottu tiukka järjestys, niin kutsuttu ylhäältä alaspäin tapahtuva kehitys. Asuinalueiden kompleksiset muutokset eivät noudata näitä sektorirajoja. Rinnalle tarvitaankin vaihtoehtoisia toimintatapoja. (emt.) Yksi näistä on kulttuurisuunnittelu, jossa ylhäältä alaspäin toimiva strategia käännetään päinvastoin. Tarkastelun keskiössä on kulttuuri, kulttuurisuunnittelun tärkein väline ja kehitysprosessin lähtökohta. Kulttuurisuunnittelussa sen määrittely muuttuu ja elää. (emt.) Määrittelen kulttuurin tässä tutkielmassa yksilöiden ja yhteisön elämäntapana sekä tapana hahmottaa ympäröivää maailmaa (ks. Mercer 2006).

Kulttuurisuunnittelu on kaupunkikehittämisen strateginen lähestymistapa, joka perustuu asukkaiden osallistumiseen. Siinä valitaankin kaupungista jokin tietty alue, jota kehitetään strategisesti ja kokonaisvaltaisesti. Parhaiten tämä onnistuu tasavertaisesti hallinnon ja asukkaiden vuoropuheluna. (Hovi 2021.) Asukkaat otetaan mukaan kehittämisprosessiin, jossa kulttuurisuunnittelu nousee heidän tarpeistaan huomioiden. Asukkaiden itse asettamat tavoitteet kirjataan strategiaan, ja heidät pidetään jatkuvasti prosessiin kytköksissä mm. informoimalla. Kulttuurisuunnitteluprosessi on aina aluekohtainen. Hovi (emt.) pitääkin itse kulttuuria paikallälhtöisenä, muuttuvana prosessina.

Kulttuurisuunnitteluun voidaan viitata menetelmänä, mutta se toimii enemmänkin toimintamallina. Sitä voi rajata ja suhteuttaa, mutta siihen kuuluu aina laaja näkökulma kulttuuriin, strateginen ote, sektorivälisyys, osallistuminen ja kulttuurin valtavirtaistamistavoite. Kulttuurisuunnittelu sijoittuukin tutkimuksen ja suunnittelun rajapinnalle, eikä sitä voi laittaa yhden tietyn tutkimusalan alle. (Häyrynen, M. 2017.) Christina Hjorthin (2017) mukaan se on tullut käyttöön neljännesvuosisataa sitten ja nykymuotonsa saaneen englantilaiselta tutkijalta Colin Merceriltä (Mercer 2006). Ympäri maailmaa käytössä oleva menetelmä kuitenkin kehittyy ja muuttuu joka kerta, kun sitä käytetään (Hjorth 2017).

Kulttuurisuunnittelu voidaan jakaa yleisesti kahteen vaiheeseen; kulttuurikartoitukseen ja kulttuurisuunnittelun toteutukseen. (Häyrynen, M. 2017.) Hjorth (2017) esittelee artikkelissaan *”Kulttuurisuunnittelu paikallisidentiteetin luomisen ja paikallisen kehittämisen välineenä”* tarkemmin kulttuurisuunnittelun prosessin vaiheet. Aluksi määritellään tavoitteet ja mille organisaatiolle työtä tehdään. Samalla suunnitellaan budjetti ja varmistetun budjetin jälkeen aloitetaan alueen kulttuurikartoitus, jossa kerätään tietoa alueesta ja sen resursseista (tarkempi selitys seuraavassa kappaleessa). Lyhyesti sanottuna siinä tutkitaan alueellisia kulttuurisia voimavaroja. Tämän jälkeen koottu materiaali analysoidaan ja hahmotetaan alueen kuva eli ns. ”paikan henki”. Analyysi ja kerätty aineisto esitellään, jotta prosessi olisi läpinäkyvä ja päätöksentekijät voisivat seurata sitä. Analyysin esitlemisen jälkeen seuraa tärkeä vaihe, jossa tehdään toimintasuunnitelma. Tämän tulee olla konkreettinen opas alueen kehittämisedotuksiin. Mikäli on tarvetta lausuntokierrokselle, jossa kommentoidaan ja mahdollisesti muutetaan suunnitelmaa, voidaan sellainen pitää tässä vaiheessa. Loppuvaiheessa toimintasuunnitelma, johon on kirjattu ehdotuksien lisäksi budjetti ja aikataulu, kuitenkin hyväksytään. Lopuksi viestintäsuunnitelma lanseerataan ja työn toteuttaminen alkaa. Osa ehdotuksista kannattaa toteuttaa heti, jotta prosessi käynnistyy kunnolla ja tuloksellisuus tulee näkyväksi. (Hjorth 2017.)

Kulttuurikartoituksen jälkeen löydetyt havainnot voidaan esittää esimerkiksi avoimena julkaisuna (Hovi 2021). Deborah Stevenson (2014) esittelee visuaalisen tavan tuoda havainnot tietoisuuteen esimerkiksi kaupunki- ja aluekartoilla. Tällainen

yhteenveto tuloksista edesvaikuttaa toimenpide-ehdotuksiin, jotka toimitetaan kunnan johdolle. He käyvät ne läpi henkilöstön ja kolmannen sektorin edustajien kanssa, jonka jälkeen luodaan toimintasuunnitelma. Tämä suunnitelma voidaan liittää osaksi eri toimialojen strategioita. (Häyrynen, M. 2017.)

Kulttuurisuunnitteluprosessit saattavat kestää parista kuukaudesta muutamaan vuoteen. Liian lyhyessä, muutaman kuukauden mittaisena jaksena voi olla vaikeaa saada aikaan syväluotaava kulttuurikartoitus, saati seurata kulttuurisia muutoksia. Kulttuurisuunnittelu toimii siltikin usein paremmin, kuin perinteinen reflektoitamaton sektoriajattelu tai vanhat ja välineellistävät kulttuurimallit. Parhaimmillaan kulttuurisuunnittelu toimii jatkumona, prosessina, joka jatkuvasti muokkaa kulttuurikartoitusta ja lopulta tehtyä toimenpidesuunnitelmaa. (Häyrynen, M. 2017.) Se ei kuitenkaan aina onnistu toivotusti. Hankkeiden pikainen loppuminen saattaa heikentää tutkijoiden ja asukkaiden välistä luotettavuutta tai sitä ei ole edes kerennyt syntyään. Hankkeiden osallistavat metodit tai syntyneiden työpajojen kulttuuriset palvelut saattavat loppua hankkeen jälkeen, koska jatkuvuus ei ole ollut keskipisteenä tai mahdollista. Pahimmassa tapauksessa toiminnalla ei pyrittykään aidosti vaikuttamaan suunniteluun vaan toiminta oli enemmänkin näennäistä rituaalia hallinnon tai tutkimuksen puolelta. Silloin asukkaiden välille ei tule toimivaa vuorovaikutusta eikä se vaikuta alueen kehitykseen. Asukkaiden osallisuus syntyy vasta osallisuuden kokemuksesta, kun on saanut vaikuttaa alueensa kehittämiseen. (Koskinen-Koivisto, Kumpulainen & Husu 2022.)

2.1.1 Monimenetelmäinen kulttuurikartoitus

Kulttuurisuunnittelun ensimmäinen päävaihe eli kulttuurikartoitus selvittää ja kuvaillee monipuolisesti asuinalueeseen kytkeytyviä kulttuurisia voimavaroja (Häyrynen, M. 2017). Se on erilaista kuin kulttuurisektorin tai maankäytön strategisen suunnittelun tavanomaiset selvitykset, vaikkakin myös siinä voidaan hyödyntää esimerkiksi kävijätilastoja, ympäristöarviointeja, kulttuuri-inventaarioita tai palvelukartoituksia. Kulttuurisuunnittelun lähtökohtana on kuitenkin alueen asukkaiden itsemäärittelemä kulttuuri, joka koostuu heidän elämäntavoistansa, suhteista, ympäristöstä, odo- tuksista ja tarpeista. (Emt.) Häyrysen (emt.) mukaan kulttuurikartoitus on alkanut 1960-luvulta alkuperäisväestöjen maa- oikeuksien todentamista varten. Kanadassa kehitetty "tenure mapping" määrittäi väestöjen kulttuuria ja käytti tätä tietoa oikeudessa, kun jaettiin hallintoalueita. Tutkittu kulttuuri oli esimerkiksi pyhät paikat, paikanni- met tai kertomukset. Paikkatietojärjestelmä, jossa alueiden kulttuurisia voimavaroja käytetään todentamaan alueiden kulttuuriperintöä, onkin viime vuosina alkanut va- kiintua osaksi kartoituksia. (Emt.) Unesco on hyväksynyt kulttuurikartoituksen käy- tettäväksi tarkoituksena tallentaa, säilyttää ja suojella kulttuuriperintöä (Häyrynen

emt.; Duxbury, Garrett-Petts & Longley 2019). Paikkatietojärjestelmän avulla onkin palautettu yhteisöille maa-alueita ja tehty suojelua vaativia maa-alueita (Häyrynen emt.; Poole 2003). Duxburyn, Garrett-Pettsin & MacLennanin (2015) mukaan kulttuurikartoitusta on aloitettu sittemmin käyttää kulttuurisuunnitteluhankkeissa. Alueiden kulttuuristen voimavarojen tarkastelua on hyödynnetty yhteisöjen elinolosuhteiden ja strategioiden kehittämisessä. Tarkasteleminen tapahtuukin pyrkimällä selvittää miten asukkaat itse kokevat alueen kulttuurin. (Häyrynen, M. 2017.)

Kulttuurikartoituksessa asukkailta pyritään saamaan tietoa alueen kulttuurista, mutta monesti tätä voi olla vaikea mitata. Kulttuurikartoituksen tarkoitus ei olekaan analysoida mitattavia tuloksia, vaan muun muassa kehittää yhteistuottaen kulttuurikartoituksellista menetelmää. (Häyrynen, S. 2017.) Tämän takia kulttuurikartoituksen luonne on hyvin tutkimuksellinen. Kunnat kuitenkin toteuttavat kulttuurikartoitusta käytännönläheisistä lähtökohdista, jossa aineelliset voimavarat ovat keskiössä. Franco Bianchinin (2013) mukaan tällaiset aineelliset voimavarat tulevat elämäntapaperusteisesta määritelmästä, jossa ne ovat taidetta, paikallista kulttuuritoimintaa ja näihin käytettyjä instituutioita, mutta myös alueen kulttuuriperintöä, myyttejä ja erilaisia paikkakäsityksiä, kuten esimerkiksi miten matkaoppaat kuvailevat aluetta. Aineellisiin voimavaroihin voi lukea myös median käytön, rakennetun ympäristön ja luonnon – oikeastaan kaiken, missä ihminen viettää arkeaan ja toimii. Täten se voi olla myös vapaa-ajan toimintaa ja kulutusta, kuten ruokaa, viihdepalveluita, paikallisia tuotteita ja käsitöitä, sekä alueen muita ominaisuuksia, kuten teollisuutta.

Mercer (2006) käsittää kulttuuriset voimavarat laajempänä ilmiönä, jossa kulttuuri määrittyy siihen osallistuvien ihmisten mukaan ja mikä heidän mielestään ajatellaan kulttuuriksi. Se voi siis olla kadulla kävelemistä, taideteoksia katsomista, ravintolassa syömistä tai ihmisten katselemista. Kulttuuri on tällöin antropologinen käsite eikä esteettinen määrite, kuten taiteellisuus. Se voi olla taidetta, mutta myös identiteettiä, autonomiaa tai paikkaa. (Emt.) Samankaltainen näkemys kulttuurista on Stevensonin (2014) mukaan näkemys kulttuurista, joka on paikkalähtöistä. Silloin kulttuuriset voimavarat liittyvät läheisesti ympäristöön, lokaatioon tai paikkaan. Näissä koetut kollektiiviset tai yksilöllisetkin paikkakokemukset kerryttävät kulttuurista voimavaraa. Tämän takia kulttuurikartoituksessa onkin tärkeä tutkia asukkaille merkityksellisiä sijainteja. Ne kertovat tutkijalle alueen ainutlaatuisuudesta, identiteetistä ja historiasta. (Emt.)

Kulttuuristen voimavarojen selvittäminen voi olla joskus vaikeaa, jos esimerkiksi metodiksi valittu kyselytutkimus ei tavoita kaikkia väestöryhmiä (esim. lapset, iäkkäät, muunkieliset). Tämän lisäksi on hyvä soveltaa muitakin metodeita, kuten esimerkiksi Lähiöhankeissa käytetyt asiantuntijahaastattelut ja osallistavat työpajat (Koskinen-Koivisto ym. tulossa). Haastatteluissa saatiin tietoa alueen eri toimijoilta ja työpajoissa taas niiltä asukkailta, joita kysely ei tavoita. Monimenetelmäisyys

laajentaa tuotettua tietoa asukkaiden osallistumisen mahdollisuuksia. Seppänen-Järvelän, Åkerblad ja Haapakosken (2019) mukaan monimenetelmäisyys on viime vuosina nostattanut suosiotaan ja sen hyödyllisyys nähdäänkin erityisesti haasteellisissa tapauksissa esimerkiksi haavoittuvien ryhmien tutkimisessa (Greene 2007; Gomez 2014). Monimenetelmäisyys on ollut oma metodinsa 1980-luvulta asti, ja siinä on tavallisesti yhdistetty laadullisen ja määrällisen aineiston tutkimusta (Seppänen-Järvelä ym. 2019; Johnson, Onwuegbuzie & Turner 2007). Tärkeimpänä tavoitteena näiden yhdistämiselle on ollut mahdollisimman laajan ja kokonaisvaltaisen kuvan saaminen tutkimuskohteesta. Erilaisten tutkimusmetodien käyttäminen antaakin monipuolista aineistoa ja tutkimusmenetelmät pitäisi valita aina tutkimuskohtaisesti, jotta aineisto valikoituisi tutkimukselle sopivimmin. Eri menetelmien yhdistäminen voi tarkoittaa aineiston keruuta, sen analyysia tai tulkintavaihetta sekä näiden aikana tapahtuvaa yhdistämistä. Nämä yhdistämiset täytyy kuitenkin aina selittää auki; miksi niitä tehdään, miten ja millä tavalla. (Seppänen-Järvelä ym. 2019.)

2.1.2 Yhteistyö ja vuorovaikutus

Kulttuurisuunnittelussa olennaista on hallinnon yhteistyö alueen eri toimijoiden kanssa ja myös hallinnon sisällä. Tavoitteena onkin hallinnon ja sektorirajojen ylittävä yhteistyö, joka varmistaisi alueen parhaan kehityksen. Tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista kuntahallinnossa vallitsevan toimialajaon takia. Toimialoilla on omat budjettinsa, jotka säätelevät operatiivista toimintaa. Toimialarajojen ylittävä yhteistyö vaihtelee määrällisesti ja yhteistyön muodot voivat olla vakiintuneita. Uudet hankkeet ja yhteistyötä vaativat projektit vievät aikansa muodostua. Myös eri toimialojen hierarkiat tai byrokratia voivat haitata tiedonkulkua tai viranomaisten puutteelliset tiedot asuinalueiden tilasta ja toiminnasta hidastavat projektia. Käytännössä voi tulla ongelmia muista arjen asioista, kuten viranhaltijoiden jalkautuminen asukkaiden pariin, sosiaalisen median kanavojen toimiminen viestimenä, asukkaiden tavoittaminen positiivisissa merkeissä tai hankkeen määräaikaisuus ja tulosten esittely kulttuurisuunnitteluhankkeelle. (Hovi 2021.)

Yhteistyö ja vuorovaikutus paikallisten asukkaiden kanssa vaikuttaa myös tutkimuksen aineistoon. Simo Häyrynen (2017) käsittelee tutkimuksessaan vanhaa kairosoyhteisöä Outokummussa. Tutkimuksessa käy ilmi kaupungin laidalla asuvien maanviljelijöiden suhtautuvan tutkimukseen eri tavalla, kuin kaupungissa asuvat. Myös virkamiehet kommentoivat, etteivät koe itseään asiantuntijoiksi alueen tietämisessä ja että voisivat täten vastata tutkijan kysymyksiin. Molemmat kokivat kuulumattomuutta paikkaan, eivätkä omasta mielestään olleet kotipaikkakuntansa asiantuntijoita. Keskusteluissa he olivat varautuneita eivätkä mielellään keskustelleet paikallisuudesta ollenkaan. He olivat mielestään siis syrjäytyneitä yhteisöstä, eivätkä

kuuluneet siihen. Kulttuurisuunnittelussa halutaan kuitenkin kaikkien ryhmien edustajia kuuluviin, mutta itsensä syrjäytyneiksi kokevia voi olla vaikea saada haastateltavaksi tai kertomaan paikallisuudesta. Häyrysen (emt.) mukaan kulttuurisuunnitteluun voi nykyään ottaa mukaan sosiaalisen median ja digitaaliset palvelut, jotka helpottavat kommunikaatiota levittäen informaatiota laajemmalle ryhmälle. Kuitenkin edelleen kasvatusten tehtävät haastattelut kannattaa tehdä erilaisissa paikoissa, kuten esim. pubissa, kirjastossa, kalastamassa, uimalassa tai paikassa, joka on informantille tärkeä ajanviettopaikka. Tällaiset paikat voivat tuoda tutkijalle ilmi kulttuurisia voimavaroja, jotka eivät noudata valtayhteisön paikallisidentiteettiä ja perinteitä. Tutkijan on tärkeää tunnistaa vaihtoehtoisia arvoja ja identiteettejä, ja ne voivat tulla ilmi vasta haastateltavien erilaisissa reaktioissa ympäristöönsä. Tällaiset reaktiot tulevat asukkaiden aidoissa vuorovaikutustilanteissa, joita järjestetty tapahtuma ei aina ole. Täten vuorovaikutustilanteita on hyvä sopia erilaisiin paikkoihin ja eri aikoihin. (Häyrynen emt.)

Kulttuurisuunnittelussa vuorovaikutus on tärkeää, sekä tutkijoiden ja tutkittavien välillä, mutta myös työryhmän ja hallinnon välillä. Helka Kalliomäen ja Jukka Vahlon (2017, S.105) mukaan: "Kulttuurisuunnittelun keskiössä on usein vuorovaikutteinen kaupunkikehittäminen perinteisiä hallinnon ja verkostojen rajoja rikkovissa yhteistyöverkostoissa." Tällöin kulttuurisuunnittelu saa lisäarvonsa vuorovaikutuksellisuudestaan. Kaupunkeja halutaan yhä enemmän yhteiskehittää (ns. co-creation), mikä mahdollistaa palveluiden kehittämisen huomioiden paremmin asukkaiden tarpeita ja toiveita. Kyseessä ei ole kuitenkaan pelkästään yritysten ja asiakkaiden välisestä yhteistyöstä vaan muidenkin toimijoiden, kuten julkisen sektorin, yritysyrityksen, järjestöjen ja kaikkien näiden välisestä kanssakäymisestä (Kalliomäki & Vahlo 2017; Austin & Seitanidi 2012). Vastuullinen yhteiskunnallinen toiminta tapahtuukin verkostoissa, missä eri toimijoiden välinen yhteistyö vaikuttaa toimintaan (Kalliomäki & Vahlo 2017; Visser 2011).

2.2 Osallisuus ja osallistuminen

Suomessa kansalaisten osallisuutta on kulttuuripolitiikassa tutkittu 1960-luvulta asti. Silloin oltiin kiinnostuneita erityisesti kansalaisten omaehtoisuudesta ja kulttuuridemokratia nähtiin tärkeänä. Vuosisadan vaihteessa kiinnostus vaihtui kansalaisten hyvinvoinnin ja kulttuurisen moninaisuuden vaikutuksiin osallisuudesta. Kansalaisten aktiivinen osallistuminen ja kaupunkialueen kehitykseen vaikuttamisen nähdään vahvistavan yhteiskunnallista luovuus- ja osaamisperustaa. Kulttuuripolitiikassa aihe on tärkeä väestön ikääntyessä ja globalisaation aiheuttaessa demografisia muutoksia.

Kulttuuristen palveluiden tarve ja käyttö muuttuvat. Myös teknologinen kehitys takaa sähköisiä kulttuuripalveluita, jotka haastavat perinteisen kulttuuriosallistumisen. (Virolainen 2015a.)

Virolaisen (2015a) mukaan osallisuuden, osallistumisen ja osallistumattomuuden käsitteiden rajanveto on hankalaa. Ne sekoittuvat puheessa ja niihin kuuluu erinäisiä tasoja. Kirjassaan hän soveltaa käsitteitä kulttuuripolitiikan alalla ja käsittelee kulttuuria sen laajasta näkökulmasta. Myös tässä tutkielmassa kulttuuri nähdään laajemmasta näkökulmasta ja tällöin osallistuminen voi tarkoittaa eri asioita riippuen, miten kulttuuri nähdään. Kerron tarkemmin kulttuuriin osallistumisesta seuraavassa alaluvussa, mutta ensiksi pyrin tähdentämään osallisuuteen liittyviä käsitteitä ja kertomaan miten käytän niitä tässä tutkielmassa.

Kaisu Kumpulaisen (2021) mukaan osallistuminen on johonkin toimintaan osallistumista, osallisuus on kokemus osallisuudesta tai osallistumisen syvempi muoto (aktiivinen toimijuus), ja osallistaminen taas tarkoittaa erilaisia politiikkoja ja toimenpiteitä, joilla pyritään saamaan yksilöitä osallistumaan johonkin. Aktiivinen toimijuus eli osallisuus syntyy vasta yksilön kokiessa osallistuvansa päätöksentekoon ja yhteiseen kehittämiseen. (Koskinen-Koivisto ym. 2022). Ari-Veikko Anttiroikon (2003) mukaan osallistuminen on silloin vain toiminnallinen käsite ja osallisuus on kokemuksellista ja jaettua: syvällisempi yksilön identiteettiin perustuva tunne. Tällöin yksilö kokee kuuluvansa yhteisöön ja olevansa sen jäsen, täten saaden siellä vaikutusvaltaa ja merkitystä elämäänsä. (Virolainen 2015a; Anttiroiko 2003.) Tämä on osallistumisen syvempi muoto, johon kulttuurisuunnittelussakin pyritään pääsemään; alueen kehittämisen lisäksi, asukkaiden halutaan osallistuvan yhteisöönsä ja sen kehitykseen.

Osallisuus voidaan nähdä yläkäsitteenä, joka kattaa myös osallistumisen (Virolainen 2015a; Mykrä 2014). Myös Helka Raivio ja Jarno Karjalainen (2013) määrittelevät osallisuuden kattomääritteenä, jonka alle mahtuu erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja. He määrittelevät osallisuuden syrjäytymisen vastapainona ja näkevätkin sen tasa-arvon edistämisenä yhteiskunnassa. Tämä määrittely on tutkielmassani erittäin tärkeä, koska käsittelem nuorten ja iäkkäiden syrjäytymisen riskejä ja mahdollisuutta aina osallisuuden mukaan. Yksilön osallisuus on tärkeää syrjäytymisen ehkäisemiseksi, mutta yksilön osallisuuden lisääminen vaikuttaa myös koko yhteiskunnan sosiaaliseen kestävyYTEEN ja eheytymiseen. (Virolainen 2015a; Raivio & Karjalainen 2013.)

Bäcklundin, Häklin ja Schulmanin (2002) mukaan osallisuus käsitteenä tarkoittaa yhteisöön kuulumista tai poliittista kulttuuria ja toimintatapoja. Yhteisöön kuuluminen voi olla vain yhteiskunnan jäsenyyttä, jolloin olet osallinen yhteisöstä. Poliittinen osallistuminen voi olla poliittisten yhteisöjen toimintatapoja, esimerkiksi kansalaisäänestäminen tai jopa poliittiseen puolueeseen kuuluminen ja siinä vaikuttaminen. Tällainen jaottelu on kuitenkin liian laava käsite osallisuudesta, josta ei käsitellä

ollenkaan sen syvempää muotoa. Osallisuutta sanotaan olevan yhteisöön kuulumista, mutta siinä ei tarkenneta yksilön henkilökohtaista kokemusta osallisuudesta. Kumpulaisen (2021) käsite aktiivisesta toimijuudesta sekä Raivion ja Karjalaisen (2013) osallisuus syrjäytymisen vastapainona ovat tarkempia esimerkkejä osallisuudesta, joihin käytän niitä tässä tutkielmassa. Aineistonani toimivat työpajat ovat pienimuotoisia, joissa pienten ryhmien osallisuutta voi pohtia niiden yksilöiden kautta. Tarvitsen tähän osallisuuden tarkempaa käsittelyä, minkä kautta voin analysoida työpajoja.

Bäcklund ym. (2002) antavat mielenkiintoisen esimerkin asukkaiden tilasta. He käsittelevät tilan tärkeyttä osallisuuden nimissä, sillä fyysisen paikan merkitys saattaa näyttäytyä asukkaille vapauttavana tai rajoittavana tekijänä. Osallisuutta ei voida kuitenkaan rajata pelkästään tälle fyysiselle alueelle, esimerkiksi asuinpaikka, koska sosiaalinen elämä ulottuu asukkailla myös sen ulkopuolelle. He käyvät mahdollisesti muualla töissä ja harrastuksissa. Tällöin ei voida ennakoida fyysisten paikkojen rakentumista, koska sosiaalista elämää ei voi hallinnoida. Siitäkin huolimatta, fyysisten paikkojen estetiikkaa ja fyysisiä rakenteita on kuitenkin syytä kohentaa. Kun asukkaille annetaan mahdollisuus kehittää omaa elinympäristöään, he sitoutuvat siihen paremmin ja vahvistavat paikallista identiteettiään. (Emt.)

Osallisuutta voidaan kehittää ja tutkia yksilön ja yhteiskunnan tasoilla. Sen moninaisuuden ansiosta sitä käytetäänkin erilaisissa projekteissa. Oma tutkielmani keskittyy kulttuurisuunnittelun ja osallistumisen ruohonjuuritasolle, jossa tarkastelen osallistumista ja osallisuutta kahden asuinalueen pienten yhteisöjen parissa. Kulttuurisuunnittelussa ja osallisuudessa onkin tärkeää erilaiset kentät. Hallinnolliset vaatimukset, tieto ja taito täydentyvät asukkaiden toiveilla ja tietämyksellä. Molempien yhteistyö on tärkeää osallistumisen onnistumiselle. Asukkaat ovat oman alueensa asiantuntijoita, mutta heidän on vaikea saavuttaa tietotasoa, joka lauta- ja johtokunnan asiantuntijalla on. (Bäcklund ym. 2002.)

2.2.1 Kulttuuritoimintaan osallistuminen

Osallistumisen eri tasoja Kiilakosken, Gretschelin ja Nivalan (2012) mukaan on kuulua yhteisöön, toimia yhteisössä ja kokemus yhteisön jäsenyydestä. Tämän mukaan ryhmän dynamiikka muuttuu, jos yksikin poistetaan ryhmästä (Kumpulainen 2021). Osallistumiseen käsitteenä liittyy useita puhunnan tasoja. Voidaan puhua yksilöstä, yhteisöstä tai yhteiskunnasta, koska kaikilla tasoilla voi osallistua kulttuuriin. Yksilötasolla kulttuuriin osallistuminen tuo myönteisiä vaikutuksia yksilön elämään. Yhteisön tasolla voidaan puhua esimerkiksi kulttuuripalveluiden järjestämisestä ja yhteiskunnan tasolla esimerkiksi demokratiasta. Osallistuminenkin kattaa kulttuurin, talouden ja politiikan näkökulmia. (Virolainen 2015a.)

Virolaisen (2015b) mukaan kulttuuriin osallistuminen voi tarkoittaa kansalaisyhteisössä tekemistä, kuten taiteen tai kulttuurin harrastaminen. Tätä voi olla taide- ja kulttuurilaitoksissa käyminen tai erilaisten kulttuuripalveluiden käyttö. Bäcklundin ym. (2002) ja Virolaisen (2015b) mukaan kulttuuriin osallistuminen tarkoittaa myös laajempaa kansalaisosallistumista kulttuuriin. Kansalaisten osallistuminen kulttuuriin voi pitää sisällään järjestö- ja yhdistystoimintaa, vaikuttamista yritysten ja hankkeiden palveluprosessien kehittämiseen sekä päätökset, joita tehdään kansalaisoikeuksiin ja -velvollisuuksiin liittyen. Tällainen kulttuuriin osallistumisen määrittelmä on laaja, ja siinä kansalaisilla on paljon erilaisia mahdollisuuksia osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Kulttuuriin osallistuminen liittyy arkeen, elämäntapakysymyksiin ja ihmisten omaan kokemukseen (Virolainen 2015a).

Kulttuuriin osallistuminen on nykyään sosiaalista, psykologista ja poliittista, kun aiemmin se on nähty erilaisissa tilaisuuksissa käymisenä ja yksityisyyden vastakohtana. Mirja Liikkasen (2005) mukaan tilaisuuksissa käyminen on osoitus yhteiskuntaan kuulumisesta ja kansalaisuudesta. Tämä on kuitenkin laajentunut erilaisten kulttuuripalveluiden ja uusien yleisönä olemisen muotojen syntyessä. Yleisön paikka voi nykyään olla myös kotona, ja kohderyhmänä voi olla vaikkapa lapset tai yritykset. Paljon kulttuuriin osallistumista tapahtuu myös internetin välityksellä. (Virolainen 2015a.) Siihen liittyy kuitenkin aina yksilön ilmaisukyky ja toimijuus, jossa yksilö vaikuttaa elettyyn ympäristöönsä (Tomkan 2013; Virolainen 2015a).

Kaisu Kumpulainen ja Hanna-Mari Husu (2020) tutkivat artikkelissaan nuorten kanssa työskentelevien käsitystä heidän osallistumisestaan ja osallisuudesta kulttuuri- ja vapaa-ajan kentällä. He käyvät läpi osallistumista erilaisilla tasoilla, esimerkiksi taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen osallistuminen ja osallisuus - ja miten niitä lisätään kulttuuri- ja taidetoiminnassa. Erilaisten tasojen tarkastelu on tärkeää, sillä eri osallisuuden mittareilla tulokset vaihtelevat (Heikkilä 2017). Jos tutkitaan vaikkapa äänestysaktiivisuutta versus sosiaalista elämää nuorilla, voivat tulokset osallistumisen tasosta olla hyvinkin erilaiset (Kumpulainen & Husu 2020). Nuorten sosiaalinen elämä ja siihen liittyvät ihmissuhteet ja vuorovaikutus ovat kuitenkin tärkeämpiä tämän tutkielman kannalta. Vuorovaikutuksesta on tärkeää tarkastella eri osallistumisen keinoja. Osallistumisen voikin jaotella suoraan ja epäsuoraan osallistumiseen, jossa suoralla tarkoitetaan kasvokkaista vuorovaikutustilannetta, kun taas epäsuoralla esimerkiksi äänestämistä vaaleissa (Kumpulainen & Husu 2020; Richardson 1983). Jaottelu ei tosin päde digitaaliseen maailmaan, joka on nuorille tärkeä väline vuorovaikutuksessa (Vesterinen, Kynäslähti, Mylläri, Sintonen & Vahtivuori 2015.) Vaikka nuorille internet on erittäin tärkeä kommunikaatioväline, tämä tutkielma ei keskity sen tuomiin vuorovaikutustilanteisiin vaan kasvokkain tapahtuvaan suoraan vuorovaikutukseen. Tämä on selkeämpää tutkielman aineiston kannalta,

jossa fyysisissä työpajoissa toimivat nuoret ja lapset tekevät asioita yhdessä ja kommunikoivat suoraan toistensa ja haastattelevien opiskelijoiden kanssa.

Nuorten kohdalla korostuu osallistumisen merkitys syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä. Nuorilta on kysytty mielipiteitä syrjäytymisen syistä, ja he määrittivät yksinäisyyden ja ystävien puutteen isoimmaksi syyksi (Gretschel & Myllyniemi 2017.) Täten sosiaalinen ulottuvuus yhteiskunnallisessa osallisuudessa korostuu. Kontaktien määrää voidaan laskea yksilöillä (Guillen, Coromina & Saris 2011), mutta sosiaalisen osallistumisen syvempi muoto on kuitenkin tärkeämpi. Sosiaalinen osallistuminenkaan ei kerro suoraan yksilön omasta osallisuuden kokemuksesta. Siihen liittyy vahvasti yhteenkuuluvuuden tunne, joka on nuorten mielestä ratkaiseva tekijä. Ryhmään kuulumisen kokemus sai nuoret tuntemaan olevansa osa jotain suurempaa. Osallistamisen tapahtumissa olisikin siis tärkeää antaa nuorelle kokemus yhteisöön osallistumisesta ja siihen vaikuttamisesta. He pystyvät vaikuttamaan yhteisöönsä, ovat sen tärkeitä jäseniä ja heidän mielipiteellään on väliä. (Kumpulainen & Husu 2020.) Tomi Kiilakoski ja Marika Tervahartiala (2015) tuovat tärkeän puolen esille, missä nuoren osallisuus vaatii turvallisen ympäristön, jossa nuori uskaltaa toimia omalla tavallaan ja omana itsenään. Rohkaisu yhteisöön osallistumiseen ja myönteinen kokemus tästä ehkäisee syrjäytymistä, muidenkin asukkaiden (osallistujien) parissa (kuin nuoret). Myös osallistumisen sosiaaliset puolet, kuten positiiviset kontaktit, ehkäisevät syrjäytymistä. (Emt.). Osallistaminen vastapainona syrjäytymiselle ja sen sosiaalinen ulottuvuus ovatkin erittäin tärkeitä käsitteitä tälle tutkielmalle. Avatut esimerkit kertovat nuoriin kohdistuneesta tutkimuksesta, mutta käsittelen myöhemmin myös iäkkäiden syrjäytymistä ja sen vaaroja.

Ryhmässä osallistuminen ja toimintaan vaikuttamisen kokemus saattaa lisätä nuorissa halua vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Parhaimmillaan aktiivinen toimijuus tarkoittaa osallistujille itsenä toteuttamista, tärkeiden asioiden toteuttamista ja vaikuttamista ympäristöön. Osallistuja tuntee kuuluvansa laajempaan yhteiskunnalliseen paikkaan. Kulttuurinen identiteetti rakentuu yhteisön ja ryhmän kautta, jossa nuori osallistuu. Hän peilaa itseään ryhmään, sen kulttuuriin ja muihin osallistujiin. (Kumpulainen & Husu 2020.) Kulttuurisuunnittelun taustalla olisikin toive asukkaiden liittymisestä yhteisöön syvällisemmin ja vaikuttavan yhteiskuntaan. Aktiivinen toimijuus on moniosainen vuorovaikutukseen perustuva malli, jota osallistuminen pyrkii tukemaan. Siinä on kuitenkin eri tasoja sen mukaan, kuinka aktiivinen osallistuja on ja miten luontevaksi hän kokee vuorovaikutustilanteen. Käsittelen tutkielman analyysissä osallistujien aktiivisuuden tasoja ja pohdin sen vaikutusta heidän osallistumiseensa.

2.2.2 Osallistuminen kaupunkiympäristössä

Osallistuminen kaupungissa liittyy aina paikkaan ja tilaan, jossa asukkaat elävät ja toimivat. Kaupunkitila voidaan jakaa konkreettiseen, sosiaaliseen ja mentaaliseen tilaan, jotka kaikki ovat asukkaiden osallistamisessa tärkeitä. Myös kaikkia täytyy käsitellä yhdessä ja huomioida, koska yhden irrottaminen joukosta ei palvele asukkaita. Jussi Jauhiaisen (2002) mukaan useimmiten arkkitehdit ja muut suunnittelun asian tuntijat irrottavat konkreettisen tilan näistä muista tiloista erilleen, joka aiheuttaa ongelmia kaupungin kehityksessä. Kaupunkia ei rakenneta silloin asukkaille huomioiden heidän tarpeitaan. Sosiaalinen tila on kuitenkin kuvitellun ja konkreettisen kaupungin yhteistulema. Kuten esimerkiksi millaisissa paikoissa asukkaat käyvät ja mitä mielikuvia he näihin paikkoihin liittävät. Mentaalinen tila rakentuu asukkaiden mielikuvista kaupungistaan esimerkiksi erilaisten tilojen symboliset merkitykset, jotka muodostuvat fyysisistä paikoista ja vaikuttavat sosiaalisiin käytäntöihin. (Jauhiainen 2002.) Kulttuurisuunnittelussa tiedostetaan, kuinka ihmiset sosiaalisesti muodostavat oman yhteisönsä ja kehittävät sitä dynaamisesti jatkuvana prosessina näin vaikuttaen myös asukkaiden fyysiseen tilaan (Häyrynen, M. 2017).

Asukkaiden sosiaalinen ulottuvuus voi tuottaa kaupungille vaikeuksia asukkaiden osallistumisessa. Pia Bäcklundin (2002) mukaan maankäyttö- ja rakennuslaissa lukee, kuinka kaikki ovat osallisia, jotka niin itsensä tuntevat. Kuitenkin esimerkiksi kaavoituksesta ilmoitetaan vain tietyille asukkaille, jolloin osallisten asukkaiden joukko väkisinkin rajautuu. Kaikki eivät siis pääse osallistumaan. Nämä kaupungin kaavoitukset ovat myös maantieteellisesti tarkasti rajattuja, joka ei huomioi asukkaiden sosiaalista ja mentaalista ulottuvuutta lainkaan. Oikeasti asukkaiden elämä rakentuu kaupungin ja alueiden rajojen yli. Asuinalueiden rajat eivät siis kerro mitä asukkaat itse kokevat keskeisiksi rajoiksi. Jos siis osallistuminen rajattaisiin alueittain, puuttuisi monien alueelle liittyvien asukkaiden mielipide. Tämä nähdään varsinkin keskustaluon ulkopuolisilta asukkailta, jotka saattavat käyttää keskustan palveluita erittäin paljon. Bäcklundin (emt.) mukaan onkin tärkeää määritellä, keitä halutaan osallistumaan kaupunkiympäristöön ja tiedottaa. Hänen mielestään erilaiset lähiöuudistus-hankkeet ovat pyrkinneet liikaa uudistamaan asukkaiden toimintamalleja, ja tällöin on unohtunut kokonaan pohtia, keille kehittämistyötä tehdään tai ketä halutaan osallistumaan. Vaikka sosiaalinen ulottuvuus ja tila ovat tärkeitä fyysisen tilan rakentumisessa ja näiden yhdessä toimimisessa, en käytä sitä tässä tutkielmassa tutkielman niukkuuden takia.

Alueiden ulkopuolisten asukkaiden lisäksi ulkopuolisuutta saattaa kokea muitakin asukkaat, kuten esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset ihmiset. Sinikka Sassin (2002) artikkeli etnisestä alkuperästä, kulttuurisesta identiteetistä ja osallistumisen ongelmista yhteiskuntaan integroitumisessa kuvaa monia etnisiä yhteisöjä, jotka voivat

olla syrjittyjä. Tai heillä on paikallisuuden ongelma, jossa asukas ei puhu alueen valtakielellä, koe kuuluvansa kulttuuriin tai pysty asumaan paikallisesti siellä missä haluaisi ja minkä kokee kodiksi. Yhteiskuntaan integroituminen voi olla haastavaa ulkoiselle, mihin Sassin (2002) mukaan auttavat institutionaaliset käytännöt. Esimerkiksi kaupunginvaltuuston tehtävänä on olla vastuussa asuntojen rakentamisesta ja korjauksista, julkisten tilojen ja palveluiden saatavuudesta, sosiaalisista instituutioista sekä kulttuurin ja taiteen tukemisesta. Kaikkien näiden kehittämisen ideana olisi, ettei ryhmiä tai yksilöitä eristettäisi yhteisön ulkopuolelle. Maahan tulevien asukkaiden ja muiden etnisten ryhmien edustajien integroiminen, tasa-arvo ja jännitteiden purkaminen ajoissa on yhteiskunnallisesti tärkeää. Demokratian vahvuus onkin ideologia yhteisestä kansalaistoiminnasta, jossa kaikki pääsevät tasavertaisesti osallistumaan ja jakamaan kansalaisidentiteettiään. (Sassi 2002.) Maahanmuuttajataustaisten integroituminen ja yhteisöllisyys on myös tärkeää tämän tutkielman kannalta. Heidän työpaikkajassansa oli myös kantasuomalaisia asukkaita, mikä antoi aineistoa monitaustaisesta yhteisöllisyydestä kolmannen sektorin järjestämässä kulttuuripalvelussa. Kulttuuripalvelun tarkoitus oli edistää monikulttuurin lisäksi hyvinvointia sekä maahanmuuttajien ja kantaväestön välistä vuorovaikutusta. Toiminta on kohdistettu kaikenikäisille, mutta tähdennetty iäkkäille, jotta lisättäisiin heidän yhteiskunnallista osallistumistansa ja ehkäistäisiin syrjäytymistä. Jälleen syrjäytymisen ehkäisy osallistumisen avulla tulee esille tässä tutkielmassa.

Asukkaiden osallistuminen yhdistysten, järjestöjen, asukaslautakuntien kautta on kollektiivista yhteistuotantoa (engl. *collective co-production*). Yhteistuotanto on lähinnä asukkaan vapaaehtoista osallistumista ympäristössään kolmannen ja julkisen sektorin kumppanuudessa. Asukkaat pääsevät kehittämään suoraan palveluita, kuten kansalaiskumppanuudessa. Palveluiden kehittämisessä asukkaat toimivat kokemusasiantuntijoina. Vapaaehtoisuus ei kuitenkaan aina ole yksiselitteistä, esimerkiksi jos asukas ei osallistukaan, mutta aluetta silti kehitetään. Tai osallistuminen ja kehittäminen tapahtuvat asukkaiden arjessa itseohjautuvasti esimerkiksi talkoovoimin, jolloin asukkaat joutuvat itse olemaan täysin vastuussa alueen ja palveluiden kehityksestä. Alueelta voidaan myös viedä kokonaan palvelu, jota asukkaiden halutessaan täytyy ylläpitää itse, esimerkiksi kirjasto. (Tuurnas & Haveri 2017).

Virve Hyysalon (2022) mukaan yhteissuunnittelu on Suomessa ja maailmalla yleistymässä. Suomalainen julkinen sektori on ollut aktiivinen kehittämässä erilaisia yhteissuunnittelun ja osallistumisen tapoja. Esimerkiksi Helsingin keskustakirjasto Oodia kehittäessä osallistettiin asukkaita sen suunnitteluun ja kehittämiseen. Yhteissuunnitteluprosessin ideana oli nähdä asukkaiden tarpeet ja motiivit uudessa valossa, kasvattaa asukkaiden toimijuutta ja saada prosessiin mukaan erilaista asiantuntijuutta. Hyysalon (2022) mukaan yhteissuunnittelu murtaakin asiantuntijoiden ja asukkaiden välistä rajaa rakentaen oppimisprosessin, joka perustuu keskinäiseen

vuorovaikutukseen. Yhteissuunnittelu tuo esille uusia ja erilaisia näkökulmia, joiden ansiosta myös ratkaisu voi olla uusi (Hyysalo 2022; Sanders & Stappers 2008; Steen 2011). Binderin, Brandtin ja Gregoryyn (2008) mukaan yhteissuunnittelua hyödyntäen voidaanakin kehittää melkein mitä tahansa, milloin tahansa. Jokainen kerta täytyy kuitenkin suunnitella, keitä yhteissuunnitteluprosessissa työskentelee mukana ja mitä varten se tehdään. Koko yhteissuunnitteluprosessin sisältö, muoto, tavoite ja tarkoitus täytyy siis suunnitella aina uudestaan, kun sitä pohditaan jollekin alueelle. (Hyysalo 2022; Steen, Manschot & De Koning 2011.) Parhaimmillaan yhteissuunnitteluprosessi tulisikin rakentaa esimerkiksi osaksi julkista palvelua, ratkaisua, jossa sille on selkeät omat tavoitteet ja toiveet. (Hyysalo 2022; Osborne & Strokosch 2013). Yhteissuunnittelu on kulttuurisuunnittelun toimiva osa, mistä annan esimerkkejä myöhemmin myös omasta aineistostani. Vaikka tutkielman työpajat eivät varsinaisesti olleet yhteissuunnittelua, voisi sitä hyödyntää lähiöiden asukkaille tarjottavien kulttuuripalveluiden kehittämisessä. Tuon lisätietoa yhteissuunnittelusta analyysissäni, jossa vertaan työpajojen käytäntöjä muissa tutkimuksissa esiintuotuihin toimintatapoihin.

3 AINEISTOT JA MENETELMÄT

Maisterintutkielmani aineistona ovat omat havainnointimuistiinpanoni ja kenttäpäiväkirjani sekä työpajat järjestäneiden opiskelijoiden kenttäpäiväkirjat. Nämä kaikki on kerätty erinäisistä työpajoista, jotka järjestettiin marraskuussa 2021. Työpajoja järjestettiin yhteensä kuusi, ja niiden fokusryhminä olivat

- venäläistaustaiset maahanmuuttajat,
- ikääntyneet,
- viidesluokkalaiset,
- 10-11- vuotiaat lapset,
- 7-10- vuotiaat lapset ja
- romanit

Romanien ryhmää tutkiva työpaja ei tavoittanut kohdealueen asukkaita, joten työpajatyöskentelyllä ei pystytty tuottamaan tarvittavaa aineistoa ja en käsittele kyseistä fokusryhmää tässä tutkielmassa. Omia havainnointimuistiinpanojani minulla on 25 käsin kirjoitettua vihkosivua ja 21 sivua digitaalisessa muodossa olevaa kenttäpäiväkirjaa docx-muodossa. Opiskelijoiden kenttäpäiväkirjat muodostavat yhteensä 38 sivua tekstiä docx-muodossa; olen saanut luvan käyttää niitä tämän tutkielman lähteenä. Työpajoissa opiskelijat järjestivät paikalle kutsutuille asukkaille tapahtumaa, jota minä havainnoin. Asukkaat kutsuttiin paikalle yhteyshenkilöiden kautta, joiden kanssa lähiöhanke tutkija on ollut yhteydessä. Yhteyshenkilöt koostuivat yhdistysten puheenjohtajista, tapahtumien vetäjistä ja koululuokan opettajasta. Itse siis olin yhteydessä vain opiskelijoihin, jotka kertoivat minulle työpajojen aikataulut.

Opiskelijoiden vetämät työpajat liittyivät lähiöhankkeen kanssa yhteistyössä järjestettyyn Soveltava kulttuurien tutkimus -kurssiin (5 op, KUMU/JYU), jonka luennoilla olin kuullut alustavasti työpajojen aktiviteeteista.

Aktiviteetteja ja tilaa havainnoidessani pohtimiani asioita/teemoja olivat:

- 1) millaisia tunteita ja ilmapiirejä on havaittavissa,
- 2) miten tutkittavat suhtautuvat opiskelijoihin,
- 3) miten tapahtumat menivät ja
- 4) mitä ääniä, visuaalisuutta tai tunteita on aistittavissa.

Kaikki nämä teemat perustuivat tavoitteisiini päästä havainnoimaan asukkaiden osallistumista työpajoihin tai alueensa tapahtumiin; olin kiinnostunut selvittämään, mitkä asiat edesauttoivat tai häiritsivät osallisuutta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää osallistavien työpajojen mahdollisuuksia kulttuurisuunnittelun välineinä keräten kulttuurisia voimavaroja ja niitä hyödyntäen. Seuraavassa luvussa käyn läpi enemmän havainnoimisesta teoreettisesti ja miten sovelsin sitä omassa työssäni. Toisessa kappaleessa käyn tarkemmin läpi työpajojen järjestelyä ja miten kentällä olen. Viimeisessä kappaleessa käyn läpi analyysimenetelmäni, joka on teemoittelu.

3.1 Aineiston tuottaminen havainnoimalla

Tutkielmani aineistonkeruumenetelmänä oli etnografinen havainnointi. Etnografiaan kuuluu kulttuurin syvälinen analyysi, jossa tulkitaan merkitysjärjestelmiä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). Tällaisessa reflektiivisessä tulkintaprosessissa tapahtuu käsitetyötä ('concept work' ks. Willis 2000), jossa tutkija subjektiivisesti pyrkii selittämään ympäristössään tapahtuvaa ilmiötä. Ympäristö on ikään kuin kenttä, joka jatkuvasti muuttuu ja yllättää (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014; Malkki 2007). Tämän takia huomioni kentältä ovat subjektiivisia; täysin omasta näkökulmasta katsottuja, joita olen tulkinnut havainnoimisen keinoin. Hämeenahon ja Koskinen-Koiviston (2014) mukaan havainnointi paljastaa aineistoa, jota ei muuten välttämättä sanallistettaisi. Sen tavoite onkin nähdä kulttuuri kokonaisvaltaisena ilmiönä, luonnollisessa ympäristössään.

Robert Emersonin (2011) mukaan kentällä tutkijan kannattaa havainnoida kaikkea esiin pistävää, kuten hajuja, makuja, ääniä ja muiden aistien ensisilmäyksiä. Kannattaa myös tarkkailla, mitä ensimmäisenä nousee ilmi tai millainen tila on, kooltaan, muodoltaan, väriltään ja huonekaluiltaan. Tilassa olevien ihmisten määrä, ikä, olemus,

liike ja käyttäytyminen tai ympäristössä oleileva ilmapiiri voi tuoda tärkeää aineistoa. Tutkija, joka on jo aiemmin ollut kyseisessä tilassa ei välttämättä näe enää näitä ensisilmäyksiä. Tällöin hän voi tarkkailla tilaan tulevia uusia ihmisiä ja pohtia, mitä he huomaavat tai tekevät ensimmäisenä. Sitten tutkija tarkkailee, tapahtuuko jotain erikoisia asioita, joista kannattaisi tehdä muistiinpanoja. Tilassa olevat muutkin ihmiset saattavat reagoida näihin tilanteisiin tutkijan tavoin – tai sitten tutkija saattaa olla ainut, joka huomaa niiden erikoisuuden ja reagoi. Näilläkin on väliä, miten muut tilassa reagoivat tai eivät reagoi. Tutkija tarkkailee ensimmäisenä omaa reaktiotaan ja sitten haastattelee, miten muut asian kokivat. (Emerson 2011.)

Ihminen on yleensä tarkkaileva ympäristöstään, mutta tutkija tekee havainnoimisesta analyttistä. Hän etsii systemaattisesti informaatiota, josta tekee päätelmiä. (Musante 2014.) Julie Zahlen (2012) mukaan havainnoiminen voikin olla ainut tapa kerätä käytännön hiljaista tietoa: tietoa, josta ei puhuta ääneen ja jota ei välttämättä noteerata tai edes tunnusteta kuin alitajuntaisesti. Tällainen tieto yleensä opitaan omassa ympäristössämme jo nuorena ja se näyttää tavassamme puhua, liikkua ja käyttäytyä arjessa. Se on reaktiomme tilanteisiin ja ihmisiin. (Musante 2014; Hage 2010.) Havainnoimisessa ei voi kuitenkaan selektiivisesti päättää, mitä osaa kulttuurista aikoo tutkia, koska uuden kulttuurin havainnoimisessa esiin tulee jatkuvasti uusia kokemuksia (Picchi 1992). Musante (2014) näkee uusien tutkimuskysymysten ja hypoteesien syntyminen kuitenkin havainnoimisen etuna, kuten myös datan ja sen ymmärtämisen laadukkuuden.

Etnografisen datan laadukkuuteen vaikuttaa tutkijan suhde haastateltaviin. Molempipuolinen luottamuksellinen suhde, joka rakentuu ajan kanssa, on tärkeää aidon ja hyvän tiedon kannalta. Tutkijan täytyy osoittaa kiinnostuneisuutensa haastateltavien arkeen, kuunnella ja ehkä jopa osallistua. (Musante 2014). Omassa tutkimuksessa työpajat oli järjestetty opiskelijoiden toimesta, ja he vetivät aktiivisesti tilanteita, joten minun ei olisi välillä ollut edes luonnollista puuttua. Tilanne voi olla erilainen muilla kentillä, esimerkiksi joissakin kulttuureissa haastateltavan täytyy tarjota lahjoja tai palveluita haastateltaville. Informanteilta saatavaan tietoon tai väliseen suhteeseen voi myös vaikuttaa tutkijan ihonväri, sukupuoli tai ikä. (Musante 2014.) Työpajat järjestettiin omassa kaupungissani, osin tutuissa paikoissa, mutta vaihtelevin fokusryhmin. Osa paikoista ja kaikki haastateltavat olivat itselleni entuudestaan tuntemattomia, mikä varmasti osin vaikuttaa väliseen suhteeseemme. Haastatteluja tekeville opiskelijoille ihmiset ja paikat olivat myös tuntemattomia.

Tutkijan ja haastateltavien välisen suhteen rakentumiseen vaikuttaa luottamus. Tutkija osoittaa kiinnostuneisuutensa haastateltavan elämästä ja luottaa tämän antamaan tietoon. Haastateltavat ovat yleensä vastavuoroisesti kiinnostuneita, mitä tutkitaan ja mitä varten. Tutkija joutuu antamaan osan itsestään ja olemaan vastavuoroisesti rehellinen. (Musante 2014.) Kentällä ollessani huomasin useimpien

haastateltavien kiinnostuksen aiheeseemme, kuten siihen, mitä teemme ja mitä se tarkoittaa. Venäläisten maahanmuuttajien työpajassa suurin osa oli opettajia, joten he olivat hyvin valmiita sitoutumaan opiskelijoiden työpajaan. Lasten työpajoissa taas haastateltavat lapset eivät vaikuttaneet olevan kiinnostuneita tutkimuksestamme, mutta tästä saattoi kertoa myös epäluottamus tutkijoita kohtaan, joka vain näyttäytyi vetäytymisenä ja hiljaisuutena.

3.2 Työpaja-aineistot

Toinen keskeinen aineistoni olivat työpajoista tekemäni havainnointimuistiinpanot ja kenttäpäiväkirjat. Anu Isotalon (2015) mukaan kenttäpäiväkirja ei tarvitse olla tehty kentällä, mutta mahdollisimman pian sen jälkeen. Hän pyrkii mahdollisimman tiheään kuvaukseen, joka paljastaa työn etenemisen prosessuaalisuuden. Sanoin ei kuitenkaan ole aina mahdollista välittää tutkijan fyysisiä tuntemuksia tai elekielen havaintoja. Nämä kuitenkin vaikuttavat tutkijan käsityksiin ja muistuvat mieleen kenttäpäiväkirjaa lukiessa. Muistaminen on aina rekonstrukttiivinen kokemus, joka muokkaa tutkijan muistijälkeä. (Isotalo 2015.)

Seuraavaan taulukkoon olen koonnut tiedot tutkimuksen kohteena olevien työpajojen kohderyhmistä, osallistujamääristä, yhteyshenkilöistä ja paikoista. Taulukosta käy selkeästi ilmi se, että romanien työpaja tavoitti huonosti, joten se rajautui tämän tutkimuksen kysymyksenasettelun ulkopuolelle. Työpajojen osallistujamäärä on työpajan alussa paikalla olleiden asukkaiden yhteenlaskettu määrä. Osallistujamäärä saattoi muuttua työpajan edetessä ja muutaman työpajan loputtua se olikin vähentynyt. Fokusryhmien kokoontumispaikat valikoituivat kohderyhmille tuttuihin tiloihin. Näissä tiloissa järjestetään kohderyhmille viikoittaista tai uudelleenjärjestettävää tapahtumaa, jonka osallistujia usein työpajojenkin osallistujat olivat. Tapahtumat olivat pääsääntöisesti aikataulutettuja ja päivittäisiä, kuten koulu tai vapaamuotoisia, kuten Huhtasuon Perttulan nuorisotilassa. Sielläkin kyse oli kuitenkin toistuvista tiettyinä aikoina avoimina olevista valvotuista tiloista ja niissä tapahtuvista aktiviteeteista. Vapaamuotoisissa paikoissa asukkaat käyvät epäsäännöllisesti ja itse valitsemiinsa aikoihin, joten työpajat järjestettiin etukäteen sovitusti yhteishenkilöiden kanssa tiettyyn ajankohtaan. Ajankohta koitettiin valita aikaan, jolloin yhteishenkilöt tietävät kohderyhmien asukkaiden usein ilmestyvän paikalle. Tiloja käyttäville nuorille myös tiedotettiin työpajojen ajasta, millä koitettiin myös kerätä osallistujia.

TAULUKKO 1 Työpaja-aineistot

Työpaja	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kohde-ryhmä	Venäläis-taustaiset maahanmuuttajat	Ikääntyneet	Viidesluokkaiset	10–11-vuotiaat	7–10-vuotiaat	Romanit
Osallistujamäärä	15	10	18	8	15	3
Paikka	Monikko ry	Keidas ry	Huhtasuon yhtenäiskoulu	Huhtasuon nuorisotila Perttula	Keltinmäen kirkko	Huhtasuon Kylätöimistö

Kohderyhmiä oli monta (N=6), jotta saataisiin tietoa ja osallistumista mahdollisimman monipuolisesti Huhtasuon ja Keltinmäen asukkailta. Kuten Kalliomäki ym. (2017) kertoo Bristolin kaupungin erilaisista kulttuurisuunnitteluhankkeista, suuren kaupungin takia kuhunkin kehittämishankkeeseen koitetaan saada laajasti erilaisia asukasryhmiä. Kaikkien asukkaiden osallistaminen on vaikeaa, mutta erilaisten näkökantojen saaminen vaatii verkostoitumista ja laajan sidosryhmän, joka voi koostua esimerkiksi historioitsijoista, kauppiaista ja turismin parissa työskenteleviä asukkaita (emt.). Omassa tutkielmassani kohderyhmiä olivat iäkkäiden yhdistystoiminta, kirkon kerho, nuorisotalo ja koulun luokka. Aineistosta nousseet teemat ovat työpajojen onnistumiset ja haasteet sekä lapset, nuoret, iäkkäät, maahanmuuttajat ja kaikkien heidän osallistumisensa.

Kentälle mennessäni olin valmistautunut havainnoimaan myös osallistuvasti, jos se tulisi tarpeen. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu itsekin tapahtumiin, ja siitä kerätään aineistoa tyypillisesti pitkän kenttätöön parissa (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). Oma kenttätöni oli kuitenkin hyvin rajattua ja tein sitä lyhyissä pätkissä. Koin myös olevani kentällä tietyllä lailla muista eristettynä. Osassa työpajoja esittädyin alkuun ja sitten siirryin sivummalle havainnoimaan ja osassa

työpajoista tein havainnointia etäältä alusta alkaen. Suurin osa vuorovaikutuksesta tapahtui työpajoissa siis opiskelijoiden ja haastateltavien välillä. Istuin samassa tilassa, mutta erityksissä vihkoni ja kynän kanssa. Näin ollen työpajoihin osallistuneet asukkaat eivät juurikaan noteeranneet läsnäoloani. Havainnoin tapahtumia siis etäältä. Tämä antoi itselleni tilaa kirjoittaa paljon muistiinpanoja, mutta myös tilaa ajatella rauhassa esiin nousevia asioita. Kirjoitin tällaiset asiat ylös ja pohdin niitä jälkikäteen itsekseni. Kaikki aineisto on siis täysin oman tulkintani mukaista ja riippuvainen kentällä tehdyistä muistiinpanoista. Sosiaaliset kanssakäymiset ja tilanteet, jotka muutetaan kirjalliseen muotoon, ovatkin symboliikkaan perustuvia tulkintoja (Emerson 2011; Altheide & Johnson 1994).

Kentällä tutkija tarkastelee arjen asioiden syvempiä ulottuvuuksia ja tarkoituksia, joita tähdentää havainnointimuistiinpanoihinsa (Emerson 2011). Kirjoitin ylös kronologisesti tapahtumia, mutta myös omia pohdintoja, kysymyksiä, huomautuksia ja mielipiteitä. Opiskelijoiden kenttäpäiväkirjat noudattivat ohjeistusta ja ovat siksi hyvin samankaltaisia. Jokainen ryhmä on kirjoittanut omasta työpajastaan ja sen kuluista. Osa asioista on samoja, kuin omissa muistiinpanoissani, joita saatan käyttää muistutuksena samankaltaisista havainnoistamme. Pysin kuitenkin nostamaan opiskelijoiden tekstistä uusia havaintoja, jotka minulta jäivät kirjoittamatta tai kokonaan huomaamatta. Näissä on myös opiskelijoiden mielipiteitä ja pohdintoja mukana, joita nostan omaan analyysiini.

Työpajojen sisällöt vaihtelivat paljon opiskelijoiden mukaan. Kaikissa työpajoissa oli aina uusi ryhmä opiskelijoita, joista osa teki ensimmäistä kertaa kenttätöitä. Opiskelijat saivat valita itse, miten toteuttavat ja tallentavat työpajat. Osa päätyi nauhoitettuun keskusteluun, mutta muutamassa työpajassa sovellettiin toiminnallisia menetelmiä kuten pantomiimia tai taidetta. Seuraavassa luvussa kerron tarkemmin näistä työpajojen sisällöistä. Aineistoksi muodostuivat havainnointimuistiinpanoni ja kenttäpäiväkirjat. Omiin teksteihini olen kuitenkin kirjoittanut hyvin samanlaisia havaintoja työpajoista, joten käsittelen niitä päällisin puolin samana tekstinä. Myös tekstiä lukiessa mieleeni tulee asioita kentältä, joita otan aineistoon mukaan. Opiskelijoiden tallennettua työpajat en kirjoittanut asukkaiden suoria vastauksia ylös. Tällöin pyrin havainnoimaan yleistä vuorovaikutusta (onko tilanne kireä, onko joku erityisen iloinen), mitä tilassa tapahtuu, kun yksi puhuu tai millä tavalla asukas kertoo alueestaan. Havainnoin tilaa, käyttävätkö asukkaat sitä tavallisesti, mitä siellä näkyy ja millainen se on. Laskin osallistuvien määrät ja huomioin, jos jotkut liikkuivat tilasta pois kesken työpajan (Keitaalla uudet asukkaat poistuivat ajoissa ja lasten leikkityöpajassa liikuntahuone vei huomion). Kirjoitin ylös kaiken mieleenpainuvan ja mitä koin havainnoimisen arvoiseksi. Opiskelijoiden kenttäpäiväkirjoissa tuodaan esille enemmän työpajojen kirjaimellista kulkua ja aineistoa, joka nousi heidän kysymyksistään. Tämä aineisto oli asukkaiden mielipiteitä omasta alueestaan eli esimerkiksi alueen hyviä

puolia tai kehittämisen tarpeita. Nämä tiedot olivat opiskelijoiden työpajojen keräämisen tavoitteena, joten opiskelijat ovat tuoneet niitä esille jokaisessa kenttäpäiväkirjassa.

Ulkopuolinen havainnoijan rooli ei tullut minulle itsestään, koska olen hyvin sosiaalinen ja ihmisläheinen. Muutenkin tutkija tuo aina oman itsensä kentälle ja käyttää omaa persoonallisuutta ja kehoja soluttautumaan kentälle saadakseen paremman kuvan sen sosiaalisista konstruktioista (Emerson 2011; Goffman 1989). Tutkija ei voikaan olla koskaan täysin irrallaan kentällä. Saadakseen tietoa vuorovaikutustilanteista, täytyy hänen liittyä siihen (Emerson 2011). Joskus työpajoissa opiskelijat olivat kädet täynnä järjestelyjä ja minä istuin hiljaa reunassa, joten asukkaat tulivat kanssani juttelemaan. Iäkkäiden ryhmässä eräs asukas ei nähnyt mitä tietosuojaopimuksessa lukee ja pyysi apuani. Luin tekstin hänelle ja ruksin rasteja. Venäläistaustaisten maahanmuuttajien työpajassa yhdistyksen puheenjohtaja huolehti jatkuvasti, että minäkin ottaisın teetä ja osallistuisin. Lasten leikkipajassa ujoa poikaa koitettiin saada maalamaan, ja hän koki rauhalliseksi tulla istumaan minun viereeni. Olinhan ainut hiljaa ja rauhassa. Täysin erityksissä en työpajoissa siis voinut olla, vaikken itse olisi puhunutkaan tai pyrkinyt aktiivisesti osallistumaan.

Pian työpajojen jälkeen luin havainnointimuistiinpanoni ja kirjoitin niiden ja muistini pohjalta kenttäpäiväkirjaa. Tämä tapahtui usein samana iltana tai viimeistään seuraavana päivänä. Emersonin (2011) mukaan mitä kauemmin kenttämuistiinpanojen kirjoittamisesta menee aikaa, sitä enemmän muistot muuttuvat ja tärkeitä asioita saattaa unohtua. Kenttäpäivää kirjoittaessa olisi hyvä pyrkiä neutraaliin kuvaukseen tapahtumista; eli mitä tapahtui, missä ja miten. Tällöin muistot olisivat mahdollisimman aitoja hetkiä tapahtumista ja kerronta niiden mukaista (emt.; Katz 2002). Muistiinpanoja lueskellessani muistelin tilanteita ja kirjoitin niistä laajasti päiväkirjaan. Molemmat siis kattavat paljon samoja huomioita ja tilanteita, mutta päiväkirjassa avaan niitä esiin laajemmin. Aineistoa lukiessa palaan kuitenkin mieluiten havainnointimuistiinpanoihin, jotka kertovat minulle aina tilanteen suoraan kentältä. Ne antavat aidon kuvan siitä, mitä havainnoin kentällä ja mitkä asiat koin tärkeimmiksi kirjoittaa ylös. Kenttäpäiväkirja on toiminut minulle siis lähinnä varmistuksena kentällä kokeneistani tilanteista ja palauttanut mieleeni päivän työpajan. Opiskelijoiden kenttäpäiväkirjat ovat toimineet uuden tiedon nostamisessa tietooni, koska he ovat keskittyneet eri asioihin kentällä, kuin minä. He myös osallistuivat työpajaan ja järjestivät ne. Heidän äänensä toimiikin kertomuksena työpajojen kulusta ja asukkaiden mieliteistä.

3.3 Teemoittelu analyysimenetelmänä

Käytännössä oma analysointiprosessini alkoi jo työpajojen aikana, kun kirjoitin havainnointimuistiinpanoihini tapahtumia ja kommentteja siitä, mitä mieltä saatoin olla asioista tai jos jokin vaikutti tarpeeksi erikoiselta, että se pitäisi erikseen huomioida. Näistä saattoi tulla jo päätelmiä tutkimukseeni, joten huomioin ne jo kentällä. Myös tutkijan kirjoittamat asiat ovat hänen päätöksinsä kirjoittaa juuri niistä huomioista, juuri sillä tavalla (Emerson 2011; Wolfinger 2002). Tutkija tekee jo kentällä päätöksiä, jotka vaikuttavat aineistoon. Vaikka hän kuvittelisi kirjoittavansa objektiivisesti tilanteesta, on se aina kuitenkin tutkijan näkökulmasta lähtöisin ja siten subjektiivista (Emerson 2011.) Kun kaikki työpajat olivat ohi, aloin käymään läpi keräämääni aineistoa. Tein taulukon asukkaiden osallisuudesta, haasteista, vuorovaikutuksesta ja aktiivisuudesta (taulukko 2) havainnointimuistiinpanojeni avulla. Tästä taulukosta kerääntyneiden tietojen perusteella kirjoitin analyysiluvun ”Työpajojen työmuodot ja osallistuminen”. Lukua kirjoittaessa muistelin jokaisen työpajan paikan, aiheen ja työskentelymuodon. Muistelin, miten asukkaat osallistuivat työpajoissa, millainen tunnelma siellä oli ja mitkä asiat haittasivat osallistumista. Myöhemmin täydensin tätä lukua, kun tein analyysia ja teemoittelin löydöksiä.

Kun ensimmäistä kertaa kirjoitin työpajalukua, aloin jo huomaamaan erinäisiä teemoja ja yhtäläisyyksiä, jotka nousivat aineistostani. Kentällä ollessa olin hyvin kytkeytynyt aineistoon, mutta myöhemmin muistiinpanoja lukiessani alkoi vahvistumaan samankaltaisia teemoja. Tämän takia valitsin analyysimenetelmäksi teemoittelun. Siinä katsotaan kokonaisuutta ja etsitään toistuvia tai samankaltaisia löydöksiä, jotka vastaisivat tutkimuskysymyksiin (Eskola & Suoranta 1998). Se aloitetaan aineiston keruulla ja sitten sitä jatketaan etsimällä tutkimuskysymyksiin vastauksia. Lopuksi löydettyjä vastauksia analysoidaan. Teemat voidaan myös jakaa alakategorioihin, jos ne yksinään vaikuttavat merkitykseltömiltä. Jakautuneet teemat kuitenkin yhdessä muodostavat koko aineiston. (Jodi 1995.) Tämä onkin mielestäni hyvä tapa saada syvälinen läpileikkaus koko aineistoon.

Tutkimuskysymyksiin yhdistettävät teemat, mutta myös teorian vuoropuhelu aineiston kanssa on teemoittelulle tärkeää. Jodin (1995) mukaan teorian yhdistäminen aineistoon tapahtuu ikään kuin tarinankerrontana, jossa lukija näkee tutkijan syyt ja tavat tutkimukselle. Analyysissa näkee siis koko tutkimuksen teon kaaren. Eskolan ja Suorannan (2014) mukaan teorian yhdistäminen aineistoon on tärkeää niiden samankaltaisuuksien näkemisen takia, mutta myös todistaakseen molempien olevan toisiinsa verrattavissa. Mahdollista voi myös olla teorian ja aineiston erikaltaisuudet. Näiden auki selittäminen kuitenkin selventää aineistoa ja antaa mahdollisuuden läpinäkyvälle analyysille. Olin itse valikoinut teoriasta jo paljon omaa aineistoani

kuvaavia käsitteitä ja määritelmiä. Tämän takia koin teorian sopivan hyvin myös analyysistäni nouseviin teemoihin ja löysinkin paljon samankaltaisuuksia.

Viimeisenä vaiheena teemoittelussa on tuoda esille löydetty teemat ja selittää ne auki. Jari Eskolan (2010) mukaan aluksi kannattaa aloittaa kaikista tärkeimmästä aiheesta, ns. ytimestä, jonka ympärille alkaa kehittää tarinaa. Teemoja voi käydä läpi järjestyksessä (ensimmäisen teeman löydökset, toinen teema ja niin edelleen), niin kauan kunnes kaikki teemat on käyty läpi. Samalla myös kirjoitetaan auki analyysin tärkeimmät kohdat ja tuodaan esille omat tulkinnat aineistosta. Tähän voi tuoda sitaatteja tai aineistoesimerkkejä yhdistääkseen ne ja tutkijan ajattelun. Omassa tutkielmassani sitaatit ovat tulleet kenttäpäiväkirjastani ja yleensä liittyneet teoriaan ajatuksen tai tunnelman tasolla. Kentällä läpikäytyt tilanteet ovat erittäin moninäkökulmaisia ja tunnelmallisia, joihin liittyy esimerkiksi keskusteluaihe, edellä käyneet tapahtumat ja ihmisten omat kokemukset.

Olin tehnyt alustavaa teemoittelua jo aineistonkeruun aikana, mutta teemat varmistuivat vasta varsinaisessa analyysivaiheessa. Työpajoista nousi selkeästi erilaisia haasteita ja onnistumisia, joita selitän työpajojen luvuissa. Työpajan toimintaan vaikutti myös asukkaiden osallisuus tai sen puute, joten päätin valita senkin teemaksi. Analyysiosiossa kerron jokaisen työpajan kohdalla osallisuuden ja asukkaiden aktiivisuuden tasoista ja avaan näitä taulukossa 2.

3.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkielmani eettiset kysymykset liittyvät fyysisiin sopimuslomakkeisiin ja henkisiin kentällä pohtimiini asioihin. Tutkielmani kuuluu Lähiöhankeeseen, joten aineistonhallinta ja sopimukset määrittyivät sitä kautta. Myös omassa tutkielmassani noudatan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan vastuullisen tutkimuksen ohjeita (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Ennen aineistonkeruuta hankkeen tutkija välitti tutkittaville tiedotteet työpajoista, ja alle 15-vuotiaiden huoltajilta pyydettiin sopimuslomakkeet. Ennen työpajojen alkua toimitin haastateltavien tietosuoja- ja sopimuslomakkeet opiskelijoille, joiden tehtävänä oli kerätä niihin allekirjoitukset ja huolehtia kaikkien täyttämistä. Opiskelijoita oli myös ohjeistettu käymään sopimuslomake tarkemmin läpi tutkittavien kanssa selittämällä mitä kohdat tarkoittavat ja mitä kohtia tarvitsee rastittaa. Työpajojen jälkeen keräsin ne ja tarkastin vielä kaikkien vastaukset. Työpajojen päätyttyä vein kaikki allekirjoitetut sopimukset hankkeen tutkijoille. Työpajoissa jaettavissa sopimuslomakkeissa pyydettiin mm. lupa käyttää tietoja tutkimuksessa ja että kaikki ovat ymmärtäneet tutkimukseen osallistumisensa. Niissä myös informoitiin osallistujia aineistojen tietoturvalisesta säilytyksestä tutkimuksen

aikana sekä selvitettiin, että tutkimuksen päätyttyä aineistot anonymisoidaan ja arkistoidaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon Tampereelle. Itse keräämäni tutkimusaineistoa säilytän sähköisesti Jyväskylän yliopiston verkon turvallisessa säilytystilassa u: asemalla ja muistiinpanovihkossani. Maisterintutkielman valmistuttua tuhoan aineistot.

En kerännyt itse tutkielmassani tunnistetiedollista aineistoa, eikä hankkeen tiedot välity sen ulkopuolisille henkilöille. Tunnistetiedollinen aineisto tarkoittaa ”kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja” (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Olen myös noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä tekemällä tutkimustani luotettavasti, rehellisesti, muita arvostaen ja kantamalla vastuuni (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Vaikka olen pyrkinyt poistamaan aineistostani mahdolliset yksittäisiin osallistujiin liittyvät tunnistetiedot, käytän kuitenkin paikkojen omia nimiä työpajojen kategorisoinnissa. Nämä ovat julkisia ja avoimia paikkoja, ja hankkeen työ alueilla on ollut kaikille näkyvää. Myös paikkoihin liitetyt kohderyhmät ovat tärkeitä tuoda esille niiden erottamisen tai yhdistävien tekijöiden vuoksi. Se luo myös selkeyttä aineiston analyysiin ja teemoitteluun.

Kohderyhmiksi pyrittiin valitsemaan ryhmiä, jotka eivät vastaisi kyselyihin esimerkiksi muunkieliset tai joille digitaidot heikentäisivät kyselyyn vastaamista esimerkiksi iäkkäät. Näin he saisivat äänensä kuuluviin, mutta työpajoja seurattessani pohdin, kuinka hyvin se toteutui. Yhdessä iäkkäiden työpajassa aktiiviasukkaat veivät paljon puheenvuoroja ja äänettömämpien asukkaiden mielipiteitä ei saatu juurikaan kerättyä. Opiskelijat haastattelivat kysymyksensä ja koittivat keskustella kaikkien kanssa, mutta työpaja tilanteena ajautui lähinnä aktiivisten keskusteluksi. Pohdin, olisiko asialle ollut mahdollista tehdä jotain kentällä, mutta päädyin pysymään ulkopuolisena havainnoijana niin kuin siihenkin mennessä ja pohtimaan asiaa tutkimukseni analyysivaiheessa. Toisessa iäkkäiden ryhmässä oli hyvin erilainen tapahtumamuoto, joka mielestäni auttoi paremmin saamaan kaikkien ääntä kuuluviin. Siinä kuitenkin oli pääasiallisesti muunkielisiä maahanmuuttajia, joten ongelmaksi muuntautui kieli-muuri. Enimmäkseen äänessä olivat suomenkieliset ja vähenevästi sitä aina huonommin puhuvat. En itse puhu venäjää, joten en ymmärtänyt, jos he puhuivat sitä, enkä osaisi heille kertoa tutkimuksesta tai kysellä tietoja.

Kuten aiemmasta tekstistäni jo tuli esiin, olin hieman epävarma omasta roolistani. Päätin katsoa vasta kentällä, kuinka osallistuvasti havainnoin. Tässäkin luvussa kuvailemiani tilanteita, joissa pohdin keskusteluun liittymistä tai tilanteisiin puuttamista, kävi mielessäni paljon. Päädyin kuitenkin välillä ohjaamaan opiskelijoita, jotta he osaisivat täyttää tutkimuseettiset käytännöt ja mahdollisesti raukaisemaan hieman heidän jännittyneisyytensä. Analyysini ei kuitenkaan keskity opiskelijoiden sanoihin tai tekemisiin kentällä vaan työpajojen ennalta määrättyyn aktiviteettiin, sen onnistumiseen ja osallistujiin.

4 TYÖPAJOJEN TYÖMUODOT JA OSALLISTUMINEN

Tässä luvussa esittelen kaikki työpajat yksitellen. Aloitan kuvaamalla jokaisen työpajan kulun, jonka jälkeen analysoin aineistoa kulttuurisuunnittelun ja osallisuuden teoreettisia viitteitä hyödyntäen. Näiden teorioiden lisäksi vertailen tuloksiani muihin tutkimuksiin, joissa käytetään samankaltaisia työpajoja, kuin tutkielmassani. Tämän jälkeen pohdiskelen onnistumisia ja vähemmän onnistuneita työpajoihin liittyviä ratkaisuja.

4.1 Luovaa ryhmätyöskentelyä maahanmuuttajataustaisille

Ensimmäinen järjestetty työpaja pidettiin Huhtasuon yhteistoimipisteellä Monikko ry:n tiloissa. Työpaja oli suunnattu Monikko ry:n viikoittaiseen toimintaan osallistuville asukkaille, joista suurin osa on venäläistaustaisia maahanmuuttajia. Kaikki haastateltavat olivat iäkkäitä ja suurin osa jäänyt eläkkeelle opettajan töistä. He olivat hyvin kiinnostuneita siitä, mitä opiskelijat opiskelevat ja millaisella kurssilla he tekevät näitä työpajoja. Tämä opettajataustaisuus näkyi mielestäni siis aineistossa. Myös opiskelijoiden (2021) mukaan asukkaat vaikuttivat innostuneilta ja kiinnostuneilta. Mielestäni opiskelijat saivat hyvin kontaktia suureen ryhmään ja paikoittaisesta kielimuurista huolimatta asukkaiden jako kahteen haastatteluryhmään onnistui ripeästi. Nautimme kaikki kahvia ja pullaa haastatteluiden alkaessa, mikä muistutti asukkaita heidän tavallisesta ryhmäytymisestänsä sekä samalla rentoutti tilannetta. Opiskelijoiden (2021) mukaan asukkaat tavallisesti juovat kahvit keskustelun lomassa, mutta tässä nimenomaisessa tilaisuudessa kahvitus oli selkeyden vuoksi ennen työpajaa. Työpaja oli myös järjestetty heidän totutussa tilassaan, joka myös varmasti kevensi tilannetta.

Kahdessa haastatteluryhmässä keskusteltiin ja vastattiin oman ryhmän kanssa opiskelijoiden esittämiin kysymyksiin. Kysymyksiä olivat esimerkiksi, miten käytät vapaa-aikaasi, mitä palveluita käytät Huhtasuolla ja oletko niihin tyytyväinen. Suomen kieltä paremmin puhuvat aloittivat ensimmäisinä kertomaan kalastus-, askartelu- ja lenkkeilyharrastuksistaan. Kysymyksiin vastattiin ringissä vuorotellen, mutta kieltä huonommin osaavat tai kokonaan tulkkia tarvitsevat jäivät vähemmälle huomiolle. Heidän puheenvuoronsa olivatkin lyhyitä, ja he tuntuivatkin tyytyvän vain kuuntelemaan muita.

Toisessa pöydässä kielivaikeuksia, yksi kertoo vaivoin: "Mies, ruoka, musica". Niin seuraava sanoo: "Sama". (Kenttäpäiväkirja, s. 9.)

Maahanmuuttajataustaisilla työpajan haasteeksi saattaa siis tulla kielimuuri. Suomen kieltä heikoimmin puhuvat eivät pystyneet rentoutumaan keskustelun aikana. Tulkkeja löytyi, mutta tulkkaamisen aikana keskustelun teemat ehtivät vaihtua. Paremmin kieltä puhuvat siirtyivät aina ripeästi seuraavaan keskusteluaiheeseen. Vuorottelutaktikka ringissä oli ainut keino, mikä antoi rauhallisen suunvuoron kaikille. Eräs tulkki käänsi tilaisuudessa suomea suomeksi, mihin eräs osallistuja tähdensi: "en rusa" ja kaikki nauroivat. Opiskelijat (2021) kertoivat asukkaiden vapaa-ajan aktiviteeteiksi muun muassa lukemisen, ulkoilun, Kalina-tanssiryhmään kuulumisen ja yhdistyksen toimintaan osallistumisen. Asukkaat olivat vastavuoroisesti myös kiinnostuneita opiskelijoiden vapaa-ajan aktiviteeteista, joten haastattelu sujui keskustelunomaisesti.

Kysymysten jälkeen opiskelijat jakoivat kulttuuriaiheisia teemakortteja, joissa luki kulttuuriin ja vapaa-ajan toimintaan liittyviä sanoja, kuten musiikki, taide, liikunta, käsityöt ja lukeminen. Osallistujilta kysyttiin mielipiteitä kyseisistä aiheista Huhtasuon alueella, jonka jälkeen he valitsivat parhaimman aiheen ja tekivät siitä pantomiimiesityksen toiselle ryhmälle. Isossa ryhmässä syntyi useita keskusteluja, joista osa oli venäjäksi. Erityisesti opiskelijoiden toisella puolella pöytää olevat keskustelut käytiin venäjäksi. Teemakortit meinasivat hieman unohtua keskustelun soljuttua erinäisiin aiheisiin. Kun haastateltavat pääsivät keskustelemaan rennosti omalla kielellään, kaikki osallistuivat keskusteluun. Opiskelijat yrittivät kysellä kehitysideoita ja mielipiteitä teemoista, mutta haastateltavat keskustelivat jo muista asioistaan. He esittelivät innoissaan tanssi- ja musiikkiesityksiään opiskelijoille puhelimesta. Opiskelijat (2021) tähdensivät näiden esitysten olevan jo edellä mainitun Kalina-tanssiryhmän tanssi- ja lauluesityksiä, jotka olivat suosittuja ja haastateltaville mieluinen harrastus. Opiskelijat (emt.) havainnoivat iloisista asukkaista, kuinka tärkeää tanssi ja laulu heille on.

Pantomiimiesityksen aikaan kaikki osallistuivat jo toimintaan. Isommassa (naisen) ryhmässä kaikki esittivät teatteriaiheista pantomiimiesitystään samaan aikaan, muutama tehden eri juttuja. Toinen ryhmä arvasi heti teatterin ja musiikkiteeman,

mutta naiset esittivät loppuun. Pienemmässä (pääasiallisesti miesten) ryhmässä kaikki esittelivät vuorotellen yhteisen aiheen, joka oli käsityöt. Molemmissa ryhmissä pantomiimiesitys vaati kaikkien osallistumista ja jopa ryhmää läheisintä opiskelijaa neuvottiin esittelemään joku käsityö. Tämä tapahtui hyvällä huumorilla ja työpaja päättyikin hymyileviin suihin.

Toiminnalliset ja etenkin taiteelliset työpajat ovat näyttäneet onnistuvan hyvin. Ne olivatkin tämän työpajan onnistumisia. Teija Nuutinen (2007) tutki Keinu-hankkeessa 11 eri alan taiteilijoiden (mm. sanataiteilijan, käsityöläisen ja kirjailijan) yhteistyötä vanhusten kanssa. Taiteilijat järjestivät toiminnallisia työpajoja vanhustyössä, jotka saivat vanhukset tanssin ja tarinoinnin kautta osallistumaan kehittämisprojektiin. Osassa paikoista jatkettiin taiteilijoiden osallistumista, erityisesti tanssillisessa työpajassa, josta ikääntyneet nauttivat suuresti. Omassakin tutkimuksessani toiminnallisuus ja vielä erityisesti musiikki ja taide piristivät ikääntyneitä. Monikko ry:n maahanmuuttajataustaiset naiset rakastivat teatteria ja etenkin musiikkia. Etukäteen tällaisen ryhmän lempiasioden tietäminen voikin olla hankalaa, joten jos ei ole mahdollista tutustua haastateltaviin ennen tapahtumaa, olisi hyvä valmistautua muokkaamaan työpajaa osallistujien mukaiseksi. Mielekäs teema edistää osallistumista toimintaan ja keskusteluun. Havainnoimassani työpajassa asukkaat kertoivat mielellään omista taideharrastuksistaan kuten musiikkikuorostaan. Tämän mukaan ottaminen työpajaan saa asukkaille myös kokemuksen osallisuudesta, koska ovat siinä aktiivisina toimijoina muokaten työpajaa ja tutkija osoittaa olevansa kiinnostunut heistä. Tällöin työpaja ei ole pelkkää asukkaiden osallistamista, vaan he myös kokevat olevansa siinä osallisia ja itse tahtoen osallistuvansa. Tällöin mielestäni tapahtuu jo aiemmin esittämäni syvällinen osallistuminen (Kumpulainen 2021).

Osallisuuden kokemukseen vaikuttaa myös yksilön kyky osallistua toimintaan. Työpajan kohderyhmänä olivat maahanmuuttajataustaiset ikääntyneet, joista suurin osa oli venäjänkielisiä. Tämä vaikutti mielestäni suuresti työpajan aktiivisuuteen ja täten mahdolliseen osallistumiseen, kun kieltä heikommin puhuvat vetäytyivät keskusteluissa. Monikulttuurisesta vanhustyöstä on tehty laaja hanke ja siitä syntynyt InnoELLI-Seniori-ohjelma tuo hyvin esille identiteettiä, kulttuuriin ja kieleen sitoutuvat haasteet. Arja Nylundin (2008) mukaan hankkeessa pyrittiin vahvistamaan asukkaiden identiteettiä ja tukea keskinäistä hyvinvointia verkostoituen. Tähän toimi hyvin elämäntarinatyöskentely, jossa keskusteltiin asukkaiden kanssa heidän elämästään. Toimivina nähtiin myös toiminnalliset työpajat sekä erilaiset taidetta käyttävät menetelmät. Kuten omassakin tutkimuksessani havaitsin, taide ja toiminnalliset työpajat osallistavat maahanmuuttajataustaisia asukkaita parhaiten ja antaa hyvin tietoa alueen kulttuurista (mitä he käyttävät ja tekevät). Kuitenkin työpajassa huomasin kielellisen haasteen ja sen vaikutuksen aktiivisuuteen. Suomen kieltä heikommin puhuvat olivat hiljaisempia, passiivisempia eivätkä päässeet mukaan keskusteluun.

Raivion ja Karjalaisen (2013) mukaan osallisuus toimii syrjäytymisen vastapainona, mutta syrjäytymisen vaaraan voi johtaa myös kielellinen heikkous. Tällöin aktiivisuus on heikompaa eikä henkilön oma identiteetti pääse näkyviin. Tämä voi Hilikka Lindeborgin (2008) mukaan lisätä kärsimystä ja depressiota sekä heikentää elämänlaatua ja lisätä terveystalouden käyttöä. Maahanmuuttajilla yhteisön merkitys korostuu, koska kotimaahan on usein jäänyt perhe ja ystävät, joiden kanssa kommunikointi on helppoa (emt.). Havainnoimani työpaja järjestettiin yhdistyksen tiloissa, jossa maahanmuuttajataustaiset iäkkäät käyvät viikoittain. He siis onneksi tunsivat toisiaan ja olivat jo luoneet keskinäisiä suhteita, joten keskustelukin oli helpompaa. Tilanteissa, jossa suomen kieltä paremmin puhuvat keskustelivat opiskelijoiden (haastattelijoiden kanssa), muut keskustelivat keskenään. Näistä tilanteista opiskelijat eivät voineet kerätä aineistoa tai osallistua keskusteluun, mutta ainakin työpajaan osallistuvat asukkaat pystyivät keskustelemaan toistensa kanssa ja täten jotenkin osallistumaan tilanteeseen.

Omassa tutkimuksessani huomasin iäkkäillä hyvin erilaisia kielitaidon tasoja. Kuten Nylundin (2008) tutkimuksessa, huomasin kielellisen osaamisen vaikuttavan aktiivisuuteen. Opiskelijoiden (2021) mukaan asukkaat, jotka puhuivat heikommin suomea, jäivät keskustelun ulkopuolelle ja päätyivät puhumaan keskenään venäjää. Itse huomasin kieltä huonosti puhuvien olevan hiljaa ja epäaktiivisia. Suomea natii-
vinakin tai erittäin paljon paremmin puhuvat osallistuivat taas aktiivisesti työpajaan ja kertoivat mielipiteitään kuuluviin. Vaikka keskustelu- tai toiminnallinen työpaja on usein maahanmuuttajille kyselyitä parempi vaihtoehto, liittyy siihenkin omat heikkoudet, joihin täytyy varautua.

4.2 Keskustelutyöpaja aktiivisille ikääntyneille

Toinen havainnoimani työpaja järjestettiin Keltinmäen Keidas ry:llä. Työpajaan osallistui Keitaalla aktiivisesti toimivia jäseniä ja joitain satunnaisia kävijöitä. Suurin osa kävijöistä on iäkkäitä ja Keltinmäessä yksinasuvia. Työpaja järjestettiin yhdistyksen tilojen salissa, jossa yhdistys järjestää jäsenilleen tapahtumia. Tila oli siis suurimmalle osalle asukkaista tuttu. Tilan yhteydessä on myös rakennuksen keittiö, mutta työpaja järjestettiin hiljaiseen aikaan, joten keittiössä toimiva henkilökunta ei häirinyt.

Työpajaan houkuteltiin Keitaan viikoittaisen bingon jäseniä, jotta he jäisivät bingon jälkeiseen ryhmähaastatteluun. Opiskelijat (2021) kokivat tilanteen sekavaksi, koska asukkaita poistui tilasta, eikä tiedetty kuinka moni osallistuisi työpajaan. Asukkaat saivat valita oman istumapaikkansa ympyrämaisesta istumajärjestyksestä, kun haastattelevat opiskelijat istuivat rivissä huoneen etupuolella. Kaikille tarjottiin jälleen

pullaa ja kahvia, mikä kevensi tunnelmaa. Suostumuslomakkeita kerättyä selvisi monen asukkaan jo vastanneen hankkeen internetkyselyyn. Opiskelijat (2021) kertoivatkin, kuinka moni ei halunnut enää allekirjoittaa papereita, mutta varmuuden vuoksi heitä kehoitettiin siihen. Ryhmähaastattelussa opiskelijoilla oli myös hankkeen internetkyselyä vastaavia kysymyksiä, joita ei kuitenkaan tarvinnut lopulta edes käydä läpi. Keskustelu virtasi paljon puhuvien asukkaiden parissa aiheesta toiseen jo valmiiksi vastaten opiskelijoiden ylös kirjoittamiin kysymyksiin. Aktiivisimmat Keitaan kävijät veivät muita enemmän puheenvuoroja, ja haastattelijat joutuivat välillä keskeyttämään ja siirtämään puheenvuoron hiljaisemmille osallistujille. Kysyttäessä passiivisemmatkin osallistujat vastasivat vapaa-ajanviettotavoistaan, mutta tekivät sen lyhyesti. Passiivisemmat osallistujat asuivat kauempana Keitaasta, jopa Keltinmäen ulkopuolella. He olivat myös uudempia asukkaita alueella ja yhdistyksen jäseninä. Aktiivisimmat keskusteluun osallistujat asuivat kaikki Keitaan lähetyvillä ja olivat jo pitkään käyttäneet Keitaan palveluita. He myös tunsivat toisensa, istuivat vierekkäin ja keskustelu tuntui soljuvan heidän välillään. Moni asia siis vaikutti passiivisempien osallistujien aktiivisuuteen.

Huoneen vasemmalla puolella istuvat vaikuttavat aktiiveille, puhuvatkin paljon enemmän kuin huoneen oikealla puolella istuvat muutamat naiset, jotka kysyttäessä sanovat, etteivät tiedä Keitaan toiminnasta tarpeeksi kertoakseen, mutta eivät kyllä sitten puhu Keltinmäestäkään, kun kysytään muutenkin vapaa-ajantoiminnasta. Eivät kyllä välttämättä hirveästi puheenvuoroa saa, kun vasemmanpuolen aktiivit vääntävät toisiltaan puheenvuoroja. (Kenttäpäiväkirja, s.12.)

Eräs pitkään hiljaa ollut vastasi kysyttäessä, ettei tiedä Keitaan toiminnasta riittävästi kertoakseen siitä. Aktiivisemmat osallistujat taas puhuivat lähinnä yhdistyksensä toiminnasta ja mitä virikkeitä toiminta tarvitsee. Keitaan lähetyvillä asuvat aktiivit käyttävät eniten Keltinmäellä sen palveluita ja heidän vapaa-aikansa tiivistyksen käyttämiseen. Keltinmäen muu toiminta siis jäi avonaiseksi, viereistä seurakunnan tilaa lukuun ottamatta.

Simo Häyrynen (2017) kertoo tutkimuksessaan kaupungin laidalla asuvien maanviljelijöiden kokemuksesta, etteivät he koe itseään asiantuntijoiksi alueensa tietämisessä ja olevansa päteviä vastaamaan tutkijalle. Myös tässä työpajassa uudemmilla asukkailla tuntui olevan samankaltainen kokemus. Kulttuurisuunnittelun ja sen -kartoituksen kannalta kuitenkin tietoa alueen asukkailta toivotaan kaikilta ja monipuolisesti. Tutkija ei välttämättä kuitenkaan erota asiantuntijoiksi alueella pitkään asuneita tai tietystä työssä olevia. Alueen kulttuurisia voimavaroja (ks. Mercer 2016) ei välttämättä saa selville edes kysymällä asiantuntijoilta, jotka eivät asu alueella. Keitaan työpajassa keskusteluhaastattelua tekevät opiskelijat koittivat tähdentää, että tietoa halutaan kaikilta asukkailta ja muistakin vapaa-ajanviettotavoista. Ongelmaksi voi myös tulla keskustelun soljumattomuus, jos osa vastaajista on muita aktiivisempia ja vievät puheenvuoroa luonnollisesti. Opiskelijat (2021) huomasivat myös osan

haastateltavista epäaktiivisiksi, jotka saattoivat vähän aktivoitua työpajan edetessä, mutta ei kokonaan. Heidän (emt.) mukaansa osa asukkaista poistui kesken työpajan, ja yksi poistuja mainitsi, ettei osannut liittyä pitkään alueella asuneiden keskusteluun. Eri aktiivisuus keskustelussa tai sen soljumattomuus onkin tämän työpajan haasteena. Kuitenkin kaikkien osallistuminen työpajaan on erittäin tärkeää - joskus vain osallistumisen takia.

Kuten Raivio ja Karjalainen (2013) toteavat, toiminnallisia työpajoja voidaan käyttää syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Myös Brand ym. (2013) ovat huomanneet saman ja toteavat sen olevan tärkeää. Heidän kirjansa *Avain osallisuuteen* kertoo erilaisen ryhmien käytöstä vanhustyön tukena, ja he ovatkin huomanneet yksinäisyyden vähenemisen iäkkäillä, jotka kuuluivat johonkin ryhmään.

Taiteilija itse kertoo, kuinka tärkeä paikka keidas on ja että siellä saadut kaverit ovat kultaakin kalliimpia. (Kenttäpäiväkirja, s.11).

Omassakin tutkimuksessani huomasin iäkkäiden, jotka osallistuivat aktiivisesti oman alueensa yhdistysten järjestämiin tapahtumiin vaikuttavan iloisilta, toiminnallisilta ja aktiivisilta. Havainnoimani iäkkäät tukeutuivat toisiinsa ystävinä ja viettivät paljon aikaa yhdessä. Kuten Junnilaisen (2019) Lähiökylä-projektissa, iäkkäiden suhteet voivat olla erittäin tärkeitä, myös arjen pyörittämisessä, kun läheisiltä asukkailta saa apua kuljetuksen tai kauppaostosten kanssa. Omassa tutkimuksessani tämä näyttyi aktiivisena tekemisenä yhdistysten tiloissa, esimerkiksi Keitaalla oli kirppis ja keittiö, jossa kahviteltiin ja kokki, joka teki maksullisen lounaan. Keitaalla on järjestetty myös isompia tapahtumia kuten konsertteja ja musiikkituokioita. Opiskelijoidenkin (2021) mukaan työpajan onnistumiseen vaikuttavat asukkaiden väliset suhteet.

Eräs osallistuja näytti nukahtaneen, eikä häntä olisi uskaltanut häiritä, mutta eräs osallistuja sanoi kovaan ääneen, että tämänkin pitäisi sanoa jotain. Tämän jälkeen henkilö osallistuikin välillä kiivaastikin keskusteluun. Tässä huomasi, kuinka ryhmähaastattelu, jossa osa ihmisistä tuntee toisensa, voi olla hyödyksi aineistonkeruussa. (Opiskelijoiden kenttäpäiväkirja, s. 3.)

Osa asukkaista myös kertoi muiden asukkaiden taidoista, jotka liittyivät vapaa-ajan aktiviteetteihin, koska koki heidän itse olevan liian vaatimattomia. Muiden puheenvuoroja saatettiin täydentää myös erinäisistä tapahtumista tai asioista, joita haastateltava oli unohtanut mainita kerronnassaan. (Opiskelijat 2021.) Asukkaiden välinen yhteenkuuluvuus onkin iäkkäillä tärkeää ja työpajan onnistumisen lisä.

Molemmissa iäkkäiden työpajoissa huomasin erityisesti musiikin olevan tärkeää ja lähellä sydäntä. Se toi asukkaat yhteen ja virkisti heidän päivänsä. Monikko ry:n työpajassa toinen ryhmä tekikin pantomiimina musiikkiesityksen, jossa osa tanssi, soitti ja taputti. Tästä saa jälleen kulttuurikartoitukseen tärkeää tietoa alueen paikallisesta kulttuurista, joka paljastuu tämänkaltaisessa työpajatoiminnassa. Näkyvissä on

myös Mercerin (2016) kulttuuriset voimavarat käsite, jossa alueen paikalliskulttuuri on asukkaiden itse määrittelemää kulttuuria. Musiikki, teatteri ja tanssi ovat Keltinmäen ja Huhtasuon iäkkäille erittäin tärkeä kulttuurinen voimavara, jota kannattaa hyödyntää työpajatoiminnassa ja kulttuurisuunnittelun eri vaiheissa. Kuten Brand ym. (2013, s.7.) toteaa: "Toiminnan on hyvä lähteä ikääntyneiden omista tarpeista."

Asukkaiden omien tarpeiden tunnistaminen ja tästä syntyvä työpajojen muokaus takaa myös osallisuuden kokemusta. Sulkakosken (2012) mukaan asukkaiden osallisuuteen vaikuttaa muun muassa heidän henkilökohtaiset intressinsä, arvot ja edelliset elämäkokemukset. Huomasinkin Keitaan iäkkäillä omien intressien vaikuttavan yhdistysten järjestämien tapahtumien sisältöihin. Taiteen lisäksi, myös toiminnallisuus ja yhdessä tekeminen korostui esimerkiksi kirpputorin pitämisessä. Yhdessä tekeminen mahdollistui aktiivisten asukkaiden osallistuessa tapahtumien järjestämiseen ja viettäessä tiiviisti aikaa yhdessä. Luonnehtisin Keitaan iäkkäiden yhteisöä tiiviiksi ryhmäksi, jossa yhdessä tekeminen on kantava voima, mutta myös mahdollisesti uusia syrjivä. Uutena alueelle muuttaneilla tai hieman kauempana asuvilla voi olla vaikeuksia päästä näin tiiviiseen yhteisöön sisälle ja ilmaisemaan omia intressejään -varsinkin jos ne eroavat jo tiiviiksi muodostuneen yhteisön toiveista.

4.3 Luova askartelutyöpaja koululaisille

Tässä luvussa kerron havainnoimastani työpajasta, jossa lapsia pyydettiin askartelemaan omasta vapaa-ajastaan kertovia teoksia koulun kuvaamataidon tunnilla. Työpaja oli tarkoitettu Huhtasuon yhtenäiskoulun viidesluokkalaisille, ja se toteutettiin heidän kuvaamataidontunnillaan. Sama luokka pysyi koossa koko kaksoistunnin, kun opiskelijat antoivat tehtävän ja heidän oma opettajansa ohjeisti käytännön asioita. Opiskelijoiden (2021) mukaan yksi opiskelijoista heijasti tehtävänannon seinälle ja täydensi sitä vielä suullisesti. Tehtävänä oli kerätä lehdistä kuvia, jotka edustavat lapsia heidän vapaa-ajanviettotavoissaan ja kiinnittää ne omalle posterille. Lasten askarrella luokassa opiskelijat kävivät kyselemässä tarkemmin heidän harrastuksistaan. Oppitunnilla kaikkien oli toteutettava tehtävä opettajan ohjeiden mukaan ja osallistuttava tehtävänantoon. Kaikilta lapsilta siis saatiin jonkinlaista aineistoa. Huomattavissa oli kuitenkin toisten parempi aktivoituminen tehtävänantoon ja sen suorittamiseen. Kuvaamataidosta pitävät lapset keskittyivät tehtävään paremmin ja osasivat tuoda vapaa-aikaansa hyvin esille. Yksi lapsista jopa päätyi piirtämään tehtävänannon, koska ei löytänyt lehdistä haluamiaan kuvia. Myös lapsille hyvin tärkeät sosiaaliset suhteet näkyivät tehtävien toteutuksessa: kaverukset antoivat toisilleen heille

sopivia kuvia itseltään ja kyselivät voisiko tämä sopia toiselle. Toiset kaverukset taas eivät kumpikaan innostuneet työpajasta ja koittivat yhdessä pinnata tehtävästä.

Joku kysyy saako kaverin kanssa tehdä yhdessä ja opettaja vastaa, että voitte jutella kavereilleen, jonka jälkeen he riemastuivat. Opettaja tähdentää, että vain aiheesta. Pojat hiljenevät. (Kenttäpäiväkirja, s.14.)

Kun eräälle lapselle tuli kysyttävää tehtävästä, hän meni tutusti kysymään opettajaltaan. Tämä ohjeisti kysymään tehtävänannon jakaneilta opiskelijoilta, mutta poika meni vain takaisin istumaan. Hän ei mahdollisesti uskaltanut kysyä opiskelijoilta tarkennusta. Hänen pulpettinsa oli minun vieressäni, mutta tässä vaiheessa työpajaa minusta oli tullut jo osa kalusteita, täysin huomaamaton. Opiskelijat (2021) tekivät osallistuvaa havainnointia, jossa he kiersivät luokassa juttelemassa lapsille, mutta keskustelu alkoi aina opiskelijoiden esittämänä. Jossain vaiheessa työpajaa lapset alkoivat väsyä ja opettajan täytyi jatkuvasti muistuttaa heitä tehtävään keskittymisestä.

Lasten normaalissa arjessa kuvaamataidon työt laitetaan seinälle esille, mikä saattaisi vaikuttaa aktiiviseen keskittymiseen tekemällä parempaa työtä, joka tulee näytille. Osallistumisen edistäjänä tuntui kuitenkin olevan lasten oma into leikellä, liimata ja suunnitella oma posterit. Postereita esiteltiin kavereille yleisinä ja niistä keskusteltiin opiskelijoiden kanssa. Myös opettaja piti hyvää kuria omalle luokalleen. Tunnin jälkeen annettiin äänestys, kuinka hyvin tunti on mennyt. Saisiko koko luokka yhdessä hymysuun jo kolmannen kerran sinä päivänä. Opiskelijat (2021) kuvaavat, kuinka opettaja lopuksi kysyi, jäikö jotain kuvia puuttumaan saaden vastaukseksi lumilautailun, hamsterin ja kalastuksen. Yhteishenki ja hyvä kasvuympäristö vaikuttivat huomattavasti lasten käyttäytymiseen ja täten aineistoon. Välitunnin alettua luokka tyhjentyi välittömästi ja haastateltavaksemme jäi vain luokkaan rupattelemaan jäänyt opettaja.

Lasten taidetuntien mahdollisuudet näkivät ”Meidän koulu muotoilee” -hankkeen tutkijat Järvenpäässä, missä he käyttivät koululaisten taidetta osallistuvassa suunnittelussa ja jopa yritystoiminnan aloittamisessa, kun lapset käyttivät muotoilua kahvilan pyörittämisessä (Lumme 2018). Lasten erilaisten taidetuntien hyödyllisyys kannattaa siis huomioida, koska kuten omassakin työpajassani havainnoin lasten rauhoittuvan ja keskittyvän taiteen parissa. Taiteen tekemisen ilo ja luova työskentely olivat työpajan onnistumisen tärkeimpiä elementtejä. Lapset innostuivat maalaamisesta ja saivat kertoa paikallisesta kulttuurista omalla tavallaan. Myös Lehtosen, Majantien ja Lummen (2018) mukaan työpajatoiminnassa saatiin lasten tuottamaa tietoa heidän lempipaikoistaan koulussa ja siitä, mitä toiveita heillä olisi kouluympäristön suhteen. Nämä ovat kulttuurikartoitukselle tärkeitä tietoja paikallisesta kulttuurista (ks. Mercer 2006), mutta myös mahdollisuuksia yhteissuunnitteluun. Hyysalon (2022) mukaan monet asukkaat osallistuvat mielellään alueensa kehittämiseen asiantuntijoiden kanssa. Myös aiemmin esittelemäni Laakso ja Äikää-Torkkeli (2006)

yhteissuunnittelivat hankkeessaan nuorten kanssa paikallisen leikkipuiston. Kyseinen hanke oli mukana myös nuorisokahvilan, teatterin, nuorten leirien ja nettisivujen käynnistämisen tukemisessa. Nämä esimerkit osoittavat, miten lasten ja nuorten taidetyöpajoja voi käyttää myös luovaan alueen kehittämiseen.

Taiteen käyttö lasten työpajatoiminnassa on tärkeää myös sosiaalisten kontaktien ja taitojen kehittämisessä, sekä erityisesti ei-verbaalisen vuorovaikutuksen toiminnassa. Kuten Kumpulaisen ja Husun (2020) nuorten tutkimuksessa, sosiaalinen osallistuminen ja yhdessä tekeminen nostatti osallisuuden kokemusta. Heidänkin tutkimuksessaan erityisesti ei-verbaalinen sosiaalisuuden puoli oli merkittävä. Lasten työpaja, jossa keskitytään taiteeseen, tukee juuri tällaista ei-verbaalista vuorovaikutusta. Näkisin sen siis erittäin hyväksi toiminnaksi työpajaan, joka edistää lasten sosiaalista osallistumista ja osallisuuden kokemusta. Myös opiskelijoiden (2021) saadut kommentit työpajasta tähdensivät sen olevan lapsien mielestä tosi hauskaa, koska sai näyttää mitä tekee vapaa-ajalla.

4.4 Toiminnallinen työpaja nuorisotalolla

Lapsille/nuorille kohdistetut työpajat järjestettiin samana päivänä peräkkäin, sattumalta samankaltaiselle kohderyhmällekin. Alkuperäinen työpaja peruuntui ja hätäratkaisuksi siirrettiin työpaja nuorisotalo Perttulaan. Koulun vieressä Huhtasuon keskustassa toimiva Perttula on monelle nuorelle tärkeä vapaa-ajan paikka. Lapset ja nuoret tulevat koulun jälkeen viettämään vapaa-aikaansa sinne hyvin vapaamuotoisesti. Opiskelijat (2021) huomasivat tilan olevan visuaalisesti värikäs seinillä olevien maalausten takia ja Perttulan muutkin viihdykkeet, kuten biljardi- ja pöytätennispöytä tuli huomatuksi. Työpajan muutama osallistuja oli edelliseltä lasten työpajalta tuttuja, mutta loput olivat uusia, keskenään samanikäisiä lapsia. Työpajassa lapset esittivät yksin, pareina tai ryhmässä pantomiimi/stillkuvia. Haastattelijoiden antamat kuva-aiheet olivat: Perttula, ostari, koti, luonto, Huhtasuo, Jyväskylä, musiikki ja koulu. Jokaisen aiheen jälkeen lapset muodostivat ensimmäisen asian mitä keksivät, joskus myös vain huutamalla sen ääneen.

Lapset houkuteltiin osallistumaan lupaamalla mehua ja keksejä, mikä tuntuikin olevan koko työpajan vetävä voima. Haastatteluryhmässä oli kaksi kaveriporukkaa, pelkkiä poikia, ja meno oli aika villiä. Ryhmässä oli porukan hauskuuttaja, hiljainen ja valittaja, jotka jäivät osallistumisessa vähemmälle. Suurin osa kuitenkin teki vastauksensa nauraen ja vitsaillen. Opiskelijoidenkin (2021) mielestä haastateltavat osallistuivat hieman pakonomaisesti työpajaan, kuitenkin jatkuvasti vitsaillen ja pelleilen. Lasten keskittymiskyky vapaa-ajanviettopaikassa oli kouluun verrattuna erilainen. Lapset jaksoivat työpajassa yhden tehtävän, jonka jälkeen osa juoksenteli huoneesta

pois ja loput vitsailivat niin paljon, ettei vastauksista ottanut selvää. Isoon kaveriporukkaan kuuluvat pojat pysyivät pöydän ääressä paremmin. Työpajan haasteena olikin ajoittainen levottomuus.

Keskustellaan kehityskohteista muttei pojilta saa kunnan vastauksia. Huoneessa aletaan juoksennella eikä ohjaajakaan kuunnella. Kaikesta uhotaan vastaan. Miesopiskelija koittaa komentaa takaisin mutta meno tuntuu ja menetetyltä. (Kenttäpäiväkirja, s.16.)

Nuorisotalo työpajapaikkana voisi antaa nuorten ääntä koulua eri tavalla kuuluviin rennon ja erilaisen ilmapiirinsä takia, mutta sattumoisin työpajan ajankohtana on haastateltavana vain ala-asteikäisiä, joiden haastatteleminen on ajoittain vaikeaa. Nuoret ovat poissa juuri kyseisenä päivänä, heitä kun oltiin alun perin haluttu haastatella. Haastatteliijoilla ei ole pieniin lapsiin samanlaista auktoriteettia, kuin opettajalla tai muunlaisella tutulla aikuisella, kuten nuorisotalon työntekijät. Lasten tutussa paikassa nuorisotalolla on mahdollisuus saada nuoria haastateltavaksi, jotka eivät koe oloaan rennoksi koululla, mutta toisaalta talon rento ilmapiiri saa lapset liian villiksi. Työpaja järjestettiin talon päätyosassa, keskikokoisessa huoneessa keittiön yhteydessä ja viereisessä huoneessa oli virikkeitä kuten biljardipöytä, kirjoja ja muita pelejä. Nämä vetivätkin välillä puoleensa lapsia, eikä heihin saatu kontaktia.

Mietin mitkä vastaukset ovat tosia koska pojat vain vitsailevat keskenään. Opiskelija alkaa jakaa mehua, josta riemu ratkeaa. En kyllä tiedä miten se voi vielä enemmän ratketa. Joku pojista juo mehun ykkösellä ja muut nauravat kovasti. (Kenttäpäiväkirja, s.16.)

Meno työpajoissa yltyi osin levottomaksikin, joka ilmeisesti on täysin normaalia. Lilli Mäkelä (2018) kertoo tutkimuksessaan työpajasta, jossa 2. luokkalaiset saivat muotoilla ja rakentaa omat teltat tai pesäpaikat, jossa saivat rauhassa oleilla ja opiskella. Rakennusvaiheessa lapset olivat erittäin innokkaita ja paikoin levottomiakin. Tämä voisi siis kertoa vain lasten innokkuudesta ja rauhoittumisen osaamattomuudesta, mutta havainnoimassani työpajassa lapset olivat levottomia, eivätkä tuntuneet välttämättä haluavan osallistua työpajaan. Kun siirryimme aktiivisempaan kohtaan eli Still-kuviin, jossa lapset seisoessaan tekivät kehostaan vastauksen tai huusivat sen kovaan ääneen, tuntui vastauksia jopa saavan. Opiskelijoiden (2021) mukaan tässä vaiheessa työpajaa heidän suunnitelmansa työpajan kulusta vasta toteutui. Aiemmin lapset istuivat pyöreissä pöydissä nautiskellen mehua ja keksejä keskittyen enemmän toistensa vitsailuihin kuin opiskelijan kysymyksiin ja ohjeisiin. Voisin tästä päätellä, että lasten työpajojen on oltava toiminnallisia ja toimivan lasten tarpeiden mukaan. Kuten Mäkelän (emt.) työpaja, jossa rauhallisemmat lapset rauhoittuivat teltoihinsa, kun aktiivisemmat saivat vielä riehua. Vaikka levottomuus on työpajan haasteena, toisaalta toiminnallisuus tarjoaa lasten työpajassa mahdollisuuden onnistumiseen. Jokaisen lapsen olisi siis hyvä antaa toteuttaa itseään omalla tavallaan.

Aktiivisessa lasten/nuorten työpajassa pidän osallisuutta ja nuorten kokemusta yhteisöllisyydestä tärkeämpänä kuin alueen kulttuurisia voimavaroja. Kiilakosken ym. (2012) mukaan osallistumisen eri tasoja on yhteisöön kuuluminen, siinä toimiminen ja kokemus yhteisön jäsenyydestä, osallistuminen on yhteisöllistä. Havainnoimassani työpajassa nuoret vitsailivat, riehuivat ja tieto alueen kulttuurista oli vähäistä tai kyseenalaista (en ollut varma mihin vitsi loppuu ja totuus alkaa). Kuitenkin huomasi kaiken tämän tapahtuvan kavereiden takia, kavereille ja kavereiden kanssa. Nuoret keskittyivät eniten sosiaalisiin suhteisiin ja miten kaikki yhdessä touhuavat. Työpajatoiminta tehtiin vitsaillen, mutta kuitenkin aina yhdessä - ja hymyssä suin. Kuten Kumpulaisen ja Husun (2020) nuorten tutkimuksessa yhteenkuuluvuuden tunne oli ratkaiseva osallisuuden kokemuksessa, olen huomannut saman omassa työpajassani. Ryhmään kuuluminen ja yhteenkuuluvuus saavat nuoret kokemaan olevansa osa jotain suurempaa ja pystymään vaikuttamaan (emt.). Täten näen paikan ja yhteisön vaikuttavan suuresti nuorten parissa järjestettävään työpajaan. Työpajassa haasteena on levottomuus, mutta yhteenkuuluvuus ja toiminnallisuus ovat tärkeitä työpajan onnistumisen kannalta.

Nuorten osallistumisesta ovat tehneet tutkimusta myös Laakso ja Äikää-Torkkeli (2006), joiden "Nuorten osallisuus" -hanke Loimaan seutukunnassa ja sen loppuraportti käsittelee onnistumisia nuorten osallisuudesta. Tutkimusta on pyritty tekemään nuorten omassa lähiympäristössä ja nuorten vaikuttajaryhmien kautta (esimerkiksi yhdistykset ja oppilaskunnat). Tutkimuksen tavoitteena oli nuorten kuuleminen heille itselleen tärkeissä paikoissa ja asioissa, jonka tärkeyden huomasi omassakin työpajassa havainnoimassani nuorten rentouden. Paikka oli heille tuttu, henkilökunta turvallinen ja kaikista tärkein eli kaverit olivat mukana. Työpajan järjestäminen uudessa paikassa, uusien ihmisten keskellä vaikuttaisi varmasti huomattavasti osallistumiseen. Kuten Kiilakosken ja Tervahartialan (2015) käsite osallisuudesta, missä nuoren osallisuus vaatii turvallisen ympäristön, havainnoin saman omassakin työpajassani. Osallistumisen sosiaaliset puolet ehkäisevät syrjäytymistä (emt.), mutta tärkeämpää on nuorten rohkaiseminen ja yleinen positiivinen kokemus työpajasta. Tällöin osallistuminen on varmempaa.

4.5 Taidetyöpaja lapsille

Viides työpaja toteutettiin Keltinmäen kirkolla, jossa viikoittain kokoontuu iltapäiväkerho. Kerho on kaikenikäisille lapsille, painotuksena kuitenkin leikki-ikäiset. Opiskelijoiden (2021) mukaan iltapäiväkerhon toiminta on vapaata, eikä osallistuvien asukkaiden tarvitse kuulua kirkkoon tai kertoa taustojaan. Työpajan aikaan kerhossa

sai vapaasti olla päätilassa askartelemassa tai viereisessä liikuntasalissa leikkimässä. Päätilassa oli myös pieni keittiö, sohvia, lautapelikaappi, piano ja lasten askartelu/taidovälineitä. Työpajaa vetävät opiskelijat olivat tehneet taululle Keltinmäen keskustan kartan, joka kiinnosti lapsia työpajan alussa. He keskustelivat kartan oikeista mittasuhteista ja paikoista. Varsinaisen tehtävänannon jälkeen kartta kuitenkin unohtui ja sen käyttötarkoitus hämärtyi. Työpajan tehtävänantona oli maalata unelmien Keltinmäki. Työpajan alussa lapsia oli 23, mutta tehtävänannon jälkeen melkein puolet juoksi viereiseen liikuntasaliin. Työpajan edetessä huoneiden välillä oli ajoittaista liikehdintää, yleensä kyllä päätilasta liikuntasalin puolelle. Opiskelijat (2021) tähdensivätkin, etteivät halunneet pakottaa ketään osallistumaan, joten he antoivat halukkaiden lähteä tekemään itselleen mielekästä tekemistä. Toki tilaan jäi kuitenkin hyvä määrä lapsia, joilta sai kerättyä aineistoa. Täten haastateltavista ei ollut pulaa, kuten ehkä aiemmassa työpajassa olisi ollut, jos halukkaat olisivat saaneet lähteä.

Opiskelijat myös kiersivät huoneessa keskustellen lasten kanssa heidän askarrellessa. Maalaamisen ohessa lapset avautuivat suoraan harrastuksistaan ja mitä olivat niistä mieltä. Opiskelijoiden (2021) kysymykset lapsille oli muokattu lähiöhankeeseen kyselystä sopivampaan muotoon. Moni lapsista uppoutui työhönsä ja halusi tehdä monta maalausta. Lapset olivat pieniä, mutta heiltä sai aineistoa mielestäni hyvin. He olivat suoria ja avoimia. He myös uskalsivat puhutella suoraan opiskelijoita, kun hie-man vanhemmat lapset koulussa eivät aiemmin olleet uskaltaneet. Tilanne olikin hyvin vapautunut ja työpaja eteni lasten ehdoilla. Lapset ihmettelivät opiskelijan iPadia ja sitä, miten sillä kumitetaan. Jossain vaiheessa maalaamiseen käytetyt pensselit vaihtuivat sormiväreihin.

Puolet lapsista karkaa huoneesta. Nyt lasken enää 12 lasta. En tiedä miksi osa lähti, asiasta ei keskustella. Myöhemmin saan kuulla toisessa salissa olevan liikuntakerhon. Kun käyn työpajan päätyttyä tarkastamassa lapset leikkivät siellä vapaasti keskenään. (Kenttäpäiväkirja, s.17.)

Viereinen liikuntasali houkutteli lapsia askarteluhuonetta paremmin. Osa hie-man vanhemmista pojista kävi askartelutilassa välillä kurkkimassa tai hengailmassa. He eivät kuitenkaan uskaltaneet vastata opiskelijoille tai kiinnostuneet maalaamisesta. Välillä he kuitenkin palasivat huoneeseen jälleen tarkkailemaan. Opiskelijat (2021) huomasivat kyllä yhden lapsen aloittavan maalaamisen vasta, kun suurin osa oli jo lopettanut. Lapset olivat kiinnostuneita, mutta ujoja. Maalaamaan innostuneet lapset vitsailivat opiskelijoiden kanssa vapaasti, kun työntekijät hääräsivät taustalla häiritsemättä. Välillä tietenkin opiskelijat keskustelivat heidän kanssaan tai joku lapsi kävi kysymässä esimerkiksi välipalasta. Lapset kuitenkin työskentelivät itsenäinkin hyvin ja vastailivat opiskelijoiden kysymyksiin innoissaan. He työskentelivät työpajassa hyvin itsenäisesti ja olivat vuorovaikutuksessa opiskelijoiden, henkilökunnan ja kavereidensa kanssa. Tosin myöskään opiskelijat eivät saaneet kaikkia haluttomia

maalaamaan, kun lapset tekivät yksilöinä mitä kulloinkin halusivat. Myös vitsiä riitti, sillä joku mainitsi haluamansa Keltinmäkeen ilmaisen kaupan.

Opiskelet kysyvät lempipaikkoja, jostakin kuuluu kauppa, ainakin kun on rahaa. Inhokkipaikkaa kysyttäessä tulee kuorohuutona koulu. Opiskelija tähdentää, että vapaa-ajan paikka ja joku vastaa kirjasto. (Kenttäpäiväkirja, s.17.)

Opiskelijoiden (2021) saama palaute työpajasta todensi työpajan olleen onnistunut ja lasten pitävän sitä mieluisana. Itse huomioisin työpajan onnistumiseksi taiteellisen lähtökohdan. Taidetta on hyödynnetty paikallisten nuorten sosiaalisissa ja terveydellisissä ongelmissa esimerkiksi Liverpoolissa. Taiteella pyrittiin vähentämään mielenterveys-, paino- ja kiusaamisongelmia, sekä kaupungin jatkuvaa ongelmaa autovarkauksia kohtaan. Nuorille, erityisesti 13–14-vuotiaille pojille kohdistettu näytelmä, joka kertoi autovarkauksien synnyttämistä autokolareista, arvioitiin säästäneen liikenneonnettomuuksien ehkäisemisestä enemmän, kuin mitä sen tekemiseen meni rahaa. (Kalliomäki, Ahokas & Vahlo 2017; Culture Liverpool 2014.) Lasten osallistamisesta taiteen avulla antaa esimerkin myös Kalliomäki ym. (2017) esille tuotu kulttuurisuunnitteluhanke Tjörn, Ruotsissa. Asukkaita haluttiin osallistaa yhdyskuntasuunnitteluun ja lukuisten työpajojen lomassa asukkaat saivat kertoa mikä heidän mielestään on alueen ”sielu”. Samalla lailla, kuten havainnoimassani työpajassani, lapsia pyydettiin kuvaamaan, mitä asioita he kokevat alueellaan puutteelliseksi taiteen avulla. Kyseisessä työpajassa Tjörnin lapset piirsivät kuvia, kun havainnoimassani työpajassa tapa oli maalaaminen. Taiteen käyttäminen lasten osallistamisessa oli kuitenkin erittäin hyödyllistä Tjörnin kaupungille, koska he saivat tietää vain sitä kautta, kuinka paljon lapset arvostivat luontoa ja halusivat esimerkiksi lisää pyöräteitä kaupunkiin (emt.). Keltinmäen työpajassakin vieressä oleva liikuntasali veti aktiivisimpia puoleensa. Kuten edellisessä luvussa kuvailin, lasten työpajojen kannattaa olla aktiivisia ja mennä lasten ehdoilla. Keltinmäen työpajassa lapset saivat päättää maalaavatko he vai menevät riehumaan. Myös energianpurun jälkeen osa lapsista tuli maalaamaan tai ainakin tarkkailemaan työpajaa. Täten voimme todeta aktiivisten ja lapsilähtöisten työpajojen olevan kannattavimpia.

Pienten lasten työpaja oli erilainen verrattuna muihin työpajoihin. Vapaassa tilassa lapset toimivat reaktiivisesti eli liikunnasta kiinnostuneet menivät suoraan touhuamaan ja taiteellisemmat maalasivat innoissaan. Työpajan haasteena olikin viereisen liikuntatilan vetävyys. Puolet lapsista riensivät sinne suoraan tehtävänannon jälkeen, eikä moni tullut enää takaisin maalaamaan. Askartelutilassa huomasin kuitenkin lasten olevan rauhallisia, mihin vaikutti lasten mahdollisuus olla omassa tilassaan, joka on tuttu entuudestaan tuttuja aikuisia ympärillä. Jälleen kerran on tärkeää reagoida työpajan etenemiseen omaan tahtiin ja osallistujien ikä ja mahdollisuudet huomioitava. Lasten antama tieto kulttuurista on hyvin luova, taiteellinen ja osin abstrakti.

Vaikkei alueelle voisi antaa ilmaista kauppaa tai poistaa koulunkäyntiä, tietoa voi silti käyttää kehittämisessä, esimerkiksi taiteellisessa ja luovassa toiminnassa.

Kuvaamataidosta työpajana antaa esimerkin myös Marjo Räsänen (2006), joka pyrkii kontekstualisoimaan taiteen ja visuaalisen aineiston herättämällä teokset henkiin roolileikein. Lapset harjoittelevat empatiaa ja toisen asemaan asettumista monikulttuurisen identiteetin avulla. Taideteosten henkilöiden sukupuolta tai etnistä ryhmää vaihdetaan ja eläydytään uuteen rooliin. Lapsi oppii näin näkemään muiden maailmaa ja yhdistämään taiteen luovuuden omaan elämään ja arkeen. Tämä olisi voinut toimia myös havainnoimassani työpajassa, jossa kuvaamataidosta oltiin kiinnostuneita, mutta aktiivinen liikuntasali veti puoleensa. Luovan taiteen, maalaamisen yhdistäminen toiminnalliseen leikkiin voisi osallistuttaa lapsia paremmin/kokonaisvaltaisemmin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Edeltävässä luvussa kävin läpi havaintoni viidestä työpajasta, joissa asukkaat osallistuivat opiskelijoiden järjestämiin tapahtumiin. Keskeiset havaintoni, jotka käyn läpi tässä luvussa kootusti, olen myös tiivistänyt taulukkomuotoon. Taulukko 2 esittelee jokaisen työpajan kohdalla sen toteutumista ja asukkaiden vuorovaikutusta.

Työpajan yleistä *onnistumista* käsitellään ensimmäisessä kohdassa, jossa jokaisen työpajan vahvuus on merkitty taulukkoon. Nämä avainsanat ovat nousseet analyysistä, jossa tarkastelin työpajojen kulkua jokaisen kohderyhmän kohdalla ja miten kohderyhmä sekä paikka ovat vaikuttaneet työpajan onnistumiseen.

Taulukon kohdassa *haasteita* eritellään työpajojen sisältöä ja sitä, kuinka esimerkiksi kohderyhmän ikä tai tausta vaikutti työpajaan. Nämä haasteet nousevat osin aineistostani, jossa havainnoin työpajoja paikan päällä, mutta ne sitoutuvat myös analyysiin, jossa pohdin työpajojen haasteita, niiden syitä ja mahdollisia vaikutuksia aineistoon.

Taulukon kolmas kohta *aktiivisuus* viittaa asukkaiden toiminnallisuuteen – eli keskustelivatko asukkaat toistensa tai opiskelijoiden kanssa, pysyivätkö he työpajan järjestetyssä tilassa ja keskittyivätkö he työpajan aktiviteetteihin. Asukkaiden *aktiivisuutta* olen tarkastellut kenttäpäiväkirjassani, johon tein kentältä tulkintoja työpajan kulusta ja asukkaiden aktiivisuudesta. Käsitettä on kuitenkin läpikäyty myös analyysissä, kun pohdin eroja työpajojen aktiivisuuksien välillä.

Neljäs käsittelemäni tema on *osallisuuden* käsite. Tämä nousee analyysistäni, jossa ole pohtinut havainnoimiani asukkaiden osallistumisen muotoja. Taulukko esittelee osallisuuden tapahtumista asukkaiden osalla syvällisesti eli osallistuivatko kaikki työpajan aikana vai vaikuttiko siihen asukkaiden tausta tai mielenkiinto.

TAULUKKO 2 Työpajojen toiminta

Työpajat	1.Monikko	2.Keidas	3.Koulu	4.Perttula	5.Kirkko
Onnistuminen	Toiminnallisuus	Aktiivit tuntevat toisensa/yhteenkuluvuus	Iso aineisto	Aktiivisuus	Taide
Haaste	Kielimuuri	Aktiivit veivät puheenvuorot	Vuorovaihtutus haastateltavien ja opiskelijoiden välillä	Levottomuus	Viereisen tilan liikuntahuone vei kiinnostusta
Aktiivisuus	Kaikki aktiivisia	Osa aktiivisia	Kaikki aktiivisia	Suurin osa aktiivisia	Luokkaan jääneet aktiivisia
Osallisuus	Kieltä paremmin puhuvat osallisempia	Kaikki osallistuvat	Kaikki osallistuvat	Kaikki osallistuvat	Kuvaamataidosta kiinnostuneet osallistui

Työpajat järjestettiin asukkaiden omilla alueillaan, ns. "monimuotoisen kulttuurin tilassa" (ks. Häyrynen, S. 2017). Tämä mielestäni auttoi asukkaiden osallistumista tutkimukseen, koska tutulle paikalle oli helppo saapua, kulttuurinen kerronta oli aitoa ja saimme tutustua haastateltavien tärkeimpiin ajanviettopaikkoihin. Venäläiskieliset maahanmuuttajat tapaavat viikoittain Monikko RY:n yhdistyksen tiloissa, Keltinmäen ikääntyneet tapaavat päivittäin Keidas RY:n yhdistyksen tiloissa, Nuoret käyvät koulua joka päivä ja Perttulan nuorisotalolla hyvin usein. Kirkossa pienet lapset käyvät samalla tunnilla joka viikko ja mahdollisesti muussakin järjestettävässä kerhossa. Paikat ovat siis haastateltaville heidän arjessaan tavallisia, rutiininomaisia paikkoja, josta

haluamme tutustua asukkaisiin ja alueeseen sekä kartoittaa kulttuuria. Tällöin työpajat olivat suoraa osallistumista, jossa tapahtumat ovat samassa tilassa, ns. kasvokkainen vuorovaikutustilanne (ks. Richardson 1983).

Työpajojen järjestäminen asukkaille tutuissa paikoissa vaikutti osallistumiseen ja aineistoon selvästi. Tutussa paikassa järjestetty tapahtuma sai lapset, nuoret ja ikääntyneetkin rentoutumaan, keskittymään työpajaan ja omaehtoisesti osallistumaan siihen. Myös tutut ihmiset ja kaverit vaikuttivat näihin ja loivat yhteisöllistä ilmapiiriä. Paikka ja tila myös toi haastateltavien kulttuuria esille; heidän arkeaan ja toimintaa. Näin missä asukkaat viettävät aikaa, seurustelevat ja luovat kulttuuriaan. Tuttu yhteisö toi yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka Kumpulaisen ja Husun (2020) mukaan on ratkaisevaa osallisuuden rakentumisessa. Erityisesti koululaisten työpajoissa kaverit olivat tärkeitä ja vaikuttivat koko työpajan osallisuuteen. Toisessa työpajassa koulu tilana ja opettajan auktoriteetti saivat koululaiset tekemään tehtävänannon loppuun, kun taas nuorisotilalla opiskelijoiden puuttuva auktoriteetti ja paikan rentous (lapset tottuneet viettämään vapaasti ja rennosti aikaa) teki työpajasta levottoman. Työpajan paikka, tila, järjestäjä ja yhteisö siis vaikuttavat osallisuuteen ja aineistoon.

Nuorten työpajan levottomuus voi olla myös oikein käsiteltynä rikkaus. Työpajoja järjestettäessä on erittäin tärkeää muokata työpajaa osallistujien mukaan ja kuluessa. Lapsille ja nuorille on tärkeää toiminnallinen työpaja, jossa halukkaat saavat riehua ja toimia vapaasti. Toinen toimiva työpaja muoto oli taiteellisuus, joka veti jo siitä kiinnostuneita puoleensa. Taiteellinen työpaja luo non-verbaalista sosiaalisuutta, joka on Kumpulaisen ja Husun (2020) mukaan sosiaalisen vuorovaikutuksen merkittävin voima. Tärkeintä kuitenkin olisi tehdä työpajat osallistujat huomioiden ja vaihtoehtoja antaen. Osa lapsista ja nuorista haluaa erittäin toiminnallista työpajaa ja osa taiteellista. Taiteellisen aineiston käyttäminen vaatii luovaa analyysia ja molempien työpajamuotojen tärkein anti on osallisuus.

Osallisuus voi olla helpompaa lapsilla, joilla kaverit ja yhteisöllisyys on nostattava voima sekä heidän toimintaansa ohjaavat aikuiset, jotka pyrkivät huolehtimaan kaikkien osallisuudesta. Ikääntyneillä taas yhteisöllisyyden tarve korostuu, ja se voi vaikuttaa erittäin paljon osallisuuteen. Myös erittäin aktiiviset saattavat viedä suurimman osan puheenvuoroista ja estää kokonaisvaltaisen osallisuuden ja aineistonkeruun. Lähiötutkimuksen puitteissa järjestetyissä ikääntyneiden työpajoissa havaitsin taiteen, musiikin ja teatterin olevan erittäin tärkeä kulttuurinen voimavara. Muiden tutkimusten mukaan taiteelliset ja luovat työpajat ovat olleetkin ikääntyneille hyödyllisiä (ks. Nylund 2008; Nuutinen 2007). Erityisesti maahanmuuttajien työpajaan voivat vaikuttaa myös sosiaaliset ja kielelliset haasteet. Haastattelukieltä heikommin puhuvat eivät osallistu keskusteluihin ja osallisuus heikkenee. Tulkin käyttökin voi olla hidasta ja samassa porukassa paremmin puhuvat vievät keskustelua jo eteenpäin. Hyvä puoli

kielellisesti haasteellisessa työpajassa on yhteisöllisyys, jos samankielisiä osallistujia on riittävästi. Yhteisöllisyys ja sen mukana tuoma osallisuus ehkäisee esimerkiksi syrjäytyneisyyttä (ks. Raivio & Karjalainen 2013; Brand ym. 2013), mutta työpajatoimintaan osallistuminen voi kuitenkin olla heikkoa ja aineistonkeruu olematonta.

Jo aiemmin mainittu työpajan suunnittelu ja muokkaus kannattaa pitää mielessä myös työpajan aikana. Suunniteltu toiminta ei välttämättä onnistukaan tai asukkaat eivät innostu siitä. Järjestäjän täytyy olla valmiina vaihtamaan aihetta ja muokkaamaan tapahtumaa. Parhaimmillaan työpaja onkin asukaslähtöistä, jossa on huomioitu asukkaiden omat intressit, arvot ja aikaisempi elämäkokemus (ks. Sulkakoski 2012). Omanlaisensa työpaja edesauttaa osallistumista, jossa asukkaat toimivat aktiivisina toimijoina tehden heidän osallisuudestaan syvällisempää. Tällainen työpajatyöskentely vaatii onnistuakseen pitkäjänteistä työskentelyä sekä ryhmiin ja alueeseen tutustumista. Opiskelijoiden kertaluontoiset kokeilut eivät ole riittäviä.

Kansalaisten osallisuus erityisesti hyvinvoinnin ja kulttuurisen moninaisuuden vaikutuksessa on ajankohtainen aihe kulttuuripolitiikassa. Suomessa monikulttuurinen ja ikääntynyt väestö suurenee ja globalisaation vaikutuksesta demografia muuttuu. Täten kulttuuristen palveluiden käyttö muuttuu, ja kansalaisyhteiskunnan muoto ja tarpeet uudistuvat. Osallisuuden ja osallistamisen tutkimus täytyy pysyä mukana, jatkuvasti kehittyvänä ja moninaisena.

Omassa tutkielmassani työpajoihin osallistuvien asukkaiden osallisuudesta havaitsin ikääntyneiden olevan erittäin otollisia työpajatoiminnalle, kunhan heidän tarpeensa ja halut huomioidaan. Osallistamista ja kulttuurisen tiedon keräystä voi edesauttaa työpajan mielekäs, kuten taiteellinen muoto, ikääntyneille tutussa paikassa. Nuorten työpajoista otollisin paikka on koulu, jossa tutut rutiinit ja opettajan auktoriteetti mahdollistavat ja edistävät osallistumista. Lisäksi peruskoulussa tavoitetaan tehokkaasti koko ikäryhmä. Työpaja on helppo järjestää valmiiksi aikataulutetulla tunnilla, jossa esimerkiksi taidetyöpajaan tarvitsee vain tuoda tarvikkeet ja tehtävänanto (esimerkiksi lasten kuvaamataidon tunnilla). Jälleen kerran työpaja on kuitenkin hyvä pitää lasten ehdoilla heille tutussa paikassa ja normaaleilla välitunneilla ja rutiineilla. Lapsille hyödyllistä on myös toiminnalliset työpajat, jossa energiapurku auttaa keskittymään tehtävään. Maahanmuuttajille työpajat voivat olla erittäin tärkeitä, koska he eivät mahdollisesti pysty vastaamaan kyselyihin. Niissä täytyy kuitenkin huomioida kielellisten vaikeuksien vaikutus osallistumiseen ja mahdollistaa rento ja tasa-arvoinen ilmapiiri kaikille.

Työpajat menetelmänä voivat olla erittäin haavoittuvaista tutkimusta, koska järjestelyt ovat riippuvaisia yhteistoimijoista. Aikataulut voivat muuttua nopeastikin – tai jopa peruuntua. Yhdistykset toimivat aina voittoa tavoittelemattomasti ja monesti vapaaehtoistoiminnalla. Työpajan järjestäminen voi olla joskus liian työlästä tai sille ei vain riitä aikaa. Tähän suosittelenkin jälleen prosessinomaista työpajatoimintaa,

jossa voidaan nopeasti tehdä muutoksia. Kannattaa myös suunnitella riittävästi työpajoja, jotta aineistoa saataisiin riittävästi, jos muutoksia tulee. Kulttuurisuunnittelun ja yhteiskehittämisen parissa jatkumo on myös usein ongelmana. Jatkumo alueen kehityksessä lisääisi luottamusta toimijoiden välille ja täten parantaisi kulttuurista tietoa sekä kehitystä. Työpajatkin vaatisivat enemmän aikaa järjestää, jotta voitaisiin löytää ajan kanssa sopiva muoto ja toteutus. Tutkijat saattavat tulla alueelle vain työpajaa varten, jolloin kulttuurinen tieto jää vähäiseksi, luottamuksellisista suhteista puhumattakaan.

Työpajoilla oli muitakin vaikutuksia, kuten esimerkiksi hankkeen näkyvyys parani alueella ja kyselyn mainostaminen laajentui. Lähiöt vaikuttivat jo ennestään aktiivisilta, mutta asukkaiden välinen vuorovaikutus lisääntyi ja kehittyi esimerkiksi taiteellisten työpajojen avustuksella, jotka toivottavasti toivat myös vaihtelua ja virkistystä alueen asukkaille. Toiminta ja uudenlaiset työpajat luovat uusia siteitä ihmisten välille ja elävöittävät aluetta.

6 LOPUKSI

Maisterintutkielmassani pyrin etsimään vastauksia kysymyksiin siitä, miten työpajat toimivat kulttuurisuunnittelun välineinä eri väestöryhmien kohdalla sekä millaisia onnistumisia ja haasteita työpajoissa kohdattiin. Kulttuurisuunnittelu toimi laajana teoreettisena viihdekehityksenä, jonka lähtökohdista työpajat järjestettiin ja jonka viitekehyksessä analysoin osallistavia työpajoja. Työpajat pyrkivät osallistamaan asukkaita ja kehittämään alueen kulttuurista kehitystä. Työpajojen toimintamuodot ja kohderyhmät vaihtelivat monimenetelmäisen tutkimushankkeen parissa. Saadakseni tietoa asukkaiden osallisuudesta, aktiivisuudesta, työpajojen haasteista ja onnistumisista havainnoin viittä työpajaa, jotka järjestettiin Jyväskylän yliopiston toteuttamalla Soveltavan kulttuuritutkimuksen kurssilla osana lähiötutkimusta. Aineiston läpikäymisen ja analyysin kirjoittamisen lomassa alkoi hahmottua tiettyjä teemoja, jotka nousivat tärkeiksi osiksi tutkielmaani. Työpajojen haasteita oli keskusteluun liittyvät haasteet, kuten soljumattomuus ja kielimuuri sekä levottomuus, kun taas onnistumisia taiteet ja yhteenkuuluvuus. Lapsille suunnattujen työpajojen kohdalla tärkeää oli toiminnallisuus, nuorilla yhteisöllisyys, ikääntyneillä aktiivisuus ja maahanmuuttajilla teatteri ja musiikki. Eri kohderyhmien osallisuuteen vaikutti työpajojen muoto, paikka ja vuorovaikutus.

Tutkimustulokset liittyvät työpajojen muotoihin ja kulkuun sekä siihen, miten aktiivisia osallistujia olivat. Ikääntyneille ja tietyille lapsille taiteelliset työpajat toimivat hyvin, mutta yleisesti lapsille toiminnalliset työpajat tai ainakin vaihtoehto niihin, edesauttaa osallistumista. Koululaisille myös yhteisöllisyys ja paikka ovat erittäin tärkeitä, joten työpajojen suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon esimerkiksi koulun tilat ja kavereiden merkitys. Kaikille kohderyhmille työpajojen suunnittelu on tärkeää ja sen muovautuminen toimintaa tehdessä. Muutoksiin on varauduttava ja vaihtoehtoja kannattaa aina keksiä. Alueella kannattaa myös käydä ja mahdollisesti tutustua asukkaisiin ennen työpajaa. Työpajojen jälkipuinti täytyy tuoda asukkaille tiedoksi ja kulttuurisuunnittelun jatkuminen olisi toivottavaa.

Tutkielmani perustuu havainnointiin ruohonjuuritasolla neljälle eri kohderyhmällä toteutetuissa työpajoissa. Pohdintani nousee muistiinpanoista, jotka kirjoitin kentällä ja kulttuurisuunnitteluun liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta, johon olen tutustunut. Tuloksia kannattaakin lukea ulkopuolisen havainnoijan näkökulmasta. Etnografisessa tutkimuksessa tutkijan positio on erittäin tärkeä esittää, koska se vaikuttaa tähän näkökulmaan mistä olen aineistoa tarkastellut ja tuloksia analysoinut. Olen matkani aikana tutustunut kulttuurisuunnitteluun, osallistamiseen ja kansalaiskehittämiseen lähdetiedoistani ja matkassani on kulkenut tiiviisti myös Lähiöhanke, jolle aineistoni kuuluu. Lähiöhanke tutki monimenetelmäisesti kahden jyväskyläläisen lähiön, Keltinmäen ja Huhtasuon kulttuuripalveluita, -instituutioita, strategisten päätösten vaikutusta asukkaiden arkeen lisäten alueen elinvoimaisuutta ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta.

Oma tutkielmani antaa uudenlaista tietoa siitä, miten osallistavat työpajat toimivat spesifien kohderyhmien kohdalla. Mielestäni työpajat antoivat hyvin tietoa lasten ja maahanmuuttajataustaisten kulttuurisista voimavaroista sekä osallisuudesta. Lasten osallistumisen ja osallisuuden tutkiminen voi olla monimutkaisia säädösten ja lasten erilaisuuden takia. Osallistavien työpajojen kautta on mahdollista saada tietoa erilaisten ja erityisten asukasryhmien tarpeista. Kielellisistä haasteista huolimatta työpaja toi tietoa maahanmuuttajataustaisille vanhuksille tärkeistä aktiviteeteista. Ikään-tyneet venäläistaustaiset maahanmuuttajat kertoivat mielellään harrastuksistaan, musiikin ja teatterin tärkeydestä ja yhteisöllisyyden korostamisesta.

Keräämääni tietoa on mahdollista hyödyntää kulttuurisuunnittelussa hyödynnettävän työpajatoiminnan ja osallistavien aktiviteettien kehittämisessä ja suunnittelussa. Olen kertonut havainnoistani liittyen haasteisiin ja onnistumisiin työpajoja suunniteltaessa, toteuttaessa ja muokatessa ja kaikesta siitä, mitä olisi hyvä ottaa huomioon työpajatoiminnassa. Olen myös tuonut esille kahden lähiön kulttuuria ja asukkaiden toiveita, harrastuksia ja arvoja. Tietyille ryhmille tietyillä alueilla järjestetyt työpajat lisäsivät myös vuorovaikutusta, toimintaa ja aktiivisuutta alueiden asukkaiden parissa. Tutkielmani on ruohonjuuritason tutkimus työpajoista osallisuutta edistävänä menetelmänä kulttuurisuunnitteluprojektissa. Jatkossa olisi hyvä tarkastella jatkuvaa työpajatoimintaa kertaluontoisten kokeilujen sijaan.

LÄHTEET

Aineisto

Koskinen-Koivisto, E., Luonila M., Ruokolainen, O. Leppänen, A. & Kumpulainen, K. (tulossa). Monimenetelmäinen kulttuurikartoitus lähiötutkimuksessa. Teoksessa E. Koskinen-Koivisto & K. Kumpulainen (toim.), *Kestävä kulttuurisuunnittelu*. Jyväskylä: SoPhi.

Lähiöhankehakemus (2020). *”Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä”*. Viitattu 17.5.2023

Opiskelijoiden kenttäpäiväkirjat (2021). Soveltavan kulttuurientutkimuksen kurssilla 25.10.2021 - 09.12.2021. Jyväskylän yliopisto.

Suonperä, P. (2021). Henkilökohtaiset havainnointimuistiinpanot. Tekijän hallussa.

Suonperä, P. (2021). Henkilökohtainen kenttäpäiväkirja. Tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Ahola, S., Bärlund, P. & Piekkola, E. (2009). Peltosaaren kaupunginosa yhdyskuntasuunnittelun näkökulmasta. Teoksessa M. Vaattovaara, M. Kortteinen, & R. Ratvio (toim.), *Miten kehittää lähiötä? Tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, metropolin laidalta* (s. 76–94). Suomen ympäristö 46/2009. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Altheide, D. & Johnson, J. (1994). Criteria for assessing interpretive validity in qualitative research. Teoksessa N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (toim.), *Handbook of qualitative research* (s. 485–499). Sage Publications, Inc.

Anttiroiko, A. (2003). Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa P. Bäcklund (toim.), *Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen: Tapaus Nettimaunula* (s. 11–32). Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Aronson, J. (1995). A Pragmatic View of Thematic Analysis. *The Qualitative Report*, 2(1), 1–3. Haettu 3.7.2023 osoitteesta: <https://doi.org/10.46743/2160-3715/1995.2069>

Austin, J. & Seitadini, M. (2012). Collaborative value creation: A review of partnering between nonprofits and businesses: Part 1. Value creation spectrum and collaboration stages. *Nonprofit and voluntary sector quarterly* 41:5, 726–758.

Bianchini, F. (2013). Cultural Planning and Its Interpretations. Teoksessa G. Young & D. Stevenson (toim.), *The Ashgate Research Companion to Planning and Culture* (s. 377–391). Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited.

Binder, T., Brandt, E., & Gregory, J. (2008). Design participation(-s). *Journal of Co-Design*, 4(1), 1–3.

Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (2017). *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (2002). *Osalliset ja osajat –kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.

Bäcklund, P. (2002). Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman, *Osalliset ja osajat –kansalaiset kaupungin suunnittelussa* (s. 141–157). Helsinki: Gaudeamus.

Bäcklund, P. & Kanninen, V. (2015). Valtaistetut asukkaat. Englannin naapurustosuunnittelu ja asuinperustaisten osallistumiskäytäntöjen haasteet. *Alue ja Ympäristö* 44:1, 4–16.

Brand, S., Holmi, M. & Kuikka, A. (toim.). (2013). Avain osallisuuteen. Menetelmiä ikääntyneiden ryhmätoimintoihin – OSA I. *Kehittyvät vanhuspalvelut julkaisu* 1/2013.

Clarke, M. (1975). Survival in the field: implications of personal experience in field work. *Theory and society* 2:95–123.

Duxbury, N., Garrett-Petts, W.F., & MacLennan, D. (2015). Cultural Mapping as Cultural Inquiry: Introduction to an Emerging Field of Practice. Teoksessa N. Duxbury & W.F. GarrettPetts, & D. MacLennan (toim.), *Cultural Mapping as Cultural Inquiry* (s. 1–42). Abingdon & New York: Routledge.

Duxbury, N., Garrett-Petts, W.F., & Longley, A. (2019). An introduction to the art of cultural mapping, activating imaginaries and means of knowing. Teoksessa N. Duxbury, W.F. GarrettPetts, & A. Longley (toim.), *Artistic Approaches to Cultural*

Mapping Activating Imaginaries and Means of Knowing (s. 1–21). London and New York: Routledge Research in Culture, Space and Identity.

Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (2011). *Writing ethnographic fieldnotes*. 2nd edition. Chicago: The University Chicago Press.

Eskola, J. (2010). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 179–203). Jyväskylä: WS Bookwell Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fingerroos, O., Kajander, K. & Lappi, T. (2022). *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Goffman, E. (1989). On fieldwork. *Journal of contemporary ethnography* 18:123–32.

Gómez, A. (2014). New Developments in Mixed Methods with Vulnerable Groups. *Journal of Mixed Methods Research* 8 (2014): 3, 317–320.

Greene, J. (2007). *Mixed methods in social inquiry*. San Francisco: Jossey-Bass.

Gretschel, A. & Myllyniemi, S. (2017). Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu. *Nuorisotutkimusseuran erillisjulkaisu*. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte

Guillen, L., Coromina, L., & Saris, W. E. (2011). Measurement of social participation and its place in social capital theory. *Social Indicators Research*, 100 (2), 331–350. URL: www.jstor.org/stable/41476397

Hage, G. (2010). Hating Israel in the field: On ethnography and political emotions. Teoksessa J. Davies & D. Spencer, *Emotions in the field: The psychology and anthropology of fieldwork experience* (s. 129–154). Stanford, CA: Stanford University Press.

Heikkilä, R. (2017). Suomalainen kulttuuriosallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 6–19. <https://doi.org/10.17409/kpt.60095>

Hjorth, C. (2017). Kulttuurisuunnittelu paikallisidentiteetin luomisen ja paikallisen kehittämisen välineenä. Teoksessa: M. Häyrynen & A. Wallin, *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma* (s. 29–44). Helsinki: SKS.

Hovi, P. (2021). *Kyl maar tääl kaikenlaista kulttuuria on! Kulttuurisuunnittelu kokonaisvaltaisena kulttuuri- ja taidelähtöisenä yhteiskehittämisen menetelmänä*. Turun Yliopisto. Turun yliopiston julkaisuja, sarja B osa 551. Väitöskirja.

Hyysalo, V. (2022). *Yhteissuunnittelu ja palvelumuotoilu julkisen sektorin kehityssuuntina: kaupunkilaiset tekijöinä, käyttäjinä ja kumppaneina keskustakirjasto Oodin suunnittelussa*. Lapin yliopisto. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 333. Väitöskirja.

Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (2014). *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos.

Hämeenaho, P., Koskinen-Koivisto, E., Mäkinen, M. & Väkeväinen, N. (2022). Havainnointi ja haastattelu. Kulttuurien tutkimuksen menetelmät. Teoksessa O. Fingerroos, K. Kajander & T. Lappi, *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät* (s. 179–205). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Häyrynen, M. & Wallin, A. (2017). *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Häyrynen, S. (2017). Kulttuurisuunnittelu paikallisen muutoksen hallinnassa – kaivoskulttuurin säätelijänä. Teoksessa M. Häyrynen & A. Wallin, *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Jauhiainen, J. S. (2002). Kaupunkiliikkeet ja kamppailu osallisuudesta kaupunkitilaan. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman, *Osalliset ja osajat –kansalaiset kaupungin suunnittelussa* (s. 125–140). Helsinki: Gaudeamus.

Johnson, B., Onwuegbuzie, A., & Turner, L. (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research* 2 (2007): 1, 112–133.

Junnilainen, L. (2019). *Lähiökylä- tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Tampere: Vastapaino.

Jyväskylä-Forum, Jyväskylän kaupunginarkistossa. Haettu 16.6.2023 osoitteesta [Arkiston tiedot - Sähköinen arkisto \(disec.fi\)](#).

Kalliomäki, H., Ahokas, I. & Vahlo, J. Kansainvälisiä ja kotimaisia kokemuksia cultural planning-menetelmästä: Kulttuurilähtöisen kaupunkikehittämisen mahdollisuudet suomalaisilla kaupunkiseuduilla. *Loppuraportti 1/2017*. Turun kauppakorkeakoulu: ccr tutkimuspalvelut.

Kalliomäki, H. & Vahlo, J. (2017) Kulttuurisuunnittelu lähestymistapana kaupunkien yhteiskehittämiseen. Teoksessa M. Häyrynen & A. Wallin, *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma* (s. 105–133). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Katz, J. (2002). From how to why: on luminous description and causal inference in ethnography (part2). *Ethnography* 3(1):63–90.

Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. (2012). Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.), *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (s. 9–34). Julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Kiilakoski, T. & Tervahartiala, M. (2015). Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, vuosikirja 2015, 31–67. URL: [Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa – Aalto-yliopiston tutkimusportaaliiin](#)

Kortteinen, M. (1982). *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Helsinki: Otava.

Kortteinen, M. & Vaattovaara, M. (2000) Onko osa Helsingistä alikehityksen kierteessä? *Yhteiskunta- politiikka* 65 (2000): 2, 115–124.

Koskinen-Koivisto, E., Kumpulainen, K. & Husu, H.-M. (2022). Asukasosallisuus alueiden kehittämisessä: näennäisestä rituaalista jatkuvaan vuorovaikutukseen. *Politiikasta*. Haettu 3.7.2023 osoitteesta <https://politiikasta.fi/asukasosallisuus-alueiden-kehittamisessa-naennaisesta-rituaalista-jatkuvaan-vuorovaikutukseen/>

Kulttuurisuunnistelu-tutkimushanke 2020–2022. Turun yliopisto. URL: [Kulttuurisuunnistelu-tutkimushanke 2020-2022 | Kulttuurisuunnistelu \(utu.fi\)](https://utu.fi/kulttuurisuunnistelu-tutkimushanke-2020-2022)

Kumpulainen, K. 9.11.2021. Diaesitys kurssilla Soveltava kulttuurientutkimus, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.5.2023.

Kumpulainen, K. & Husu, H. (2020). *Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta*. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura.

Kuokkanen, R., Häyrynen, M., Kemppi-Vienola, V. & Eskelinen, O. (2017). *Kulttuurisuunnittelu ja yhteiskehittäminen mukaan kuulumisen ja deliberatiivisen aktiivikansalaisuuden edistäjinä*. Tutkimus- ja kehittämissyhteistyöhankkeen loppuraportti. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/100580>

Laakso, T. & Äikää-Torkkeli, S. (2006). *Osallisuudella onnistumiseen: Loppuraportti nuorten osallisuushankkeesta Loimaan seutukunnassa*. Turun ammattikorkeakoulu.

Lehtonen, S., Majantie, P. & Lumme, M. (2018). Oppimisympäristön tilojen uudenlainen käyttäminen. Teoksessa M. Lumme, Meidän koulu muotoilee. *Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE + MUOTOILU + ARKKITEHTUURI*, 5/2018.

Liikkanen, M. (2005). Yleisöinä – kodin ulkopuolella ja kotona. Teoksessa M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.), *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002* (s. 65–100). Helsinki: Tilastokeskus.

Linderborg, H. (2008). Ikääntyneet maahanmuuttajat Suomessa. Teoksessa A. Nylund, *Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön* (s. 24–31). Turun ammattikorkeakoulu.

Lumme, M. (2018). Meidän koulu muotoilee. *Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE + MUOTOILU + ARKKITEHTUURI*, 5/2018.

Luonila, M. & Ruokolainen, O. (2023). “Happy, healthy and participatory citizens”: suburban cultural policy in the Finnish city of Jyväskylä. *International Journal of Cultural Policy*. Preprint. <https://doi.org/10.1080/10286632.2022.2160714>

Malkki, L. (2007). Tradition and Improvisation in Ethnographic Field Research. Teoksessa A. Cerwonka & L. H. Malkki (toim.), *Improvising Theory: Process and Temporality in Ethnographic Fieldwork*, (s. 162–187). Chicago: University of Chicago Press.

Mercer, C. (2006). *Cultural Planning for Urban Development and Creative Cities*. Haettu 3.7.2023 osoitteesta [Microsoft Word - Shanghai cultural planning paper.doc \(kulturplan-oresund.dk\)](#)

Musante, K. (2014). Participant Observation. Teoksessa H. R. Bernard & C. C. Gravlee, *Handbook of Methods in Cultural Anthropology (2nd Ed.)* (s. 251–292). Rowman & Littlefield Publishers.

Mykrä, P. (2014). Osallisuutta raha-automaattiavustuksilla. Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.), *Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, Saarijärvi*, 79–85.

Mäkelä, L. (2018). Lukujurtia ja lukupiiloja. Teoksessa M. Lumme. Meidän koulu muotoilee. *Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE + MUOTOILU + ARKKITEHTUURI*, 5/2018.

Nuutinen, T. (2007). *Elämänilon välähdyksiä: Taiteen ja vanhustyön kohtaamisia*. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Nylund, A. (2008). *Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön*. Turun ammattikorkeakoulu.

Nylund, A., Sainio, E., Taipale, M. & Tenho, A. (2008). Selvitys ikääntyneiden maahanmuuttajien tilanteesta ja palvelutarpeista. Teoksessa A. Nylund. *Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön* (s. 32–37). Turun ammattikorkeakoulu.

Osborne, S. (2010). The (new) public governance: A suitable case for treatment? Teoksessa O. Stephen (toim.), *The new public governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance* (s. 1–16). Abingdon, Oxon; Routledge.

Osborne, S. & Stokosch, K. (2013). It takes two to tango? Understanding the co-production of public services by integrating the services management and public administration perspectives. *British Journal of Management*, 24, 31–47.

OSKU-hanke. 04.06.2021. *Osallistava kulttuurisuunnittelu kylähenkeä vahvistamassa*. Etnografinen toimintatutkimus Palokassa ja Sumiaisissa. Haettu 9.5.2023 osoitteesta [Osallistava kulttuurisuunnittelu kylähenkeä vahvistamassa – Humanities and Social Sciences \(jyu.fi\)](#)

Picchi, D. S. (1992). Lessons in introductory anthropology from the Bakairi Indians. Teoksessa P. R. De Vita (toim.), *The naked anthropologist: Tales from around the world* (s. 144–155). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.

Poole, P. (2003). *Cultural Mapping and Indigenous Peoples*. A Report for Unesco.

Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa T. Era (toim.), *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* *Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja* 156. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Haettu 18.10.2022 osoitteesta 12–34.http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013_web.pdf?sequence=1

Richardson, A. (1983). *Participation*. London: Routledge & Kegan Paul.

Roivainen, I. (1999). *Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Räsänen, M. (2006). Kuvataide eloon! Teoksessa V. Kaartinen & S. Sura, *Draama ja kasvatus: Opas koulun draamatyöskentelyyn* (s. 86–101). Turun opettajankoulutuslaitos, Turun yliopisto.

Sassi, S. (2002). Kulttuurinen identiteetti ja osallisuus. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman. *Osalliset ja osajat –kansalaiset kaupungin suunnittelussa* (s. 58–74). Helsinki: Gaudeamus.

Sanders, E. B. N. & Stappers, P. J. (2012). *Convivial Toolbox: Generative Research for the Front End of Design*. Amsterdam: BIS Publishers.

Seppänen, M. (2001). *Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille*. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Seppänen-Järvelä, R., Åkerblad, L. & Haapakoski, K. (2019). Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka*, 84(3), 332–339. <http://urn.fi/URN:NBN:fife201906122017> Viitattu 17.5.2023.

Smith, M. K. (2010). *Cultural Planning for Urban Regeneration, A Thirdspace Approach*. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.

Steen, M. (2011). Tensions in human-centred design. *CoDesign*, 7(1), 45–60.

Steen, M., Manschot, M., & De Koning, N. (2011). Benefits of co-design in service design projects. *International Journal of Design*, 5(2), 53–60.

Stevenson, D. (2014). *Cities of Culture, A global perspective*. Abingdon & New York: Routledge.

Sulkakoski, S. (2012). Ikääntyneet osallisena kehittämistyössä: Kokemuksia Kampraatti-toimintamallin kehittämisestä. Jyväskylän yliopisto/ Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Sosiaalityö. Maisterintutkielma.

Suopajarvi, T. (2018). Seniorikaupunkilaisten osallistaminen julkisen sektorin suunnitteluprosesseihin Oulun "älykaupungissa". Teoksessa P. Hämeenaho, T. Suopajarvi & J. Ylipulli, *Soveltava kulttuurintutkimus* (s. 155–179). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tomka, G. (2013). Reconceptualizing cultural participation in Europe: Grey literature review. *Cultural Trends*, 22 (3–4), 259–264.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja*. 3/2019. Helsinki: TENK. Haettu 3.7.2023 osoitteesta [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](https://www.tenk.fi/julkaisut/tutkimuseettisen-neuvottelukunnan-ohje-2019)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja* 2/2023. Helsinki: TENK. Haettu 3.7.2023 osoitteesta [Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa \(tenk.fi\)](https://www.tenk.fi/julkaisut/hyva-tieteellinen-kaytanto-ja-sen-loukkausepailyjen-kasitleminen-suomessa)

Tuurnas, S. (2015). Learning to Co-produce? The perspective of public service professionals. *International Journal of Public Sector Management* 28:7, 583–598.

Tuurnas, S. & Haveri, A. (2017). Kuulemisesta kumppanuuteen? Palvelujen yhteistuo-
tanta asuinalueen kehittämisessä. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman. *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä* (s. 58–79). Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

KOKKELI-hanke. Kokemäenjokilaakson maaseudun kulttuuriympäristön yhteisöllinen suo-
jelu ja taiteellinen kehittäminen. Turun yliopisto. Haettu 30.4.2022 osoitteesta [KOKKELI-
hanke – KOKKELI \(utu.fi\)](#)

Kuokkanen, R., Häyrynen, M., Kemppi-Vienola, V. & Eskelinen, O. (2017). *Kulttuuri-
suunnittelu ja yhteiskehittäminen mukaan kuulumisen ja deliberatiivisen aktiivikansalaisuu-
den edistäjinä - tutkimus- ja kehittämisyhdistyöhanke loppuraportti*. Tampereen yliopis-
ton Porin yksikkö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0392-1>

YLE artikkeli: "Kaupunkisuunnittelun uusi kulttuuri luodaan nyt, mutta itsekkyyttä
ei saa ruokkia". Kirjoittaja J. Vuori. Haettu 30.4.2022 osoitteesta
[Kaupunkisuunnittelun uusi kulttuuri luodaan nyt, mutta itsekkyyttä ei saa ruokkia
| Arkkitehtuuri | Kulttuuri | yle.fi](#)

Ympäristöministeriön 2020–2022 Lähiöohjelma. URL: [Lähiöiden kehittäminen - Ym-
päristöministeriö](#).

Vartiainen, P., Mäkinen, E., Ollila, S. & Raisio, H. (2012). Deliberatiivinen käänne lä-
hidemokratiassa: Ikäihmisten näkemyksiä osallistumisesta. *Futura* 4/12, 5–15.

Vesterinen, O., Kynäslähti, H., Mylläri, J., Sintonen, S. & Vahtivuori, S. (2015). Media-
tuottaminen osallisuuden ajan mediakasvatuksessa. *Media Kulttuuripolitiikan tutki-
muksen vuosikirja 2020* | 45 & *Viestintä*, 38 (2), 144–156.

Virolainen, J. (2015a). Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taitee-
seen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. *Cuporen
verkkojulkaisuja* 26.

Virolainen, J. (2015b). Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. Teoksessa M.
Eskola & A. Lindholm, *Ei-kävijästä osalliseksi: Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus
kulttuurialalla* (s. 54–63). Humanistinen ammattikorkeakoulu.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-219-5>

Visser, W. (2011). *The age of responsibility: CSR 2.0 and the new DNA of business*. New
York: John Wiley.

Willis, P. (2000). *The Ethnographic Imagination*. Cambridge: Polity.

Wolfinger, N. H. (2002). On writing field notes: collection strategies and background expectancies. *Qualitative research* 2:85-95.

Zahle, J. (2012). Practical knowledge and participant observation. *Inquiry* 55: 50-65.

LIITTEET

LIITE 1 Lähiöhankkeen tietosuojalomake

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

YHTEISKUNTATIETEET JA
FILOSOFIAN LAITOS



17.5.2021

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

1. Tutkimuksen ”Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä. Kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä” käsiteltävät henkilötiedot

Lähiö-hankeessa tutkitaan, minkälaista kulttuuritoimintaa on 2020-luvun suomalaisessa lähiössä ja miten kaupungin kulttuuripoliittiset toimenpiteet saavuttavat lähiössä asuvat ihmiset.

Tutkimushanke toteutetaan Jyväskylän kaupungin kahdessa lähiössä, Huhtasuolla ja Keltinmäessä, missä tarkastelun kohteena ovat sekä kulttuuri-instituutioiden järjestämä toiminta ja niiden merkitys asukkaille 2020-luvun lähiöiden arjessa sekä asukkaiden ja yhteisöjen omaehtoinen kulttuuritoiminta ja yhteisöllisyys.

Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan tutkimushankkeessa erilaisiin vapaa-aikaan liittyviin yhteisöllisiin toimintoihin, joilla on merkitystä lähiössä eläville ihmisille.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja (nimi, sähköpostiosoite, osoite, puhelinnumero, kyselyvastaukset, äänitallenne, haastattelumuistiinpanot, valokuvat, kenttäpäiväkirjat.

Äänitetyissä haastatteluissa ja litteroiduissa teksteissä annetaan dokumentille nimi ja ajankohta, jolloin alkuperäinen haastattelu tehdään.

Tämä tietosuojailmoitus on lähetetty haastateltaville sähköpostilla, ja se löytyy myös tutkimuksen verkkosivulta, missä tutkittava löytää linkin kyselyyn sähköiseen kyselylomakkeeseen.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojain 4 §:n 3 kohta)

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

- Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteolliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

- käyttäjätunnuksella salasanalla

Arkistoinnin kesto ja paikka: tutkimushankkeen aikana tuotetut aineistot tallennetaan sekä Jyväskylän yliopiston omaan Next-cloud pilvipalveluun ja kaikki tuotetut aineistojen metadatatiedot tallennetaan JYX-tietokantaan, missä ne ovat avoimesti saatavilla. Tutkimusaineiston osa tallennetaan tunnistetiedoin ja linkin kera, joka kertoo missä aineisto tulee sijaitsemaan.

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

- Tutkimusrekisteri anonymisoidaan eli kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteolliseen henkilötietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja tai

Tutkimuksen päätyttyä aineisto arkistoidaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon, joka toimii henkilötietojen käsittelijänä.

Tietoaarkisto arvioi aineiston arkistoitavuuden, tutkijan tekemän anonymisoinnin ja tekee tarvittaessa lisää poistoja sekä muokkaa aineiston pitkäaikaissäilytykseen ja jatkokäyttöön soveltuvaksi. Aineistoa voi käyttää jatkotutkimuksissa vain erillisellä luvalla.

Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä on:

Jyväskylän yliopisto, Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihde (014) 260 1211, Y-tunnus 0245894-7. Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaava: [tietosuoja\(at\)jyu.fi](mailto:tietosuoja(at)jyu.fi), puh. 040 805 3297.

Tutkimuksen vastuullinen johtaja: Dos. Kaisu Kumpulainen kaisu.kumpulainen@jyu.fi

Tutkimuksen suorittajat:

Dos. Eerika Koskinen-Koivisto eerika.koskinen-koivisto@jyu.fi

MuT Mervi Luonila mervi.luonila@cupore.fi

FT, tutkijatohtori Sanna Ojalampi sanna.h.ojalammi@jyu.fi

HT Olli Ruokolainen olli.ruokolainen@cupore.fi

HM Ari Kurlin Niiniaho ari.kurlin@cupore.fi

Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä yliopiston tietosuojavastaavaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014 Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

LIITE 2 Lähiöhankkeen suostumuslomake

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO



SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Lähiö Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä. Kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä. Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä henkilötietojeni käsittelystä.

- Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Sanna Ojalampi.
- Annan suostumuksen valokuvaamiseen, valokuvien tallentamiseen ja arkistointiin sekä niiden käyttöön ja julkaisemiseen tutkimuksessa.
- Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.
-

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

- Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.
- Voin myös milloin tahansa peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

En osallistu *mittauksiin* flunssaisena, kuumeisena, toipilaana tai muuten huonovointisena.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

Erittely:

Suostun siihen, että tutkimustilanteessa voi valokuvata, valokuvia voi tallentaa, arkistoida ja julkaista tutkimuksessa sekä niitä voidaan käyttää myös JY:n tiedeviestinnässä ja sosiaalisen median kanavissa.

Kyllä

Suostun siihen, että tutkimuksen päätyttyä henkilötietoni arkistoidaan.

Kyllä

Suostun siihen, että minuun voidaan ottaa yhteyttä mahdollisten jatkotutkimusten osalta.

Kyllä

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan kohtiin, joiden kohdalla olen merkinnyt kohdan "Kyllä". Jos en ole merkinnyt jotakin kohtaa, se tarkoittaa että en anna lupaa henkilötietojeni käyttämiseen kyseiseen tarkoitukseen. Voin silti osallistua tutkimukseen.

Y-tunnus:
02458947
Sähköposti:
etunimi.sukunimi@jyu.fi

Puhelin:
(014) 260 1211
Faksi:
(014) 260 1021

Jyväskylän yliopisto
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
www.jyu.fi

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu (pvm)

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu suostumus jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvalisesti niin kauan kuin aineisto on tunnistellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.